

ภาคที่ 1 สถาบันกษัตริย์กับรัฐธรรมนูญ
จากหนังสือ "ก่อนศตวรรษ ประชาธิปไตยไทย ที่เต็มไปด้วยขวากหนาม"
โดย 'ส.ศิวรักษ์'

เอกสารชิ้นนี้รวบรวมบทความต่างๆ ใน "ภาค 1" ของหนังสือ ที่เคยเผยแพร่แล้วทางเว็บไซต์ต่างๆ และแปลงเป็นไฟล์ PDF เพื่อเผยแพร่ ด้วยความยินยอมของผู้เขียน ภายใต้สัญญาอนุญาตแบบครีเอทีฟคอมมอนส์ ประเภทต้องยอมรับสิทธิของผู้สร้างสรรค์ ต้องไม่เพื่อการค้า และต้องไม่แก้ไขต้นฉบับ รุ่นที่ ๓.๐ (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>)

หนังสือซึ่งวางจำหน่ายบนแผงหนังสือตั้งแต่เดือนมีนาคม 2550 ได้ถูกตำรวจสันติบาลเก็บยึดออกจากแผงหนังสือด้วยข้อกล่าวหาว่า "ลงข้อความอันอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน" อ้างตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ. 2484 โดยคำสั่งลงวันที่ 28 ก.ย. 2550

หนังสือเล่มดังกล่าวเป็นการรวมข้อเขียนในรอบปีของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ที่ตีพิมพ์มาตั้งแต่เดือนเมษายน 2550 และเกือบทุกชิ้นได้รับการตีพิมพ์ไปแล้วก่อนหน้านี้ แน่ใจว่าประเด็นที่นำไปสู่การโดนแบนนั้น "ไม่มีอะไรนอกจากการที่ตำรวจเห็นว่า เนื้อหาบางส่วนเข้าข่าย "หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ"

ท่านสามารถอ่านบทความที่ "คาดว่า" จะมีปัญหาได้ในเอกสารชิ้นนี้ โดยมีรายชื่อบทความ และรายชื่อเว็บไซต์ที่เผยแพร่บทความดังกล่าวดังต่อไปนี้:

ภาคที่ 1 สถาบันกษัตริย์กับรัฐธรรมนูญ

1. ข้อคิดความเห็นเกี่ยวกับบวรวิกรม โภชสิริราชสมบัติ

จาก http://www.sulak-sivaraksa.org/th/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=1

2. บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาธิปไตย

จาก *ปาจารย์สาร ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 ตุลาคม-พฤศจิกายน 2549 (ไม่เคยเผยแพร่บนเว็บ ไม่มีในเอกสารนี้)*

3. สุลักษณ์ ศิวรักษ์ : สถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ

จาก http://www.prachatai.com/05web/th/home/page2.php?mod=mod_ptcms&ContentID=3498&SystemModuleKey=HighlightNews&System_Session_Language=Thai

4. ก้าวให้ถึงประชาธิปไตย : ราษฎรไทยจะอย่างไรดี

จาก http://www.sulak-sivaraksa.org/th/index.php?option=com_content&task=view&id=267&Itemid=3

5. 'ส.ศิวรักษ์' แนะนำคนไทยหลังปฏิรูป อย่าหวังผลเลิศอย่าหวังผลร้าย

จาก http://www.sulak-sivaraksa.org/th/index.php?option=com_content&task=view&id=260&Itemid=25

6. กถามขเนื่องในโอกาส ๔ เดือนหลังรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙

จาก <http://midnightuniv.org/midnight2544/0009999788.html>

ภาคผนวก: ดัดอย่างไทย: สถาบันพระมหากษัตริย์ในโลกโพ้นสมัย เปรียบเทียบ ไทย กับ ภูฏาน

จาก http://www.semsikkha.org/review/index.php?option=com_content&task=view&id=201&Itemid=15

ข้อคิดความเห็นเกี่ยวกับวชิรสมโภชสิริราชสมบัติ

- ๑ -

ทางราชการใช้คำในการฉลองครั้งนี้ว่า “เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ครบ ๖๐ ปี” สื่อสารมวลชนทั้งหมด (อย่างน้อยก็ภายในประเทศ) ไม่ว่าจะวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร ล้วนประโคมคุณวิเศษอย่างสุดๆ โดยไม่มีข้อความในทางวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ เลย แล้วนี่จะเรียกว่าบ้านนี้เมืองนี้มีเสรีภาพอย่างแท้จริงกระไรได้ แม้ความเป็นประชาธิปไตยก็น่าสงสัย โดยเฉพาะก็ตรงที่หัวหน้ารัฐบาลนั้นเป็นคนที่มาหาชนหมดความเชื่อถือ ว่าปราศจากความชอบธรรมใดๆ ในทางการเมืองการปกครองด้วยประการทั้งปวง สภาผู้แทนราษฎรก็ไม่มี มีแต่ประธานรัฐสภาซึ่งมาจากประธานวุฒิสภา ซึ่งหมดสภาพไปแล้ว (คงแต่รักษาการไว้) ยังดีหน่อยที่ประธานศาลฎีกามีตัวจริง

ในฐานะที่ผู้เขียนเคยเรียนกฎหมายมาที่เมืองฝรั่ง (และต้องคดีที่เมืองไทยมาสวมครั่งแล้ว โดยนี่อาจจะเป็นครั้งต่อไปก็ได้) จึงอยากใช้ภาษาละตินที่เดนิบรันชิตในยุโรปใช้กันว่า *cui brono* โดยแปลให้เข้ากับบทความนี้ว่า งานฉลองดังกล่าว ใครได้ประโยชน์

ถ้าจะตอบว่ามหาชนจำนวนมากที่ใส่เสื้อเหลือง มาร่วมงาน (แม้จะอยู่ในวงนอก) ที่หน้าพระที่นั่ง อนันตสมาคม ที่ท้องสนามหลวง และที่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยไม่รวมถึงที่อื่นๆ ในจังหวัดต่างๆ ควรจะได้ประโยชน์โสดกิตผลจากงานพระราชพิธีนี้ ก็คงไม่ผิด แต่ถามกันต่อไปใหม่ว่า สื่อสารมวลชนอาจปลุกมวลชนได้ไม่ยาก ดังฟุตบอลโลกก็เป็นตัวอย่าง ให้เห็นได้ โดยที่พระราชพิธีราชานั้นก็กลายเป็นดาราไปได้ แถมผนวกเอาความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์เข้าไปด้วย อย่างกรณีอดีตเจ้าหญิงไดอาน่าในอังกฤษเป็นตัวอย่าง

พระมหากษัตริย์ต่างจากประธานาธิบดีตรงที่มีรหัสลับเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คำๆ นี้จะใช้ภาษาอังกฤษว่า *mystery* ก็ได้ หรือ *myth* ก็ได้ ถ้าตีประเด็นไปที่คำดังกล่าวไม่แตก เราจะมีชีวิตอยู่กับสิ่งซึ่งเราไม่เข้าใจ จนนึกว่าสิ่งนั้นมีอิทธิพลเหนือชีวิตเรา ถึงกับดลบันดาลอะไรๆ ให้ก็ได้ ทั้งทางลบและบวก อย่างพระสยามเทวาธิราชและเสด็จพ่อ ร. ๕ ซึ่งถูกสร้างขึ้นทั้งคู่ รายแรกโดยรัชกาลที่ ๔ รายหลังโดยดาราภาพยนตร์ที่เชื่อว่าตนเป็นคนทรงของพระองค์ท่าน โดยที่ความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ของรัชกาลปัจจุบันนั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เสกสรรปั้นแต่งขึ้น (โดยมีหลวงวิจิตรวาทการวางแผนอยู่เบื้องหลัง) และใช้อำนาจเผด็จการกับความไม่โปร่งใสต่างๆ รวมถึงการขาดความกล้าหาญทางจริยธรรมของระบบการศึกษา การเมือง การสื่อสาร ฯลฯ ความเป็นสมมติเทพ (ซึ่งก็คือมนุษยธรรมดา ที่มีสถานะสูงส่งกว่าราษฎรทั้งหลาย เพียงในฐานะที่เป็นประมุขของประชาชาติ ตามทางของพุทธศาสนา) เลยกลายสภาพเป็นเทวราช ตามแบบพราหมณ์ไป ให้ต้องกราบกรานกันอย่างศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ต่างๆ โดยที่ราษฎรเป็นเพียงฝุ่นเมือง ที่อาศัยแผ่นดินอยู่เท่านั้น จะทำตนเสมอกับพระราชฯ หรือแม้จนพระราชวงศ์ ย่อมไม่ได้ ในขณะที่ชาวต่างประเทศนั้นถือได้ว่าเท่าเทียมกับเจ้านายไทย ทั้งๆ ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นการพลิกแผ่นดิน ช่วยให้ราษฎรเป็นเจ้าของประเทศมาแล้ว และเจ้าเท่ากับไพร่เป็นครั้งแรกในประเทศนี้ แต่นี่ปลาสนาการไปแต่ พ. ศ. ๒๕๐๐- ๒๕๐๑

ที่ว่ามาอย่างย่อๆ นี้ คือ *myths* ที่สร้างขึ้นให้คนเชื่อ หรือให้คนกลัว ดังฝรั่งสมัยโบราณนับถือ God หรือคนไทยสมัยก่อนกลัวภูตผีปีศาจ แม้จนคนไทยสมัยนี้ที่ยังกลัวเขนนี้ก็มิใช่น้อย และคนเป็นอันมากก็ยังเชื่อพระบารมี ตลอดจนพระอภินิหารของพระนเรศวรมหาราช อย่างไม่มีใครกล้าถามถึงความกล้าหาญอย่างบ้าบิ่นของพระองค์ หรือการตัดสินพระทัยอย่างไรเหตุผลในการสังหารแม่ทัพนายกอง ที่ตามเสด็จไปไม่ทันในการกระทำยุทธหัตถี

แม้พวกใส่เสื้อเหลืองเหล่านั้น หลายคนจะเต็มใจซื้อ ทั้งๆ ที่บางทีก็เกินกำลังทรัพย์ เคยถามกันบ้างไหม ว่าเขาถูกหลอกมาโดยขบวนการของสื่อสารมวลชนอันชาญฉลาด ที่ใช้การตลาดและความเป็นชาตินิยม ผสมกับศักดิ์นิยานิยมประสมเข้าไปด้วย ยังพวกที่ไม่เต็มใจใส่ ก็ต้องใส่อีกมิใช่น้อยนั่นแล้ว มีใครไปถามเขาบ้างไหม

พวกที่ไปร่วมงานต่างๆ ดังกล่าวมา ทั้งๆ ที่เขารถมาจากต่างจังหวัด โดยที่ต้องจอดรถไว้นอกเมือง แล้วถ่อร่างเข้าไปกลางกรุง อย่างใช้จ่ายไปหนักต่อนัก พอได้เห็นพระพักตร์แล้วนำตาไหล ก็นับได้ว่า เป็น *cui bono* แล้วมิใช่หรือ แต่ถ้าจะถามต่อไปว่า ความอึ้งใจในทางอารมณ์ชั่วแล่นนั้นได้ผลประโยชน์อะไรในระยะยาวกับพวกเขาบ้าง ดังพวกคนจนในภาคอีสานที่ควักเงินควักทองถวายหลวง

ตามหาบัวเพื่อช่วยธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้รับความอึ้งใจในการบุญการกุศลของตน แต่แล้วก็ยังจะต้องยากจนต่อไป บางคนเป็นหนี้เป็นสินเพราะการบริจาสดังกล่าวด้วยซ้ำไป

หนังสือต่างประเทศฉบับหนึ่ง แสดงทัศนะว่า คนที่มั่งคั่งอย่างคับคั่งนั้น ก็ดูแทบจะไม่ต่างไปจากคน เกาหลีเหนือที่ออกไปพบผู้นำของเขา แต่ละคราว เป็นดั่งคลื่นมหาชน ใครรักท่านผู้นำ ใครกลัวท่านผู้นำ นั้น เราไม่อาจทราบได้ หรือเกณฑ์กันมา สำหรับกรณีของไทย ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่ามีเกณฑ์กันมา อย่างน้อยก็กับงานฉลองคราวนี้ และประเทศไทยไม่ใช่เผด็จการอย่างเกาหลีเหนือหรือจีนคอมมิวนิสต์ แต่ถ้าใครเคยอ่านงานของนอม ชอมสกี เรื่อง Manufacturing Consent ก็คงจะเข้าใจความข้อนี้ได้ไม่ ยาก พร้อมกันนั้นเราก็ต้องไม่ลืมว่าเมื่อเมมาเซดยังมีชีวิตอยู่นั้น เขาก็ได้รับการสร้างสรรปั้นแต่งให้เป็น ยิ่งกว่าสองเต้แต่ปางก่อนเสียอีก หลายคนตายแทนเขาได้ และมหาชนที่ไปพบเขาอยู่ห่างๆ นั้น จำนวนมากไปด้วยความรักและเคารพ ประชาชนจีนร้องไห้โยโยให้ท่านประธานเหมา โดยใช้คำว่า บั้วนส่วย (พระหมื่นปี) ดังที่เคยใช้มากับสองเต้ในสมัยเจ้า (ญี่ปุ่นใช้คำว่า บันไซ ซึ่งเป็นอักษรจีน เหมือนกับบั้วนส่วย นั้นแล)

พระราชดำรัสจากสีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ นั้น แม้จะน่าฟัง แต่ก็ เหมือนกับฟังเทศน์ ที่ยากจะเอาไปประพฤติปฏิบัติได้

เราคงลืมไปว่า ณ คืบวันเดือนเดียวกันนี้ เมื่อหกสิบปีก่อน นายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ เสนอพระนามให้เจ้าฟ้าพระองค์นี้ได้เสวยราชย์ สืบต่อจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอเธอเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ (ซึ่งสวรรคตเมื่อเช้าของวัน เดียวกันนั้น แต่แล้วนายปรีดีกลับต้องได้รับโทษทัณฑ์อันเป็น myth อีกชนิดหนึ่ง ในฐานะผู้วางแผน ลอบปลงพระชนม์พระองค์ท่าน ทั้งๆ ที่จนบัดนี้แล้ว ก็ยังไม่มีเอกสารของทางราชการแถลงออกมาเลย ว่าการสวรรคตคราวนั้นเกิดจากอาการ อันใด (มีเพียงสถานีโทรทัศน์บีบีซี ที่ออกข่าวในรอบงานฉลอง คราวนี้ว่าทรงถูกลอบพระชนม์ – assassinated)

เมื่อเสด็จออกสีหบัญชร ณ เช้าวันนั้น มีคนเห็นน้ำพระเนตรไหล เพราะทรงปลื้มพระทัยในความ จงรักภักดีของมวลชน หรือทรงสลดพระหฤทัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอเธอเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ (ซึ่งสวรรคตเมื่อเช้าของวัน เดียวกันนั้น) เมื่อหกสิบปีก่อน ใครจะไปรู้

อนึ่ง เมื่อนายปรีดีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อยู่ในรัชกาลที่ ๘ นั้น ท่านได้อาราธนาพุทธทาส ภิกขุ (ซึ่งยังเป็นพระหนุ่ม อายุ ๓๔ ปี หลังประกาศตนเป็นทาสของพระพุทธเจ้าได้เพียงสิบปี) ไป สนทนาศาสนธรรมด้วยที่ทำเนียบท่าช้างถึงห้าครั้ง ครั้นละประมาณสามชั่วโมง โดยที่พระเจ้าอยู่หัวพระองค์ บิัจจุบันไม่เคยทรงสนทนาศาสนธรรมกับท่านพุทธทาสแม้แต่ครั้งเดียว (เคยแต่ทรงสดับพระธรรมเทศนาที่ ท่านแสดงถวาย ในฐานะเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุที่ไชยา หากมักทรงสนทนาศาสนธรรมกับพระเกจิอาจารย์ ต่างๆ เป็นพื้น) และที่ผู้สำเร็จราชการปรารภกับท่านพุทธทาส ตามที่ท่านบันทึกไว้นั้นน่าสนใจ

พฤษศบดิที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๔๕

ไปบ้านผู้สำเร็จ ....

ประโยคแรกที่เริ่มการสนทนา ดูเป็นคำออกตัวอย่างนักปราชญ์ คือว่าพระพุทธเจ้าสอนไม่ให้เชื่อ เพราะ เหตุที่สักว่าได้ฟัง แม้ฟังจากพระองค์ คือท่านเปิดโอกาสให้คนเราคิดและถามได้เป็นอิสระเต็มที เพราะฉะนั้น สิ่งใดๆ ต้องถามและทำความเข้าใจกันจนกว่าเหตุและผลจะเพียงพอสำหรับเชื่อ

ท่านผู้สำเร็จมีความประสงค์จะให้คนจน มีความมั่นใจ ว่าตนมีความสุขเท่ากับคนมั่งมีได้ โดยทำใจให้ สันโดษ ตามหลักพุทธศาสนา อยากให้แต่งบทเพลง ชนิดที่เป็นแก่นของพระพุทธศาสนา และบทที่จะ ทำให้ผู้ร่ำรวยที่หาความสุข โดยการบรรเทาตัณหา ดูเอ๋ย ถึงตัณหาในทางที่เป็นศัตรูมากที่สุด

เราต้องไม่ลืมว่า เวลานี้ตัณหาแสดงออกทางลัทธิทุนนิยม บริโภคนิยม และอำนาจนิยมอย่างร้ายแรง มาก

การที่นายปรีดี ต้องปลานาการไปจากราชอาณาจักร อันมีต้นเหตุมาจากการสวรรคตของในหลวง รัชกาลที่ ๘ นั้น นับเป็นโศกนาฏกรรมของสยามประเทศอย่างที่สุด โดยที่การฉลองหกสิบปีครั้งนี้ ได้ มองข้ามความเป็นจริงที่ว่านี่ไป ฉะนั้น งานฉลองดังกล่าว จะเข้าถึงสาระใดอย่างไร

ตราใบที่สีจะยังไม่ปรากฏ ความกึ่งจริงกึ่งเท็จ ความกึ่งดิบกึ่งดี ย่อมเต็มไปด้วย ที่ในบ้านนี้เมืองนี้ อย่างยากที่จะหาผู้กล้าหาญทางจริยธรรมได้

- ๒ -

งานฉลองคราวนี้ เชิญเสด็จพระราชธาติและเจ้านายซึ่งเป็นผู้แทนพระองค์ของกษัตริย์ต่างๆ มาถึง ๒๕ ประเทศ (ในขณะที่การปกครองแบบที่มีกษัตริย์เป็นประมุขเหลือเกินไปกว่านี้อีกไม่กี่ประเทศ) ดูก็น่าทึ่งอยู่ แต่มองในทางพระอนิจลักษณะแล้ว ก็ต้องปลงว่าต่อไปจะเหลืออีกกี่ประเทศ ที่มีการปกครองในระบบนี้ โดยที่ของเราเองจะปรับสถาบันกษัตริย์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยได้หรือไม่ ก็แทบไม่มีใครกล้าตั้งคำถามกันเลย

อีกคำถามหนึ่ง ซึ่งสำคัญมากก็คือ งานทั้งหมดนี้ สิ้นงบประมาณแผ่นดินไปเท่าไร ใครเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายทั้งหมดนี้ ถ้าไม่ใช่ราษฎร ซึ่งแทบไม่ได้ผลประโยชน์อะไรโดยตรงจากงานนี้ในระยะยาว แม้จะได้ร่วมไชโยโห่ฮือกันอย่างแพร่หลายในช่วงงานไม่กี่วันนั้น

cui bronno ของงานนี้ ย่อมมีแก่พระราชธาติของไทยโดยตรง ที่ทรงครองราชย์ได้ยาวนานที่สุดในปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับทุกประเทศในบัดนี้ที่มีกษัตริย์เป็นประมุข แต่ทกลับปีนี้พสกนิกรของพระองค์ส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ดีขึ้นใหม่ ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่ (ฝนเทียมช่วยอะไร ได้จริงหรือ หรือว่านี่ก็ myth อีกอย่างหนึ่ง) ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนลดลงหรือเพิ่มขึ้น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสมดุลหรือเสื่อมทรามลง ศิลปวัฒนธรรมงอกงามขึ้นหรือเสื่อมสภาพลง แม้ทั้งหมดนี้ ย่อมอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล ยิ่งกว่าองค์พระประมุข แต่โครงการตามพระราชดำรินั้นแล้ว เป็นคุณกับราษฎรจริงๆ ละหรือ นี่เป็นคำถามที่ควรอภิปรายกันได้อย่างกว้างขวาง และเปิดเผย เช่นควรถามต่อไปได้ด้วยว่าสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ควรโปร่งใสยิ่งกว่าที่แล้วๆ มาหรือไม่ การที่สำนักงานนี้ไล่คนที่เคยเขาที่อยู่มาเป็นสิบๆ ปี เพียงเพื่อพัฒนาไปสร้างอาคารใหม่ให้บริษัทใหญ่ๆ มาเช่า นั้น ถูกต้องตามจริยธรรมใหม่ ที่นำขึ้นก็คือผู้อำนวยการสำนักงานดังกล่าวจัดสัมมนาทางวิชาการเนื่องในงานฉลองนี้ ว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางของพระราชดำริ โดยที่บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ก็เข้าร่วมในการสัมมนาดังกล่าวนี้ด้วย (และบริษัทนี้ได้กำไรมากมายเพียงไรกับการจำหน่ายเสื้อสีเหลือง โดยไม่กล่าวถึงกำไรอื่นๆ อันเป็นสัมมาชีพหรือไม่)

ข้าพเจ้าเองออกจะสงสารพระเจ้าอยู่หัวที่ต้องทรมานพระวรกายมิใช่น้อย กับงานพระราชพิธีที่เรอรา ล้าสมัย ทั้งยังต้องแต่งพระองค์เต็มยศอย่างฝรั่ง ซึ่งแสนจะไม่เหมาะกับดินฟ้าอากาศของเรา ทั้งๆ ที่ทรงพระชรามิใช่น้อยแล้วก็ตาม และเรามีอวดแขกเมืองได้แต่ชบวนเรือพระที่นั่งตามแบบโบราณ เท่านั้นละหรือ

แม้พระกระยาหารในงานเลี้ยงแขกเมือง จะปลอดมลพิษต่างๆ เพราะพืชผักมาจากโครงการของพระองค์เอง แต่ก็น่าเสียดายที่มันจะมั่งสาหรามาจากต่างประเทศแทบทั้งนั้น ด้วยราคาที่แพงมากด้วย โดยไม่มีอาหารไทยให้แขกเมืองได้ชื่นชมเอาเลย เป็นอันงานต่างๆ ยังคงย่ำเท้าอยู่กับที่ แทบไม่ต่างไปจากงานเลี้ยงรับเจ้าฝรั่งในสมัยรัชการที่ ๕ ที่ ๖ (รัชกาลนี้มีเจ้าญี่ปุ่นด้วย) เอาเลย

อนึ่ง สมาชิกของราชตระกูลที่ออกมารับแขกเมืองนั้น รวมหลานเธอที่มีนามสกุลฝรั่งรวมอยู่ด้วย ส่วนหลานเธอที่เป็นหม่อมเจ้าหายไปไหนไม่ทราบได้ อย่างน้อย น่าจะแสดงข้อเท็จจริงให้ได้รับทราบ

จริงอยู่งานนี้มีเจ้าแขกมาร่วมด้วย แม้จากแอฟริกา แต่มีใครตั้งคำถามไหมว่าทำไมจึงไม่มีเจ้าจากชาวดีอาระเบีย หรือเรลีสคิตเพชร์ที่ขโมยเขามา หากยังแก้ปัญหาอาชญากรรมดังกล่าวไม่ได้ และถามกันต่อไปไหมว่าสถาบันกษัตริย์นั้นๆ ประเทศไหนเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และที่เป็นประชาธิปไตยอย่างปราศจากความเป็นทวยหาเอาเลยนั้น มีกี่ประเทศ ประเทศนั้นๆ ต่างจากของเราอย่างไร แม้มกุฎราชกุมารซึ่งเป็นที่ชื่นชมของสื่อมวลชนต่างๆ นั้น ประเทศของพระองค์ท่านเป็นประชาธิปไตยโดยเพียงใด นโยบายในเรื่อง Gross National Happiness ของประเทศนั้น ทำทหาย Gross National Products ของกระแสหลักอย่างฉกรรจ์ แต่ก็ไม่เห็นมีใครเอ่ยถึงเอาเลย และขอให้ดูรูปที่เอามาลงไว้ในที่นี้ประกอบด้วย

มกุฎราชกุมาร จิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก แห่งราชอาณาจักรภูฏาน เสด็จพระราชดำเนินกลับ หลังทรงร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ฉบับวันพุธที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๙ , หน้า ๑๒)

แสงแห่งหวัง: ผู้ลี้ภัยชาวภูฏานในเนปาล นั่งอยู่ด้านหน้าสำนักงานยูเอ็น ในกรุงกาฐมาณฑุ โดยจุดเทียนเป็นสัญลักษณ์เปลวแห่งความหวังเนื่องในวันผู้ลี้ภัยโลกขององค์การสหประชาชาติ วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๙ (ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ฉบับวันเดียวกัน หน้า ๙)

พระราชพิธีพราหมณ์ในงานนี้ แม้จะล้าสมัยไป ก็ถือว่าเป็นส่วนของโบราณราชประเพณี แต่การพระราชกุศลที่มีพระราชอาคันนะเข้าร่วมด้วยนั้น น่าจะปรับปรุงได้แล้วกรรมัง ไตรและพัตรองที่ถวายพระนั้นไม่ทันสมัยแล้วหรือ

อย่างน้อยงานวชิรสมโภชคราวนี้ ก็ร่วมกับชาติกาลครบศตวรรษของพุทธศาสนา ซึ่งปรารถนาไว้อย่างน่าใส่ใจว่า บทสวดทางพุทธศาสนา ควรให้มีใจความเป็นแก่นธรรม ความดี ที่สมสมัย และได้ประโยชน์ โดยมีดนตรีประกอบด้วย หรือสิ่งที่ท่านผู้สำเร็จราชการในรัชกาลก่อนพูดกับพุทธศาสนิกชนรับฟังกันไม่ได้ แม้ว่าจะล่วงมา ๖๔ ปีแล้วก็ตาม

เกรงว่าแม้เพียงการแก้ไขพิธีกรรมให้สมสมัย ก็คงเป็นไปได้ยากเสียแล้ว อย่าให้พูดถึงการปรับปรุงคณะสงฆ์ให้ไปพ้นลัทธิบริโภคนิยมและชัตติยนิยมที่เป็นอยู่ดังในบัดนี้เลย

กับรัฐบาลไทย เจเพาะตัวนายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี ที่อาฆาพวาทีกออยากเป็นเลขาธิการสหประชาชาตินั้นแล้ว งานนี้ คงจะหวัง cui brono อย่างเต็มที่ จากเงินภาษีอากรของราษฎร ที่นำมาใช้อย่างฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย สาดเสียเทเสีย เพื่อพวกตน แต่อย่าลืมนะว่าบาปบุญคุณโทษมีจริง เสร็จงานแล้วอีกไม่นาน รัฐบาลจะได้รับวิบากผลอะไรตามมา ก็ขอให้คอยดูกันต่อไป

- ๓ -

งานฉลองคราวนี้ ถ้าใช้ภาษาในทางพุทธศาสนา ถือว่าเป็นอามิสบูชาต่อองค์พระมหากษัตริย์ที่ครองราชสมบัติมานานที่สุดในบัดนี้ ซึ่งออกจะสิ้นเปลืองเงินภาษีอากรไปมิใช่น้อย แม้พระสงฆ์องค์เจ้า

ที่มีช่องทางเข้าถึงรัฐบาล ยังช่วยผลาญเงินแผ่นดินไปอีก ด้วยการจัดงานในทางพุทธศาสนาระดับโลก ขึ้นเนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา (ซึ่งตรงกับวันประกาศตนเป็นพุทธทาสของพระมหาเจี๊ม อินทปญโญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕) แต่งงานในระดับนานาชาติที่วานัน ไม่มีจิตสำนึกในทางความเป็นทาสของพระผู้ตื่น จากกิเลสตัณหาเลย หากเป็นงานที่แสดงความโอฬาริกของเจ้าภาพอย่างหาสาระในทางธรรมไม่ได้ จัดงานของทางราชการในเดือนต่อมานั้นแล

ถ้างานฉลองคราวนี้ คณะกรรมการที่วางแผนในการจัด (นำเสียดายที่มีแต่คนกึ่งดิบกึ่งดี ที่ปราศจาก วิสัยทัศน์ ที่มองไปได้ไกลอย่างออกนอกกรอบประเพณีและพิธีกรรมใดๆ มา) จะมีจิตสำนึกให้มีบริบท ในทางปฏิบัติบูชา เราก็น่าจะหาทางให้ได้มีการถางทางหรืออภิปรายกันในหัวข้อต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

(๑) เพื่อบูชาคุณพระมหากษัตริย์ เราจะช่วยกันอนุรักษ์สถาบันนี้ ให้อยู่ต่อไป (อย่างน้อยก็อีก ๖๐ ปี) อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย ตามแนวทางของประชาธิปไตยได้อย่างไร โดยไม่ต้องมุ่งที่ตัวบุคคลเป็น เกณฑ์

(๒) การบูชาคุณพระมหากษัตริย์อย่างถูกต้องนั้น ต้องหาทางให้ไพร่บ้านพลเมืองอยู่เย็นเป็นสุขได้ อย่างไร อย่างน้อยการแก้ไขปัญหาทางสามจังหวัดภาคใต้ ต้องเป็นเรื่องจริง ไม่ใช่มีเพียงรายงาน ออกมาจากคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติเท่านั้น

(๓) แม้ในภูมิภาคอื่นๆ ของราชอาณาจักร จักมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม มีการเมืองแบบกระจายอำนาจออกไปในระดับต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติไปโดย ใดอย่างไร เพื่อลดการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองหนึ่งใด และทุกอย่างต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่ใช่สั่งการกันลงมาข้างบนอย่างเดียว ดังที่เป็นอยู่ในบัดนี้ในทุกสถาบัน ทั้งทางอาณาจักรและศาสนจักร

(๔) การศึกษา น่าจะเป็นไปในทางที่พ้นความครอบงำของรัฐ ซึ่งเดินตามรอยของตะวันตกกระแสหลัก อย่างทำให้คนรู้สึกต้อย หาไม่ก็การครอบงำของระบบทุน ให้ทุกๆ คนอยากอ้าขาผวาปีก ได้ชั้นบันได ในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ไปด้วยความเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง น่าจะมีการศึกษาที่ช่วยให้เกิด กัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน ครูกับศิษย์เรียนจากกันและกัน และต่างก็เรียนจากธรรมชาติ เพื่อให้เห็น ทุกขสังขทางสังคม แล้วหาเหตุแห่งทุกขนั้นๆ ได้ที่ตัวต้นเหตุ (ดังผู้สำเร็จฯ ในรัชกาลที่ ๘ ได้เคย) ไว้ อย่างชัดเจน อย่างเป็นรูปธรรม แล้วเอาชนะมันได้ด้วยศีลสิกขา คือความเป็นปกติสวนตนและสวนรวม จิตสิกขา คือการรู้จักเจริญสติ อย่างรู้ตัวทั่วพร้อม ให้เห็นว่าการรู้จักเดินลมหายใจสำคัญยิ่งกว่าการใช้ สมอง แล้วสามารถโยงหัวสมองมาเป็นอันหนึ่งเดียวกันกับหัวใจ จะได้เกิดปัญญา แลเห็นสิ่งต่างๆ ตาม ความเป็นจริง ทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคม ซึ่งมีโครงสร้างอันอยู่ดิตรรมและรุนแรง แล้วหาทาง แก้ปัญหาให้ได้ด้วยอหิงสธรรม ให้แต่ละคนมีสันติภาวะภายใน แล้วโยงโยงกับกลุ่มกัลยาณธรรมต่างๆ ที่ ต่างศาสนา กัน ต่างวัฒนธรรมกัน ต่างชนชาติกัน อย่างเสมอภาคและเป็นภราดรภาพ เพื่อเข้าถึง เสรีภาพที่เป็นอิสระเสรีได้จากความโลภ โกรธ หลง โดยเข้าได้ถึงถึงความดี ความงาม และความจริง

(๕) ที่ว่ามานี้ ต้องเน้นที่เยาวชน และคนที่ถูกเอาเปรียบ ซึ่งรวมถึงอดีตพิเศษ คนปลายอ้อปลายแหม ซึ่ง เป็นคนส่วนใหญ่ในประเทศ ชนเผ่าต่างๆ แม้จนคนที่อพยพโยกย้ายมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร แม้สลัม ต่างๆ ในราชธานีและเมืองใหญ่ๆ ก็คือขุมชนรกแท้ที่เดียว คนที่นั่นถูกโครงสร้างทางสังคมเบียดเบียน บีบคั้นอย่างเลวร้ายยิ่งนัก หากไม่เห็นมีการแก้ไขกันอย่างจริงจังจึงเอาเลย ทุกคนควรได้รับสิทธิมนุษยชน อย่างเท่าเทียมกัน และทุกคนต่างก็ควรมีศักดิ์ศรีไม่น้อยไปกว่ากันและกัน

(๖) ราชอาณาจักรภูฏานวางแผนในระดับสากลเพื่อ Gross National Happiness ราชอาณาจักรไทยก็ น่าจะวางแผนเนื่องในการปฏิบัติบูชาองค์พระมหากษัตริย์ในวโรกาสอันวิเศษนี้ เพื่อให้ไทยเราร่วมกับ ประชาชาติอื่นๆ หาทางออกจากระบบจักรวรรดินิยมที่มีสหรัฐเป็นตัวนำ (และเงินเป็นตัวรอง) โดย จักรวรรดิที่วานัน ผนึกกำลังกันกับบรรษัทข้ามชาติ ครอบงำประชาชาติต่างๆ แทบทั่วโลก ให้เดินไปสู่ วัฒนธรรมหนึ่งเดียว (monoculture) ที่มีของปลอมมาแทนที่ของแท้ ด้วยการทำลายล้างธรรมชาติ อย่างสาหัสสาหัสกัณฑ์ และทำให้คนส่วนใหญ่ยากจนลงไป โดยที่คนรวยเองก็หาความสุขมิได้ เราน่าจะ กลับมาหาค่าของท่านผู้สำเร็จฯ ในรัชกาลที่ ๘ ที่พูดกับท่านพุทธทาสว่า "จะให้คนจนมีความมั่นใจว่า ตนมีความสุขเท่ากับคนมั่งมีได้ โดยทำใจให้สันโดษตามหลักพุทธศาสนา" เพียงเอ่ยนามท่านผู้นี้ขึ้น เท่านั้น ก็รีบฟังกันได้ยากเสียแล้วมิใช่หรือ ทั้งๆ ที่ข้อเสนอของท่านไปพ้นพุทธศาสนา เหมาะสำหรับ ประชากรทุกหมู่เหล่า และเป็นการกลับไปหาแก่นของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทางของพระ

ราชดำรัสอีกด้วย แต่ต้องทำกันให้เป็นจริง ไม่ใช่ตีฝีปากกันทางการเมือง หรือจัดการกันกับพวกบรรษัทข้ามชาติ และนักการเมืองที่โกงกินชาติ อย่างเอาเปรียบราษฎรตาตาๆ และธรรมชาติทั้งหมด ต่อเมื่อคนพวกนี้ถูกสะกดให้ลดสถานภาพ และลดอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองลงได้แล้ว เขาพวกนี้จึงจะมีส่วนรวมด้วยได้กับการปฏิบัติบูชาดังกล่าว หากไม่พวกนี้จะเป็นมารร้ายที่ใช้เล่ห์กลของมาร ซึ่งใช้เงินและอำนาจเป็นพาหะ เพื่อจะเอาชนะความดี ความงาม และความจริง ด้วยประการทั้งปวง.

สัญลักษณ์ ศิวรักษ์ : สถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ

หลังสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ถูกท้าทายอย่างหนักและหนักขึ้น เสมอมาว่ายังสามารถทำหน้าที่ได้สอดคล้องและรองรับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของยุคสมัยได้หรือไม่ เพราะสังคมมีความเชื่อในเรื่องเสรีภาพประชาธิปไตยมากขึ้นและมากขึ้น

ทั้งนี้ มีคำถามสำคัญว่า การคงอยู่ของสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น สวนทางกับเสรีภาพหรือไม่ โดยเฉพาะภายใต้กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอันเป็นเครื่องมือขั้นดีของผู้มีอำนาจในการทำลายศัตรู ภายใต้ภาวะดังกล่าวทำให้ความรู้เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ถูกซ่อนเร้นเพราะไม่มีผู้ใดกล้าพูดถึง จนกลายเป็นความมืดบอดและอาจจะกลายเป็นอาวุธสำคัญในการกีดกร่อนการคงอยู่ของสถาบันพระมหากษัตริย์เอง

สัญลักษณ์ ศิวรักษ์ ปัญญาชนสยามผู้อาวุโส จึงสวนกระแสผู้มีอำนาจด้วยการพูดสถาบันในเชิงวิพากษ์ด้วยเจตนาทำลายความมืดบอดนั้น แต่หลายครั้งความคิดของสัญลักษณ์ไปยอกอกรการใช้อำนาจของบางกลุ่มบางคน สัญลักษณ์จึงมักโดนคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพเสมอๆ ในช่วงที่มีการสั่นคลอนผู้มีอำนาจอย่างหนักโดยเฉพาะทางการเมือง และในครั้งนั้นก็เช่นกัน

สัญลักษณ์ วิพากษ์การบริหารของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร รักษาการนายกรัฐมนตรี อย่างรุนแรงหลายครั้ง รวมทั้งขึ้นเวทีพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย 'ไม่เบื่อไม่เมาของนายกฯ' ในที่สุดแนวคิดของสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดลง 'ฟ้าเดียวกัน' ก็กลายเป็นคดีหมิ่นฯ

อย่างไรก็ตาม สัญลักษณ์ ยังยืนยันที่จะพูดถึงเพื่อธำรงสถาบันพระมหากษัตริย์ ในวิถีความรักที่ออกแบบไม่ได้ของเขา

28 เมษายน 2549 สัญลักษณ์ ยังคงรับคำเชิญกล่าวปิดงานวิชาการ 'สถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ' โดยสถาบันไทยคดีศึกษา ร่วมกับสถาบันสันติประชาธรรมมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

'ประชาไท' ขอนำเสนอเนื้อความตามต้นฉบับดังนี้

คำกล่าวปิดการอภิปรายทางวิชาการว่าด้วยพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์ครบ ๕๐ ปี ข้าพเจ้าได้รับเชิญให้แสดงปาฐกถาเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์กับอนาคตของประเทศไทย¹ เนื่องในวโรกาสอันวิเศษนั้น ก็วันที่ ๙ มิถุนายน ที่จะถึงนี้ จะครบ ๖๐ ปีแห่งการเถลิงราชโอรสวรยศ นับเป็นมงคลกาลโดยแท้ ข้าพเจ้าจึงขอกล่าวปิดงานวันนี้ ซึ่งตรงกับวันอภิเษกสมรสอีกด้วย

ก็คำว่า สถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญนั้น ส่อเค้าถึงต้นตอที่มาจากฝรั่ง เพราะคำว่า "สถาบัน" เราก็เพิ่งบัญญัติขึ้นใช้เมื่อไม่ช้าไม่นานมานี้เอง ยิ่งคำว่า "รัฐธรรมนูญ" ก็เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเกิดการปกครองในแนวทางของประชาธิปไตยใน พ.ศ. ๒๔๗๕ นี้เอง

ประเทศในเอเชียแห่งแรกที่ใช้รัฐธรรมนูญแต่ พ.ศ. ๒๔๒๒ เพื่อแสดงความทันสมัยอย่างไม่แพ้ฝรั่งคือญี่ปุ่น ในรัชสมัยเมจิ โดยที่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวแสดงความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์

---

¹ ตีพิมพ์เป็นเล่มแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ สำหรับฉบับภาษาอังกฤษที่ตีพิมพ์ในโอกาสนั้นคือ *Modern Thai Monarchy and Cultural Politics* edited by David Streckfuss (1996)

อย่างที่สุด ยกพระจักรพรรดิ (ซึ่งเคยอยู่ในอำนาจของโชกุน) ให้ศักดิ์สิทธิ์เหนือคำวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ แม้จนปรัมปราคติที่ว่าต้นราชตระกูลเป็นองค์อาทิตย์เทพธิดา ก็ตั้งข้อกังขาไม่ได้ โดยที่ใครๆ ก็ต้องยอมตายถวายชีวิต จะในการพระราชสงครามหรือไม่ก็ตาม

ผลก็คือรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวใช้สถาบันพระมหากษัตริย์ไปในทางกดขี่ข่มเหงประชาราษฎร ทั้งในญี่ปุ่นเอง และในประเทศอื่นๆ ที่กองทัพญี่ปุ่นบุกกรุกเข้าไป ไม่ว่าจะเป็นจีน เกาหลี ฯลฯ รวมถึงเมืองไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกแล้วเมื่อ ๖๐ ปีมานี้ ที่สหรัฐเขียนรัฐธรรมนูญให้ญี่ปุ่นใหม่ ในฐานะผู้ชนะสงคราม กำหนดบทบาทของสถาบันกษัตริย์ ให้หมดความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ต่างๆ อย่างให้องค์พระประมุขเป็นสามัญมนุษย์ที่วิพากษ์วิจารณ์ได้ ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ ดุจดั่งชาวญี่ปุ่นทั้งหลาย

รัชสมัยเมจิเกิดขึ้นได้ กับการเสวยราชสมบัติของรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๒๔๑๑) ซึ่งก็ต้องพระราชประสงค์จะใช้สถาบันกษัตริย์เป็นแกนกลางในการปกครองบ้านเมือง อย่างสมบูรณาญาสิทธิราชย์เช่นกัน ดังที่เป็นสมัณิยมเช่นนั้นกันแทบทั่วทั้งยุโรป โดยเฉพาะก็ อภิมหาอำนาจอย่างอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย รวมถึงจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ที่ออสเตรียอีกด้วย ทั้งๆ ที่สมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นๆ จักปลาสนาการไปเป็นลำดับๆ แต่ก็ยากที่ชนชั้นปกครองจะแลเห็นได้ชัด²

รัชกาลที่ ๕ ต้องพระราชประสงค์จะทรงเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชอย่างฝรั่ง ให้ฝรั่งยกย่องนับถือ คือไม่ต้องการเป็นอย่างซัดตยราชในเอเชีย (ยกเว้นญี่ปุ่น) ซึ่งถ้าไม่เสียเอกราชไปอย่างพม่าและเวียดนาม ก็ล้มสมัยอย่างปรับตัวได้ไม่ทันกับความทันสมัยของโลกสันนิบาต เช่นพระเจ้ากรุงจีน

ทรงหาหรือพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ ซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยกับพระองค์ และทรงเห็นว่ามีความทันสมัยยิ่งกว่าพระองค์ หรืออย่างน้อยก็มีการศึกษาในต่างประเทศ ในขณะที่พระองค์ท่านขาดมิติทางด้านนี้ พรอมาๆ กันนั้นก็ทรงเชื่อว่าพระเจ้าปฤษฎางค์จะถวายความเห็นให้ได้อย่างน่ารับฟัง ในเรื่องการปรับสถานะพระมหากษัตริย์ของไทยให้อารยประเทศรับรองอย่างไม่น้อยหน้าไปกว่าพระราชาริชาชนั้นๆ ในยุโรป โดยมีความชอบธรรมทางการปกครองบ้านเมืองให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อไปพ้นการเป็นอาณานิคมของฝรั่ง

พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ทำความผิดเป็นข้อฉกรรจ์ ตรงที่ไม่ได้กราบทูลตอบพระราชปจฉาอย่างเป็นทางการ ส่วนพระองค์ หากนำเอาเอกสารสำคัญเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองอันละเอียดอ่อน ที่เนื่องด้วยสถาบันอันสูงสุด ไปเปิดเผยกันอย่างเป็นวงกว้าง แม้จนขุนนางข้าราชการก็พลอยมีโอกาสได้ออกความเห็นด้วย ทั้งบุคคลต่างๆ เหล่านี้ยังมีข้อเสนอให้มีรัฐธรรมนูญชนิดที่ลดทอนพระราชอำนาจลงอีกด้วย ความเห็นดังกล่าวนี้ มีขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญของเมจิถึง ๓ ปี

พระราชหัตถเลขาที่ทรงตอบคำกราบบังคมทูลของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์และท่านอื่นๆ ยืนยันอย่างชัดเจนว่าทรงปฏิเสธรัฐธรรมนูญ หรือการจำกัดพระราชอำนาจ ทั้งๆ ที่ทางอังกฤษเองเริ่มปฏิรูปการเมืองอย่างสำคัญมาแต่ พ.ศ. ๒๓๗๕ นั้นแล้ว แม้อังกฤษจะไม่มีรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการแต่ปีที่ว่านั้นนับเป็นการบั่นทอนพระราชอำนาจและอำนาจของอภิชนลงเป็นอย่างมาก โดยที่สภาสามัญเริ่มมีความสำคัญเหนือสภาขุนนางยิ่งๆ ขึ้นทุกที เสียดยที่ชนชั้นปกครองของไทยแทบมองไม่เห็นประเด็นนี้ (เว้นบุคคลที่ทำหนังสือกราบบังคมทูลในปี ร.ศ. ๑๐๓ กระมัง)

ที่ในเมืองไทย อาจมีเพียงกรมหลวงพิชิตปรีชากรพระองค์เดียวก็ได้ ที่ทรงมีพระมติดค่อนข้างชัดเจนถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญที่ควรตีกรอบพระราชอำนาจไว้ในแนวทางของประชาธิปไตย (ทั้งนี้โดยไม่รวมสามัญชนเช่นเทียนวรรณ) ในขณะที่กรมหลวงเทเวศร์วัชรปการ ทรงแสดงพระมติด้านด้านความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างเต็มที่เลยทีเดียว

กุลธิดา เกษบุญชู มิค ได้อธิบายไว้ค่อนข้างชัดเจนในเรื่อง *The Rise and Decline of Thai Absolutism* จึงไม่จำเป็นต้องขยายความซ้ำถึงการเสื่อมสลายของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทย ดังที่นายเบน แบตสันก็เขียนไว้แล้วถึงช่วงสุดท้ายของสถาบันดังกล่าวในเรื่อง *The End of the Absolute Monarchy in Siam* (OUP Singapore 1984) ซึ่งมีแปลเป็นไทยแล้ว

² ดูเรื่อง *ความเข้าใจในเรื่องราชาธิปไตย* ของข้าพเจ้า (พ.ศ. ๒๕๓๖)

ดังได้กล่าวถึงไว้แต่แรกว่า เวลาเอ่ยถึงสถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญนั้น อดเสียมิได้ที่ต้องโยงไปถึงความคิดของฝรั่ง ดังรัฐธรรมนูญของเมจิที่ญี่ปุ่นนั้น ก็คือการเอาอย่างฝรั่งในทางเผด็จการอย่างสมบูรณ์ญาสิทธิราชย์ ผนวกกับอำนาจทหารในทางการเมืองการปกครอง ตามแบบเยอรมันในสมัยนั้น ด้วยการลิดรอนเสรีภาพต่างๆ จนแทบหมดสิ้น

อีกนัยหนึ่งก็คือชนชั้นปกครองของญี่ปุ่นในสมัยนั้น อ้างว่าการปกครองดังกล่าวเป็นการคืนพระราชอำนาจ (Restoration) จากโชกุน มาไว้ที่พระราชชาติบิต โดยนำเอาราชประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ มาสร้างความโอฬาริกให้กับสถาบันกษัตริย์ในรูปแบบของพระราชพิธีราชอย่างฝรั่ง ทั้งๆ ที่พระเจ้าจักรพรรดิเองก็ทรงอ่อนแอ แม้จะทรงที่ท้าวโอรานาเกรงขาม ยิ่งรัชกาลถัดไปด้วยแล้ว (ได้โจ) ถึงกับมีพระสติวิปลาสเอาเลย และพระราชชนัดดานั้นเล่า (โชวะ) ก็เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความเลวร้ายต่างๆ ทางการเมืองการทหาร ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนญี่ปุ่นต้องปราชัยไปในที่สุด ถ้าอเมริกันไม่ช่วยรักษาสถาบันกษัตริย์เอาไว้ ย่อมจะต้องทรงถูกถอด และเป็นอาชญากรสงครามด้วยซ้ำไป

ทั้งนี้สืบมาแต่รัฐธรรมนูญเมจิมีความรุนแรงเป็นที่ตั้ง สถาบันพระมหากษัตริย์รับใช้ความรุนแรงนั้นติดต่อกันมาถึงสามรัชกาล ทั้งทางการเมือง การทหาร ซึ่งโยงไปยังทุนนิยม อำนาจนิยม และความรุนแรงทางวิชาการต่างๆ ซึ่งรวมเรียกว่า ความทันสมัย โดยที่ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในฝ่ายอธรรมแทบทั้งสิ้น³

เปรียบกับสถาบันกษัตริย์ของไทย อย่างน้อยก็แต่รับกาลที่ ๔ เป็นต้นมา เราเป็นไปในทางธรรม ยิ่งกว่าอธรรม เพราะสมัยเมจิ ทำลายศาสนาพุทธและชนชั้นนำรุ่นใหม่ต้องการใช้ความรุนแรงอย่างฝรั่ง บวกกับความรุนแรงเดิมของระบบโชกุน ในขณะที่อภิชนไทยใช้ศาสนาพุทธและความรอมชอมเป็นแกนกลาง ดังพระปฐมวาจาภาษิตของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น ที่ตรัสเนื่องในงานบรมราชาภิเษกว่า เราจะปกครองโดยธรรม เพื่อความผาสุกของมหาชนชาวสยาม นั้น ไม่เป็นเพียงรูปแบบ หากออกมาจากสาระของความเป็นพุทธ ที่ปรากฏชัดอยู่ในทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร ซึ่งมีข้อใหญ่ใจความว่า

- ๑) พระเจ้าจักรพรรดิเป็นธรรมาธิปไตย และจัดการคุ้มครองป้องกันโดยชอบธรรมแก่ชนทุกหมู่เหล่าในแผ่นดิน ตลอดไปถึงสัตว์ที่ควรสงวนพันธุ์ทั้งหลาย
- ๒) มิให้มีการอันธกรรมเกิดขึ้นในแผ่นดิน
- ๓) ปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ผู้ไร้ทรัพย์
- ๔) ปรีกษาสอบถามการดีชั่ว ข้อควรและไม่ควรประพฤติ กะสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ อยู่เสมอ

(พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ของ ป.อ. ปยุตโต พ.ศ. ๒๕๒๒ หน้า ๓๒)

จะถือว่าทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตรเป็นรัฐธรรมนูญที่ควบคู่ไปกับสถาบันพระมหากษัตริย์ทางฝ่ายพุทธศาสตร์มาแต่ไหนแต่ไร จะได้หรือไม่ แม้สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยโบราณย่อมประกอบไปด้วยสินธุธรรมของพราหมณ์เข้ามาควมเกี่ยวข้องด้วยมิใช่น้อยก็ตามที่

เนื้อหาสาระของสินธุธรรมหรือจะว่ารัฐธรรมนูญตามแนวทางของพราหมณ์ก็คือ กษัตริย์ทรงรักษาธรรมะไว้ได้ก็โดยราชอำนาจ ซึ่งย่อมเป็นไปตามราชธรรม กล่าวคือ พระราชาทรงลงราชทัณฑ์ได้ แต่ถ่าลงทัณฑ์เกินเลยไป หรือใช้ราชอคติในการลงทัณฑ์ หรือไม่ใช้การลงทัณฑ์เอาเลย ก็ถือว่าพระราชาไม่ได้ทรงปฏิบัติตามราชธรรม กล่าวคือ การใช้พระราชอำนาจ พระราชาต้องเที่ยงธรรม ไม่โอนเอนไปตามอคติต่างๆ หากยึดมั่นใน ธรรมศาสตร์ และธรรมสูตร หากไม่ทรงปฏิบัติตามราชธรรม ย่อมทรงถูกถอดถอนออกจากราชบัลลังก์ได้

(สินธุธรรม ของ ส. ศิวรักษ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ หน้า ๒๔)

³ ดู Hirohito by Herbert P. Bix (Harper Perennial) 2001 และคำวิจารณ์ของข้าพเจ้าใน *ฉีกฉิว ย้อนดูชาติ ศาสตร์ กษัตริย์* (พ.ศ. ๒๕๔๖) หน้า ๑๘๓-๑๘๘

จะกล่าวว่าธรรมศาสตร์เป็นรัฐธรรมนูญเดิมของเราที่ถือตามคติพราหมณ์มาก่อนก็ได้ ที่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ แห่งพระราชวงศ์จักรีโปรดให้เขียนภาพรามเกียรติ์ไว้ที่พระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวังนั้น ก็เพื่อยืนยันถึงความเป็นธรรมราชา ที่มีพระรามเป็นแบบอย่าง และพระมหากษัตริย์ในพระราชจักรีวงศ์ก็ทรงเป็นพระรามาริบทดีด้วยกันทุกพระองค์ ดังในพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ของพระองค์ท่าน ก็มีข้อความปรากฏอยู่ดังนี้คือ

<i>อันพระนครทั้งหลาย</i>	<i>ก็เหมือนกับกายสังขาร</i>
<i>กษัตริย์คือจิตวิญญาณ</i>	<i>เป็นประธานแก่ร่างอินทรีย์</i>
<i>มือเบื้องซ้ายขวาคือสามนต์</i>	<i>บาทาคือพลทั้งสี่</i>
<i>อาการพร้อมสามสิบสองมี</i>	<i>ดังนี้จึงเรียกว่ารูปกาย</i>
<i>ฝ่ายฝูงอาณาประชาราษฎร์</i>	<i>คือศาสตราวุธทั้งหลาย</i>
<i>ถึงผู้นั้นประเสริฐเลิศชาย</i>	<i>มั่นจิตจากกายก็บรรลัย⁴</i>

รามเกียรติ์ ร.๑ สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาคาร พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๘๓๑

สรุปได้ง่ายๆ ว่า อาณาประชาราษฎร์นั้นคืออาวุธ หรือพลังแรงที่สำคัญยิ่งของอาณาจักร ซึ่งย่อมต้องมีใจ (กษัตริย์) และกาย (ราษฎร) อยู่ควบคู่กันไปอย่างบรรสานสอดคล้องกันถ้าตัดขาดจากกัน "ก็บรรลัย"

ทางฝ่ายพุทธนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้ากรุงสยามก็ตรัสว่า พระองค์ทรงได้รับเชิญเสด็จให้เสวยราชย์ โดย 'เอนกนิกรสโมสรรสมมติ' ก็ย่อมต้องทรงปกครองโดยธรรม เพื่อความผาสุกของมหาชนชาวสยาม และจะไม่ทรงประกอบพระราชกิจอันใดที่สำคัญ เว้นแต่จะได้ทรงหาหรือและได้รับความเห็นชอบแล้วจากมุขมนตรี แต่ถ้าไม่ทรงปกครองโดยธรรม 'เอนกนิกรสโมสรรสมมติ' ก็สามารถถอดถอนพระองค์ท่านออกจากสิริราชสมบัติได้

ขาดทางฝ่ายพุทธแสดงเรื่องในอดีตไว้ชัดเจนว่า ถ้าพระราชกษัตริย์ไม่ทรงธรรม ย่อมต้องทรงถูกทำร้ายจากอำนาจที่อยู่นอกเหนือสถาบันกษัตริย์ อย่างกรณีของท้าวสามล (ซึ่งมาจากสุวรรณสังข์ชาติ) ที่ไม่ให้ความยุติธรรมแก่เจ้าเงาะ เพราะเห็นว่าเป็นคนป่าเถื่อนนั้น พระอินทร์ก็ต้องเสด็จลงมาทำร้ายให้ตีคลี และอย่างกรณีของเวสสันดรชาดกนั้น แม้พระยุพราชจะทรงธรรม แต่ราษฎรเห็นว่าทรงมีพระทัยดีเกินไป ก็รวมพลังมวลชนมาขับไล่พระองค์ให้ออกจากราชธานีไป

ตามทางของฝ่ายพุทธศาสนานั้น พระมหากษัตริย์เป็นตัวแทนของอาณาจักร (คือกลไกในการปกครองที่ใช้อำนาจ) ในขณะที่คณะสงฆ์เป็นตัวแทนของธรรมจักร ที่คอยเตือนสติฝ่ายอาณาจักร ให้ใช้อำนาจไปในขอบเขตของความชอบธรรม

ถ้าคณะสงฆ์ทรงไว้ซึ่งศิลาจารวัตร อย่างรู้เท่าทันสังคมและการเมือง ย่อมเป็นห้ามล้อให้วงล้อของอำนาจไม่หมุนออกนอกวงนอกทาง เช่น กรณีของสมเด็จพระวันรัต วัดป่าแก้ว ในสมัยพระนเรศวร ที่เตือนสติพระเจ้าแผ่นดินไม่ให้ประหารชีวิตแม่ทัพนายกองผู้จงรักภักดี หรือในกรณีของสมเด็จพระสังฆราช พระพิมลธรรม และพระพุฒาจารย์ ที่ถูกจองจำจนเป็นเหตุให้สิ้นรัชสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรีภายในเวลาอันไม่ช้าหลังจากนั้น ปรากฏกรณีที่มีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆัง จุดตะเกียงต่างๆ ที่เป็นกลางวันแสกๆ เข้าไปในจวนผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในรัชกาลที่ ๕ นี่ก็เป็นการเตือนสติท่านผู้นั้น ให้พิจารณาตนเอง เพื่อไม่ให้กำเริบเสิบสานเกินเลยพระราชอำนาจของยุวกษัตริย์ เป็นต้น

ตั้งแต่รัชกาลที่ ๖ เป็นต้นมา เกิดคำว่าชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หรือชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ ขึ้นมา จากจิตสำนึกที่เอาอย่างอังกฤษในเรื่อง God King and Country โดยที่อังกฤษเอาคำทั้งสามนี้มาใช้มอมเมาคนให้ยอมตายเพื่อพระเจ้าเป็นเจ้า เพื่อพระราชามหากษัตริย์และเพื่อแผ่นดินเกิด โดยที่ฝรั่งได้ทำสงครามทางศาสนากันมานักต่อนัก ทั้งๆ ที่นับถือพระเจ้าองค์เดียวกัน พระราชาในยุโรปที่ประกาศสงครามกันและกัน เช่น เยอรมันกับอังกฤษนั้นแล้ว ก็เป็นพระญาติกันอย่างสนิท แม้ประเทศชาติที่เป็นคู่สงครามกันนั้น ก็ปรากฏว่านายทุนค้าขายกันอย่างรวดเร็วขึ้นมหาศาลจากการสงคราม แม้จะอยู่ต่างฝ่ายกัน ก็อดหนุนจุนเจือกันในทางทุนทรัพย์เพื่อผลกำไร โดยที่คนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสรับรู้ด้วย

⁴ ขอให้เปรียบเทียบข้อนี้กับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ ว่าด้วยตำแหน่งขุนนางแต่สมัยพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งนำมาลงพิมพ์ไว้ในเรื่อง *สถาบันพระมหากษัตริย์กับอนาคตของประเทศไทย (๒๕๓๙)* หน้า ๔๙-๕๐

การที่นายคริสมัส ฮัมเฟรส์ มาถือพุทธจนเป็นนายกพุทธสมาคมคนแรกของอังกฤษนั้น ก็เพราะเขาเห็นว่าพี่ชายเขาต้องไปตายในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพราะถูกรัฐบาลหลอกลวง ให้หลงเชื่อและบังคับขับไล่ให้ไปตายเพื่อชาติ เพื่อศาสนา และเพื่อพระมหากษัตริย์

ถ้าเราแปลเสียใหม่ว่าชาติไม่ใช่เพียงคนที่พูดภาษาเดียวกัน อาศัยแผ่นดินเกิดอยู่ด้วยกัน โดยอ้างไปในทางสัญชาติและเชื้อชาติ ซึ่งเป็นของปลอมทั้งนั้น หากหมายถึงทุกคนที่เกิดมาอย่างร่วมทุกข์ร่วมสุขกันเป็นมนุษยชาติทั้งหมด เราก็คงจะเกือกละกันและกัน และอุทิศตนเพื่อรับใช้ผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและต่อโอกาส แม้เขาจะต่างสัญชาติต่างเชื้อชาติจากเรา

ศาสนาก็ไม่ได้หมายความว่าของเราดีที่สุด เราเป็นคนส่วนใหญ่ในแผ่นดิน ศาสนาของเราต้องเป็นศาสนาประจำชาติ ท่านอาจารย์พุทธทาสเตือนเรา ให้ไม่หลงไปกับลัทธิศาสนาที่นำเราไปสู่ความเห็นแก่ตัว นำเราไปสู่ความเป็นชาตินิยม อำนาจนิยม ทุนิยม หากให้เห็นว่าศาสนาของเพื่อนเราก็ไม่จำเป็นต้องด้อยไปกว่าของเรา ให้เคารพนับถือศาสนาของเพื่อนเรา แม้คนไม่มีศาสนา ก็ควรเคารพนับถือเขา แล้วร่วมมือกัน หาทางขจัดความโลภโกรธหลง ซึ่งแสดงออกทางทุนนิยม อำนาจนิยม และนิยมนับถือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างมีโมหจริตเป็นเจ้าเรือน

พระมหากษัตริย์ก็ควรเป็นสมมติเทพที่ปราศจากความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ในทางเทวราช โดยที่มนุษย์ก็เป็นเทพได้ ถ้าทรงไว้ซึ่งเทวธรรม คือหิริ ความละเอียดใจ และโอบตัมปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ยิ่งถ้าพระราชมหากษัตริย์ทรงประกอบไปด้วยทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตรด้วยแล้ว ท่านย่อมมีค่าแห่งความเป็นมนุษย์ขั้นนำที่ทุกคนควรเอาเยี่ยง ดังพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ทรงพระราชปรารภไว้ อย่างชัดเจนว่าทรงเป็นสามัญมนุษย์ ที่พูดผิด ทำผิดได้ ถ้าใครจงรักภักดี ก็ควรวิพากษ์วิจารณ์พระองค์ท่าน

ไม่ควรที่ใครจะเอาพระองค์ท่านหรือสถาบันกษัตริย์มาเป็นเครื่องมือในการโจมตีใคร เพื่อสร้างลัทธิอัตตนิยมให้ตนเอง หรือเพื่อสร้างความเชื่อให้ตนเองในนามของคำว่ารักชาติ ศาสน์ กษัตริย์อย่างมีขอบเขตออกไป ตรัสว่าคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพทุกรายเป็นการทำร้ายพระองค์ท่าน ดังมีพระราชกระแสว่า "ถ้าแต่ต้องพระราชมิติไม่ได้ เมืองไทยก็ไม่มีทางเจริญ"⁵

น่าเสียดายที่ผู้ซึ่งทำตนเป็นพระราชายังกว่าพระราชฯ ยังหาเรื่องร้องเรียนให้มีการจับกุมในเรื่องหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอยู่ตลอดมา โดยไม่ฟังพระบรมราโชวาทเอาเลย เป็นเหตุให้หน่วยงานทางด้านสิทธิมนุษยชนสากลต้องเข้ามาประท้วงคำสั่งที่ให้เก็บนิตยสารฟ้าเดียวกัน และดำเนินคดีกับบรรณาธิการนิตยสารนั้นในเรื่องหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ⁶

แม้หนังสือที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในต่างประเทศ เพียงเอ่ยถึงองค์พระมหากษัตริย์หรือสถาบันกษัตริย์ ก็มีคำสั่งห้ามนำหนังสือนั้นๆ เข้ามาสู่ราชอาณาจักรเอาเลย โดยเฉพาะก็เรื่อง (๑) *The Devil's Discus* by Rayne Kruger (1964) และ (๒) *The Revolutionary King* by William Stevenson (1999) รวมถึงเล่มล่าสุด (๓) *The King Never Smiles* by Paul M. Handley (2006) แล้วนี่เป็นการกระทำอันแสดงความอับยศออกไปในนานาชาติละหรือ และนี่ไม่ขัดพระราชปรารภดอกหรือ โดยที่ในระบบโลกาภิวัตน์ในบัดนี้ การห้ามปรามดังกล่าว เป็นไปได้ละหรือ

แม้รัฐธรรมนูญของไทยในฐานะกฎหมายสูงสุดจะเพิ่งมีมาแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่เราไม่เข้าใจเนื้อหาสาระแห่งธรรม ที่ควรจะควบคุมอำนาจรัฐ ให้โปร่งใสและตรวจสอบได้ เราจึงฉีกรัฐธรรมนูญกันทั้ง อย่างปราศจากความเคารพธรรมหรือความถูกต้องด้วยประการทั้งปวง

ที่ร้ายอย่างสุดๆ ก็คือการทำลายล้างรัฐธรรมนูญ โดยอ้างว่าเพื่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังเห็นว่าสถาบันดังกล่าวอยู่ตรงข้ามกับธรรมะ จนเผด็จการบางคนเสแสร้งและสรรสร้างให้สถาบันกษัตริย์ศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ อย่างวิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้ ทั้งๆ ที่นั่นคือไสยศาสตร์ ศาสตร์แห่งความหลอกลวง

⁵ ดู *King Bhumibol: Strength of the Land* ฉบับสำนักนายกรัฐมนตรีนิต ค.ศ. ๒๐๐๐ หน้า ๑๕๐ และปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

⁶ Asian Human Rights Commission, *Publisher charged with lese majeste*, 10 April 2006 (www.ahrchk.net/ua/mainfule.php/2006/1651)

ในขณะที่พุทธศาสตร์ คือศาสตร์แห่งการตื่น ซึ่งยอมเป็นไปตามทางของอหิงสธรรม ที่ปราศจากความรุนแรง อันเป็นเนื้อหาของศีล คือความเป็นปกติทั้งของแต่ละคนและสังคม

สถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ จึงควรเกื้อกูลกันและกัน เพื่อความปกติของสังคม อย่างเป็นไปพ้องความโลภ ซึ่งแสดงออกทางทุนนิยม โดยที่บัดนี้ทุนนิยมมาในคราบของบรรษัทข้ามชาติและสยบยอมกับอภิมหาอำนาจอีกด้วย กล่าวคือทุนนิยมกับอำนาจนิยมผนวกกำลังกันทำให้โลภะและโทสะแก่กล้ายิ่งๆ ขึ้น โดยใช้วิธีมอมเมาในทางโมหะอีกด้วย

เราจึงจำต้องตื่นขึ้นด้วยการยึดเอาสถาบันกษัตริย์เป็นแนวทางของสมมติเทพ ซึ่งมีเทวธรรมเป็นแกน และสถาบันนี้ต้องควบคู่ไปกับรัฐธรรมนูญที่มีธรรมาธิปไตยเป็นหัวใจของการเมืองการปกครอง ที่มีความชอบธรรมอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ วิพากษ์ วิจารณ์ได้

อนึ่ง พึงตราไว้ด้วยวายุคสมัยแห่งโลกาภิวัตน์นั้น บรรษัททุนข้ามชาติและอภิมหาอำนาจจะมีอิทธิพล เข้ามามากกว่าภายในราชอาณาจักร ต่างๆ ยิ่งขึ้น พุดภาษาอย่างเก่าก็คือประเทศชาติจะเป็นดังปเทศราชาหรือประเทศราชในทางเศรษฐกิจ โดยมีจักรวรรดิอย่างใหม่ เช่นสหรัฐและจีนเข้ามาครอบงำ ถ้าเรารู้จักปรับให้สถาบันกษัตริย์มีความกล้าหาญทางจริยธรรมอย่างไม่สยบยอมม อยู่กับทุนและอำนาจอันปราศจากความชอบธรรม มาประยุกต์ใช้ ให้สถาบันกษัตริย์เป็นไปตามสาระของจักรวรรดิวัตรร่วมสมัย โดยมีธรรมเป็นอำนาจ อย่างรู้จักวางท่าทีอย่างสมกับยุคสมัย ให้ถูกต้อง ยอมสะกดลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมลงได้ สถาบันกษัตริย์กับรัฐธรรมนูญก็จะเป็นดังธรรมจักร ที่นำอาณาจักรให้ปลอดภัยไปจากโลกาภิวัตน์ หรือจักรวรรดินิยมอย่างใหม่

ในขณะที่ธรรมจักรเดิมที่มีผ้ากาสาพัสตร์เป็นธงชัยนั้น หมดสภาพความเป็นห้ามล้อ หรือความเป็นผู้นำในทางธรรมไปเสียแล้ว เพราะไปสยบยอมกับสถาบันกษัตริย์และลัทธิบริโภคนิยมอย่างเกินเลยไป แต่ถ้าสถาบันกษัตริย์เป็นร่มเงาให้คฤหัสถ์ชนชั้นนำช่วยกันหันมาให้ความสำคัญ กับสถาบันสงฆ์ ดังกับการสังคายนาอย่างใหม่ สถาบันนี้อาจมีพระธรรมวินัยเป็นดังธรรมนูญ และธรรมจักรที่มีคณะสงฆ์เป็นแกนกลางก็อาจร่วมกับสถาบันกษัตริย์และพสกนิกรที่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม นำรัฐสีมาอาณาจักรให้ไปสู่ความตื่นจากอวิชชาธรรมสมัย ก็ยังได้

ที่สุดนี้ ขอยืนยันถึงถ้อยคำของตนเองที่แสดงไว้เมื่อทศวรรษก่อนว่า สถาบันกษัตริย์แห่งใดเป็นประชาธิปไตยมาก มีพระราชอำนาจน้อย คล้อยตามไปกับโลกสันนิบาตอย่างทันกาลสมัย ยอมยกให้ราษฎรเป็นใหญ่ แม้ราษฎรจะผิดพลาดไปบ้าง สถาบันกษัตริย์ก็ดำรงอยู่ได้ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ถ้าพระราชพิธีประกาศความแข็งกร้าว ไกลชิดกับกองทัพ ยืนหยัดอยู่เหนือราษฎร ถูกประชาชนรังเกียจปัญญาชนที่มีความคิดในทางสร้างสรรค์อย่างก้าวหน้า แม้พวกนี้จะผิดไปบ้างอย่างไร อำนาจราชาธิปไตยไปกระทบหรือขัดขึ้นกระแสนแห่งการเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงไร ก็รังแต่เป็นภัยกับสถาบันกษัตริย์ จนปลาสนากรไปได้ แม้จักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่อย่างออสเตรีย เยอรมัน รัสเซีย และออตโตมาน ก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้⁷

ขอเสริมอีกประเด็นหนึ่งว่า ถ้าสถาบันกษัตริย์ดีตัวออกห่างจากบรรษัทข้ามชาติ โดยไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจลัทธิทุนนิยมมากเพียงไร นี่ก็จะเป็นปัจจัยในทางเพิ่มพระบรมเดชานุภาพยิ่งๆ ขึ้นเพียงนั้น ดังขอปิดท้ายรายการอภิปรายด้วยพระอมตพจน์ของพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร พระองค์แรกที่ว่า "การที่เป็นเจ้าแผ่นดินไม่ใช่สำหรับมั่งมี ไม่ใช่สำหรับคุมเหงคนเล่นตามชอบใจ มิใช่เกลียดใครแล้ว จะได้แก่เผด็จ มิใช่เป็นผู้สำหรับจะกินสบายนอนสบาย ถ้าจะปรารถนาเช่นนั้นแล้ว มีสองทางคือ บวชทางหนึ่ง เป็นเศรษฐีทางหนึ่ง เป็นเจ้าแผ่นดิน สำหรับแต่เป็นคนจน และเป็นคนที่อดกลั้นต่อสุขและทุกข์ อดกลั้นต่อความรักและความชังอันจะเกิดฉิวขึ้นมาในใจ หรือมีผู้ยง เป็นผู้ปราศจากความเกียจคร้าน ผลที่จะได้นั้นมีแต่ชื่อเสียงปรากฏเมื่อเวลาตายแล้ว เป็นผู้รักษาวงศ์ตระกูลไว้ได้ และเป็นผู้ป้องกันความทุกข์ของราษฎร ซึ่งอยู่ในอำนาจปกครอง ต้องหมายใจในความสองข้อนี้เป็นหลักมากกว่าคิดถึงการเรื่องอื่น ถ้าผู้ซึ่งมิได้ทำใจได้เช่นนี้ ก็ไม่แลเห็นเลยว่า จะปกครองรักษาแผ่นดินอยู่ได้"⁸

⁷ จาก สถาบันพระมหากษัตริย์กับอนาคตของประเทศไทย (๒๕๓๙) หน้า ๒๐-๒๑

⁸ จาก สถาบันพระมหากษัตริย์กับอนาคตของประเทศไทย (๒๕๓๙) หน้า ๓๙

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์เช่นนั้นอยู่แล้ว แต่ถ้าจะพูดถึงสถาบันพระมหากษัตริย์แล้วไซ้ ถ้าเรามีรัฐธรรมนูญที่ดี และมีผู้คนที่ประกอบไปด้วยความกล้าหาญทางจริยธรรมประกอบกัน ไม่ว่าพระราชานุญาตจะเป็นใคร เราย่อมอาจรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้ได้ตั้งพระราชปณิธานของพระปิยมหาราช.

ก้าวให้ถึงประชาธิปไตย : ราษฎรไทยจะทำอย่างไรดี

- ๑ -

คำว่าประชาธิปไตยนั้น ปรากฏในแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ ของคณะราษฎร ซึ่งประกาศและแจกจ่ายในที่สาธารณะเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ความว่า เป็นการจำเป็น ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างประชาธิปไตย กล่าวคือประมุขของประเทศต้องเป็นบุคคลสามัญ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรเลือกตั้งขึ้นอยู่ในตำแหน่งตามกำหนดเวลา ตามวิธี ราษฎรพึงหวังเถิดว่า ราษฎรจะได้รับความบำรุงอย่างดีที่สุด

คำว่าประชาธิปไตย ดังกล่าว ในบัดนี้ย่อมหมายถึง มหาชนรัฐ หรือสาธารณรัฐ เพื่อไม่ให้ตระหนกตกใจกัน จึงจำต้องขยายความต่อไปว่า ระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

แท้ที่จริง คำว่าประชาธิปไตยนี้เอง ก็ถูกนำมาใช้อย่างไขว่เขวและสับสนมาก หลายประเทศที่อ้างว่าเป็นประชาธิปไตย เน้นให้ราษฎรไปออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้แทนของตน เข้าไปในรัฐสภาทุกสี่ปีหรือระยะเวลาทำนองนี้ (โดยไม่เอ่ยถึงการเลือกประธานาธิบดี เพราะนั่นเป็นระบอบมหาชนรัฐ) ก่อนที่ราษฎรจะไปลงคะแนน มีการหาเสียงกันด้วยวิธีที่ฉ้อฉลต่างๆ ไม่ว่าจะใช้คำหลอกลวง หรือใช้เงินตราซื้อเสียง แม้จนเล่ห์เพทุบายอื่นๆ มากบ้างน้อยบ้าง ครั้นหมดการเลือกตั้งแล้ว การปกครองบ้านเมืองก็สิทธิขาดอยู่ที่ผู้แทนหรือนักการเมือง โดยราษฎรไม่มีสิทธิอะไรอีกเลย บางประเทศ แม้สิทธิในการแสดงทัศนะทางสื่อมวลชน ก็ถูกจำกัด ทั้งนี้มิได้หมายถึงรัฐเผด็จการในนามของประชาธิปไตยอย่างสิงคโปร์หรือมาเลเซีย แต่ประเทศประชาธิปไตยอย่างอังกฤษ ซึ่งสมาทานลัทธิทุนนิยมอย่างเต็มตัว หากใช้คำว่าระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ย่อมเปิดโอกาสให้นายทุนหรือบรรษัทข้ามชาติเข้ามาก้าวกำกับสื่อมวลชนต่างๆ จนครอบงำราษฎรส่วนใหญ่ให้เข้าไม่ถึงข้อเท็จจริงที่แท้ ได้แต่แลเห็นประเด็นต่างๆ ตามที่ชนชั้นปกครองครอบงำในกระแสหลักของลัทธิทุนนิยม บริโภคนิยม ซึ่งรวมเรียกว่าโลกาภิวัตน์ การอภิปรายปัญหาต่างๆ จึงเป็นไปอย่างผิวเผิน และผู้คนที่เอือมระอากับระบบที่อ้างว่าเป็นประชาธิปไตยเช่นนี้กันยิ่งขึ้นทุกที ในหลายต่อหลายประเทศ เราคงไม่ต้องการก้าวไปให้ถึงประชาธิปไตยดังที่วานี้กันกระมัง

ขอให้ย้อนกลับมาดูประชาธิปไตยในสยามที่เริ่มแต่เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กันอีกครั้ง ภายใต้อาณัติสามวัน เราก็มีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่ตราไว้ชัดเจนว่าอำนาจสูงสุดเป็นของราษฎรหมายความว่าทุกคนมีความเสมอภาคกันทางกฎหมาย ไม่มีใครได้อภิสิทธิ์ใดๆ พระราชาเป็นเพียงประมุขของประเทศ และถ้าเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่ได้ถูกขัดขวางโดยพวกปฏิกิริยานิยม ที่ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงไปในทางก้าวหน้า ราษฎรย่อมมีโอกาสได้รับความเสมอภาคทางเศรษฐกิจอีกด้วย

เสมอภาคในที่นี้ไม่ได้แปลว่าเหมือนกันหมด หากหมายความว่าสิทธิและศักดิ์ศรีอย่างไม่ต่างกัน บางคนอาจมีมากกว่าบางคน เช่นนี้วาทะก็ไม่ได้เหมือนกัน แต่นั่นๆ ไม่ต่างกันมากนัก^๙ ที่สำคัญคือคนด้อยโอกาสต้องได้โอกาสมากกว่าคนอื่น คนอ่อนแอ และคนทุพพลภาพหรือคนชรา รวมถึงชนกลุ่มน้อยย่อมต้องได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ

พร้อมกันนั้น เราก็ต้องยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นั้น แม้คณะราษฎรจะเป็นแกนนำ แต่คณะดังกล่าว ก็มีราษฎรตาตาๆ รวมอยู่ด้วยน้อยมาก โดยที่คนของคณะดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ หรือเป็นคนที่มีการศึกษาเหนือราษฎรทั่วไป โดยเฉพาะก็ในต่างจังหวัด ด้วยเหตุนี้มันสมองของคณะราษฎรจึงเน้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักหกประการที่ประกาศไว้ในแถลงการณ์ฉบับแรก เพื่อราษฎรส่วนใหญ่จะได้มีบทบาทอย่างแท้จริงกับประชาธิปไตยที่เนื้อหาสาระยิ่งกว่าที่รูปแบบ

---

^๙ พระบาลีเอ่ยถึงนิ้วพระหัตถ์พระศาสดาว่าเสมอกัน พวกเคร่งพญัญชนะไม่เข้าใจความข้อนี้ ถึงกับตัดนิ้วพระหัตถ์พระพุทธรูปให้เท่ากันหมดไปเอาเลย

การจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในอีก ๒ ปีต่อมา จึงเป็นก้าวสำคัญทางด้าน
อุดมศึกษา เพื่อปลูกมโนธรรมสำนึกของราษฎรส่วนใหญ่ให้เข้าถึงการเมืองการปกครอง ที่มีธรรมเป็น
ศาสตร์ จะได้เกิดความกล้าหาญทางจริยธรรม ในอันที่จะรับใช้ประเทศชาติ ดังเราอาจกล่าวได้ว่า
สถาบันการศึกษาที่ว่านี้ได้ผลเกือบจะเต็มที่ทางด้านประชาธิปไตย จนผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย
แห่งนั้นถูกขจัดออกไป โดยอำนาจของเผด็จการ และสถาบันการศึกษาแห่งนั้นถูกตัดเชื้อลง ไม่ให้มีค่า
ว่าการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

๑๕ ปี แรกของประชาธิปไตยไทยเป็นช่วงที่ควรตราไว้ให้ชัดเจนว่า ในบรรดาคณะราษฎรเอง
โดยเฉพาะก็แก่นนำฝ่ายทหาร ต้องการเพียงจัดเจ้านายในระบอบราชาธิปไตยเดิมให้หมดอำนาจลง
เพื่อพวกตนจะได้ขึ้นมาครองอำนาจแทน แม้จนเป็นเผด็จการอย่างสุดๆ ซึ่งเป็นสมัยนิยมอยู่ในเวลานั้น
โดยเฉพาะก็รูปแบบที่ประจักษ์ชัด ณ ประเทศเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น โดยเราต้องไม่ลืมว่าราชาธิปไตย
แต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ก็มองไปที่สมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุโรปเป็นแบบอย่าง จนมาถึงกาลอวสาน
ลงภายในเวลาราวๆ กึ่งศตวรรษเท่านั้นเอง และถ้าไม่มีการคานอำนาจกันในคณะราษฎร โดยเฉพาะก็
จากฝ่ายพลเรือน เราอาจเป็นประชาธิปไตยตามความหมายในแถลงการณ์ฉบับแรกนั้นก็ได้ ลึกๆ ลงไป
แล้วแก่นนำทางฝ่ายทหารที่กุมอำนาจได้สำเร็จไม่ต้องการประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็น
ประมุข เว้นเสียแต่ว่าเขาจะมาเป็นกษัตริย์เสียเอง ในขณะที่ฝ่ายขั้วติดยาธิปไตยเดิมพยายามทำทุกๆ
อย่าง ให้คงไว้ซึ่งบรมเดชาานุภาพ แม้จะโดยสัญลักษณ์ ในขณะที่ฝ่ายขั้วติดยาธิปไตยเดิมพยายามทำทุกๆ
อย่าง เมืองอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน แม้กระนั้นก็ต่อรอง จนรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๗
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ กลายเป็นเพียงฉบับชั่วคราวไป โดยที่ฉบับถาวรซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐
ธันวาคม ๒๔๗๕ นั้น แปรสภาพไปเป็นว่าทรงพระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้มีรัฐธรรมนูญ โดยที่
คณะราษฎรเป็นเพียงส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยบ้างเท่านั้นเอง แม้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรจะถูกล้มเลิก
ไปแล้ว และเรามีฉบับอื่นๆ อีกมากมาย วันที่ ๑๐ ธันวาคม ก็ยังคงเป็นวันรัฐธรรมนูญ ที่มีความหมาย
ในทางสัญลักษณ์อย่างชาติ ศาสน์ กษัตริย์นั้นแล โดยที่การแปลความหมายทั้งหมดนี้ก็มักเป็นไป
ในทางอนุรักษนิยมหรือปฏิกริยานิยมยิ่งกว่าอะไรอื่น

ทั้งๆ ที่มันสมองของคณะราษฎร ได้พยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะรักษาสถาบันกษัตริย์ไว้ภายใต้
รัฐธรรมนูญ ให้สมศักดิ์ศรีและเหมาะสมกับกาลสมัย ดังใช้คำว่าปรimitสิทธิราชย์ ซึ่งผูกศัพท์ขึ้นจากคำว่า
Constitutional Monarchy แต่เพราะเขาผู้นี้เป็นคนร่างแถลงการณ์ของคณะราษฎรฉบับแรก ที่มี
ถ้อยคำอันรุนแรงต่อฝ่ายเจ้า ทั้งมีหนายังเป็นผู้ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความยุติธรรมทาง
สังคมอีกด้วย เขาจึงเป็นบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ของฝ่ายขั้วติดยาธิปไตย โดยใช้กรณีสวรรคตของใน
หลวงรัชกาลที่ ๘ เป็นอุศโลบาย อย่างเลวร้ายที่สุด จนคนบริสุทธ์อีกมิใช่น้อยต้องพลอยถูกสังหาร
ทั้งโดยขบวนการยุติธรรมตามกฎหมายและนอกกฎหมาย นี่คือการขจัดเนื้อหาสาระทางประชาธิปไตย
ซึ่งเป็นไปพร้อมๆ กันกับการเชิดชูบรมเดชาานุภาพในทางเทวราช ซึ่งเป็นไปอย่างลึกลับมหัสจรรย์ ผิด
กับสมมติเทพทางฝ่ายพุทธ และรหัสยนิยมดังกล่าวนี้เป็นไปได้ด้วยดีกับการมอมเมา กับความกึ่งจริงกึ่ง
เท็จ กึ่งดีกึ่งดี ที่เหมาะกับการปกครองในระบบเผด็จการทหาร ซึ่งต่อมาระบบดังกล่าวก็สยบยอมกับ
จักรวรรดิอเมริกัน จนสมათานลัทธิทุนนิยม บริโคนิยม ในคราบของโลกาภิวัตน์

อนึ่ง พึงตราไว้ด้วยว่า มันสมองของคณะราษฎรซึ่งนำประชาธิปไตยมาขึ้นให้ราษฎรสยามนั้น ท่านย่อม
รู้ดีกว่าใครๆ ว่า ๑) ประชาธิปไตยต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นกติกาสองสูง และรัฐธรรมนูญต้องมีธรรมเป็น
อำนาจ ไม่ใช่ให้อำนาจเป็นธรรม ๒) ราษฎรต้องได้รับการศึกษาจนมีความกล้าหาญทางจริยธรรม เพื่อ
อุทิศตน ในการรับใช้ประเทศชาติและมนุษยชาติ ๓) ประชาธิปไตยที่เนื้อหาสาระนั้น ไม่จำเป็นต้องมี
รูปแบบมาจากอัสตงคตประเทศเท่านั้น ควรจะหยั่งรากลึกลงไปที่ภูมิธรรมดั้งเดิมของเราเอง
โดยเฉพาะก็ในทางพุทธศาสนา หากไม่ใช่เป็นการนำเอาลัทธิทางฝ่ายพุทธมากระพือให้เหนือลัทธิอื่น
ศาสนาอื่น หากคณะสงฆ์เป็นแบบอย่างในทางประชาธิปไตยอยู่แล้ว ทั้งทางด้านความเสมอภาค
ภราดรภาพ และเสรีภาพจากความโลภโกรธหลง ดังเมื่อท่านผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ใน
รัชกาลที่ ๘ ท่านได้อาราธนาพุทธทาสภิกขุ ไปสนทนาศธรรมที่ท่าเนียบท่าช้าง ถึงหัววันชอน สนทนา
กันวันละราวๆ สามชั่วโมง เพื่อให้เกิดธรรมิกสังคมนิยม ในทางที่จะจัดตั้งหา อย่างเป็นรูปธรรมกับ
สังคมร่วมสมัย และเพื่อหาสาระในทางธรรม มาร้อยกรองเป็นธรรมสังคิต เพื่อประยุกต์พิธีกรรมให้สม
สมัยอีกด้วย

ความหวังของท่านอดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งเป็นมันสมองของคณะราษฎรในการนำ
ประชาธิปไตยมาขึ้นให้ราษฎรในปี ๒๔๗๕ ได้พยายามปลุกปั่นให้ราษฎรก้าวไปในทางประชาธิปไตยที่
เนื้อหาสาระยิ่งๆ ขึ้น แม้จะเผชิญอุปสรรคจากเผด็จการและจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงกับต้องตั้ง

ขบวนการเสรีไทยร่วมกับราษฎร ทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร โดยรักษาเอกราชไว้ได้ด้วย ศักดิ์ศรีที่ควรแก่ความภูมิใจ ทั้งยังร่วมมือกับขบวนการกู้ชาติของประเทศเพื่อนบ้าน จนตั้งสมาคม สหชาติเอเชียอาคเนย์ขึ้นได้ ให้เป็นประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้ อย่างมีที่ท้าวว่าจะก้าวไปข้างหน้ากับมิตร ประเทศอื่นๆ เพื่อรวมตัวกันในทางประชาธิปไตยสังคมนิยม และเพื่อขจัดอิทธิพลจากจักรวรรดิ ไม่ว่าจะจากสหรัฐ (ซึ่งจะมาแทนที่อังกฤษ) หรือจากสหภาพโซเวียต พร้อมๆ กันนั้น การรวมตัวกันของ ประเทศในภูมิภาคอย่างเป็นประชาธิปไตยเช่นนี้ย่อมมีโอกาสในการต่อรองกับประเทศใหญ่ในภูมิภาค ออกไป ซึ่งพึงจะได้เอกราชอย่างอินเดีย หรือพึงจะฟื้นตัวขึ้นอย่างจีน เป็นต้น

แม้ภายในประเทศเอง ประชาธิปไตยในปลายรอบของ ๑๕ ปีนั้น ก็มีแนวทางของการกระจายอำนาจ ออกไปยังๆ ขึ้น ในสามสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีโอกาสทางด้านความเป็นตัวของตัวเอง ในทาง มลายูและอิสลาม อย่างเป็นเอกเทศในหลายๆ ทาง หากรวมอยู่ด้วยกันในราชอาณาจักรสยามอย่าง เสมอมาเสมอไม่ว่าง เฉากเช่น ภาคอีสานก็จักมีความเป็นตัวของตัวเองในทางเศรษฐกิจการเมืองและ วัฒนธรรมอย่าง ไม่น้อยหน้าภาคกลาง หากรวมอยู่ด้วยกันในราชอาณาจักรหนึ่งเดียวกัน

ความฝันที่จะให้ราษฎรสยามก้าวให้ถึงประชาธิปไตยที่เนื้อหาสาระ ปลาสนาการไปเมื่อหกสิบปีมาแล้ว แม้เราจะขจัดเผด็จการได้ไปเป็นระลอกๆ เช่น ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หรือพฤษภาคม ๒๕๓๕ แม้จน ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ แต่ก็ยังไม่มีความก้าวหน้าให้ถึงประชาธิปไตยได้เลย เพราะเหตุการณ์แต่ละ ครั้ง เป็นเพียงการเปลี่ยนตัวแสดงทางการเมือง ที่ลึกๆ ลงไปแล้วชนชั้นปกครอง (ไม่จำเพาะ นักการเมือง หากรวมถึงข้าราชการ บริษัทห้างร้าน สื่อสารมวลชน และสถาบันการศึกษาแทบทั้งหมด) ยังคงพอใจกับแนวคิดแบบบนลงล่าง แบบผู้ใหญ่อยูเหนือผู้น้อย แม้ชาติวุฒิก็ยังมีอิทธิพลอยู่มีใช่น้อย หรือจะมากกว่าสมัยราชาธิปไตยเสียด้วยซ้ำ และเราจะเข้าถึงเนื้อหาสาระของประชาธิปไตยได้อย่างไร ถ้าไม่มีการตรวจสอบกันได้ในทุกระดับ ไม่มีความโปร่งใสในทุกระดับ ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันได้ อย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา โดยไปยอมรับว่ามีอะไรที่วิเศษมหัศจรรย์หรือลึกลับจนจับต้องไม่ได้ด้วย เหตุผล และไม่เน้นไปที่แนวคิดแบบสามัญสำนึก ซึ่งเป็นไปตามครรลองคลองธรรม โดยมีเยตองเอ่ย ถึงการสร้างประชานิยมอย่างหาสาระมิได้ ดังที่สัญลักษณ์ในทางประชานิยมที่วาทัน บางทีก็ไปสยบอยู่ กับระบบทุนนิยมอีกด้วย ดังกรณีของแพชชั่นเสื้อเหลืองเป็นตัวอย่าง (แต่ก็อาจเป็นขั้วตติยนิยมอย่างสุดๆ ยิ่ง กว่าประชานิยมก็ได้) มองไม่เห็นกันเลยหรือถึงผลร้ายจากมิตที่ตื่นเขินเขินนี้กันเอาเลย

- ๒ -

ข้าพเจ้าจะไม่ออกความเห็นในเรื่องการปฏิวัติรัฐประหารครั้งล่าสุดนี้ และจะไม่วิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่กุม อำนาจอยู่ในบัดนี้ ซึ่งใช้ชื่อว่า คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ทั้งยังเคยใช้ชื่อว่า คณะปฏิรูปการ ปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) อีกด้วย และจะไม่ขอ อภิปรายเกี่ยวกับรัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน รวมถึงรัฐสภาซึ่งใช้ชื่อว่าสภานิติ บัญญัติแห่งชาติ

ข้าพเจ้าเชื่อว่าหลายคนเป็นคนดี หรืออย่างน้อยก็เป็นคนที่ต้องการทำอะไรๆ ให้เป็นประโยชน์โสดิผล แก่บ้านเมืองด้วย นอกเหนือไปจากผลประโยชน์ส่วนตัวตน มากบ้าง น้อยบ้างเป็นคณาๆ ไป ตามวิสัยของ ปุถุชน แต่ด้วยโดยระบบแล้ว คนที่กุมอำนาจอยู่ในกระแสหลัก ไม่มีทางที่จะเข้าถึงราษฎรได้ ครอบที่ ระบบชนชั้นยังดำรงอยู่ ราษฎรย่อมไม่มีทางเจยตาอ้าปากได้อย่างเท่าเทียมกับคนข้างบน และเท่าที่ แลเห็น ก็ไม่ปรากฏว่าคนธรรมดาสามัญได้เข้ามามีส่วนร่วมกับฐานอำนาจอย่างจริงจัง แม้จนเนื้อหา สาระของประชาธิปไตยก็ยากที่คนข้างบนเหล่านี้จะเข้าใจได้ถึง อย่างเก่งก็ลอกตำราฝรั่งที่ตนเคยเรียนรู มา แล้วนำเอามาประยุกต์ใช้กับเมืองไทยอย่างผิดมากกว่าถูก ยิ่งระบบประชาธิปไตยที่มี พระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยแล้ว อยากถามว่าที่คนเข้าใจในประเด็นนอกเหนือจากการตีฟ้าปากนี้ อย่างจริงจัง ยังสดมภ์หลักในทางอภิชนด้วยแล้ว แสดงทัศนคติออกมาค่อนข้างชัดเจนว่าประชาธิปไตย เป็นของฝรั่ง ซึ่งเข้ากับวัฒนธรรมไทยไม่ได้

ความข้อนี้ ข้าพเจ้าเห็นต่างออกไป และขอยืนยันว่าขบวนการประชาธิปไตยมีอยู่ในหมู่ราษฎรไทยมิใช่ น้อย หรือจะว่ามีมากกว่าประชาชาติอื่นๆ ในภูมิภาคแถบนี้เอาเลยก็ว่าได้ แม้ในสมัยโบราณ ชาดกต่างๆ ที่พระภิกษุสงฆ์เรียบเรียงขึ้นนั้น ก็ล้วนทำทนายอำนาจอันไม่ชอบธรรมของชนชั้นบนแทบทุกกรณี สำหรับสมัยปัจจุบันนั้นแล้ว ก็ขอยกตัวอย่างให้เห็นอย่างเด่นชัดได้ว่าสมัชชาคนจนนั้นเป็นพลัง ประชาธิปไตย ของชนชั้นล่าง ที่มีพื้นฐานปัญญาของชาวบ้านในทางสันติประชาธิปไตย ที่ควรแก่การ สำเนียงยกย่อง และนั่นเป็นเพียงกลุ่มชนเดียว โดยที่คนยากคนจนที่รวมตัวกันในทางประชาธิปไตยยัง

มีกระจัดกระจายไปอีกหลายต่อ หลายจังหวัด โดยเฉพาะก็พี่น้องชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูทางชายแดนภาคใต้

สำหรับชนชั้นกลางที่ตื่น ตัวทางประชาธิปไตยก็มีมากขึ้นทุกทีและขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มจากชมรมอนุรักษ์จังหวัดกาญจนบุรี ไปจนชมชนบ่อนอก บ้านกรูด อุดรธานี สงขลา เชียงใหม่ ฯลฯ หากชนชั้นปกครองมองไม่เห็นศักยภาพที่ว้านี้ โดยที่ชนชั้นกลางกับชนชั้นล่างรวมตัวกันอย่างผนึกกำลังทางประชาธิปไตย ที่ลดช่องว่างทางชนชั้นลงด้วย

ยังนักธุรกิจการค้า ที่หันมาสนใจปัญหาทางการเมือง ซึ่งโยงไปยังเศรษฐกิจอันชอบธรรม ก็รวมตัวกัน อย่างมั่นคงยิ่งๆ ขึ้น แม้จะยังเป็นส่วนน้อย โดยเฉพาะก็ในแวดวงของนักธุรกิจเพื่อสังคม

แม้สถาบันการศึกษาในกระแสหลักจะอ่อนแอทางด้านประชาธิปไตย เช่นเดียวกับระบบราชการและสื่อสารมวลชนกระแสหลัก รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งทรงสมณศักดิ์ด้วย แต่ก็มีพระและฆราวาสในสถาบันนั้นๆ ที่หันมาสนใจในแนวทางของประชาธิปไตยและการศึกษาทางเลือกมากยิ่งขึ้น ขึ้น นี้คือความหวังที่สำคัญ แม้สมาชิกทั้งหมดนี้จะไม่ได้อยู่รวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียว แต่แทบทุกคนมองเห็นโทษของทุนนิยม บริโภคนิยม ในรูปแบบของโลกาภิวัตน์ รวมทั้งแลเห็นความหายนะของศักดินาชาติประชาธิปไตย ที่ปราศจากความโปร่งใสชนิดที่วิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้อีกด้วย

แม้แกนนำของพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตยจะมีอะไรๆ ในทางที่บกพร่องอยู่มิใช่น้อย แต่ถ้าเอาแง่บวกของขบวนการนี้มาค้นไปปรับใช้ราษฎรกว้าง ด้วยการเรียนรู้จากชุมชนต่างๆ ยิ่งกว่าการไปให้การศึกษาแก่เขา แต่เรียนรู้จากกันและกัน เพื่อให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งมีเนื้อหาสาระของความเป็นประชาธิปไตยนอกกรอบของฝรั่งอย่างน่าทึ่ง ทั้งยังมีศาสนธรรมในทางสันติวิธีที่สำคัญ รวมถึงการพึ่งตนเอง และการรู้จักพอ (สันโดษ) โดยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอีกด้วย นอกเหนือไปจากทาน การให้ ซึ่งเป็นเจ้าเรือนอยู่เดิมในสังคมชนบทรวมถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างแท้จริง แม้ศิลาจารวัดระฆะบวรไปบางข้อ แต่ความเป็นไปในสังคมบ้าน ที่ยังไม่ถูกทำลายไปโดยระบบโลกาภิวัตน์นั้นก็มีความเป็นปกติอยู่มิใช่น้อย นี่ถือว่าเป็นผลได้อย่างสำคัญในอันที่จะช่วยกันพลิกผันกันและกันไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยนอกระบบ

ถ้ารู้จักปรับทาน ปรับศีล ให้สมสมัย นี่จะเป็นการประยุกต์ศาสนามาใช้ในทางการเมืองอย่างที่มีสมัยหนึ่ง มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์พยายามกระทำมาแล้วกับการเมืองนั่นเอง โดยที่เราอาจใช้ทานมัยเป็นพาหนะได้อย่างดีทางด้านสังคมสงเคราะห์ และศีลมัยเป็นพาหนะทางด้านการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ความยุติธรรมและสันติ คณะสงฆ์เป็นต้นแบบในทางประชาธิปไตยมาแต่ไหนแต่ไร เป็นแต่ยศข้างขุนนางพระได้ก่อดรอนความเสมอภาค ภราดรภาพ และเสรีภาพจากโลกาภิวัตน์หลง ให้ค่อยๆ จางหายไปจนเกือบถึงที่สุด ที่สำคัญก็คือสังคมพุทธไทยขาดจิตสิกขา ย่อมเข้าไม่ถึงศีลสิกขา (ความเป็นปกติสุขส่วนตัวและสังคม) และปัญญาสิกขา (ความรู้แจ้งแทงตลอดถึงสภาพความเป็นจริง ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม ซึ่งมีโครงสร้างอันรุนแรงและยุติธรรม)

นายอินดีที่ชนชั้นนำในสมัชชาคนจนก็ดี และในชนชั้นกลาง แม้ตามแวดวงเอกชนต่างๆ ซึ่งอยู่ในราชการหรือมหาวิทยาลัย เช่นกลุ่มวงล้อ และกลุ่มจิตวิวัฒน์ในกรุงเทพฯ รวมถึงกลุ่มขวัญเมืองทางเชียงราย ฯลฯ รวมถึงเสมสิกขาลัยและเสขิยธรรม ได้หันเข้าหาจิตสิกขากันยิ่งๆ ขึ้น ถ้าเข้าถูกทาง การภาวนาจักไม่ใช่การหลีกเลี่ยงไปจากสังคม หากก่อให้เกิดสันติภาวะภายในตน เพื่อลดความติดยึดในตัวตน ให้ได้ใช้ศักยภาพเท่าที่มีอยู่ร่วมกันกับกาลยาณมิตรในหมู่ศาสนิกต่างๆ แม้จนคนที่ไม่นับถือศาสนา ฝึกจิตใจให้เปลี่ยนทัศนคติพื้นฐานจากอัตตาธิปไตย (ถือตนเป็นใหญ่) มาเป็นโลกาธิปไตย (ถือตามมติคนส่วนมาก ยิ่งกว่ามติของตนเอง) แล้วฝึกจิตใจไปได้จนเข้าถึงธรรมาธิปไตย (มุ่งความถูกต้องดีงามที่ให้ความสำคัญกับคนกลุ่มน้อยที่ไร้สิทธิ ไร้เสียง ว่าบางทีดูจะมีความสำคัญยิ่งกว่ามหาชนเสียด้วยซ้ำ)

การฝึกตนเองให้อ่อนน้อมถ่อมตน (ไม่ใช่แต่ในทางรูปแบบ) ให้ลดความโลภโกรธหลง แม้จะยังละไม่ได้หมด ก็ฝึกสติให้รู้เท่าทันความคิด คำพูดและการกระทำต่างๆ อย่างมุ่งประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ อย่างรู้จักรับฟังทัศนคติที่ต่างออกไปอย่างจริงจังและอย่างเคารพในทัศนคติเหล่านั้นๆ โดยพร้อมที่จะขอขมาลาโทษ ในกิจกรรมที่เรา หรือชนชาติเรา ชนชั้นเรา ได้ล่วงเกินคนอื่น เพศอื่น ฯลฯ จนเกิดการให้อภัยได้อย่างแท้จริง นั่นก็คือฝึกปรือจนหายกลัว (ภัย) จนรู้ว่าศัตรูไม่ได้มาจากภายนอก หากมาจากภายใน คือความโลภโกรธหลงนั้นแล รวมถึงการติดยึดในตัวตน (ความทะยานอยาก) มานะ (ความถือตัว) และทิฐิ (ทฤษฏีต่างๆ) ที่สำคัญคือการเจริญพรหมวิหารธรรมให้ถูกต้อง จนตัดอคติได้ในทางต่างๆ

แล้วใช้วัชชีธรรมเป็นแกนกลางในทางประชาธิปไตย ที่มีมาแต่สมัยพุทธกาล คือ อปรีหานิยธรรม ๗ อันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม หากเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง คือ

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามหลักการที่วางไว้ (เช่น ไม่นิกรัฐธรรมนุญ เป็นต้น)

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง (ผู้ใหญ่คือผู้ที่ประกอบไปด้วยพรหมวิหารธรรม ไม่ใช่ว่าคนที่เป็นประธานองคมนตรีแล้วจะต้องเป็นผู้ใหญ่ได้เสมอไป)

๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือจูดคร่าชื่นใจ

๖) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (บุชเนียสถานและบุชเนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรมานไป (เนื้อหาของอนุรักษศิลปกรรมและธรรมชาติอยู่ในข้อนี้เอง)

๗) จัดให้ความอารักขา คัมครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่ผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป¹⁰ (ซึ่งรวมถึงฆราวาสด้วย โดยไม่ต้องไปลดหลั่นพวกสังฆธรรมปฏิรูปอย่างคณะพระธรรมกาย หรืออลัชชีทั้งหลายในคราบของผ้ากาสาหวัด)

แม้ทศพิศราชธรรมทั้ง ๑๐¹¹ หรือจักรวรรดิวัตรทั้ง ๔¹² หมวด ก็ไม่ได้มีไว้ให้ตีฝีปากอวดกัน หากนำมาใช้ได้ เพื่อให้ราษฎรก้าวไปถึงประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

เราไม่จำเป็นต้องเอาตำราฝรั่งในทางประชาธิปไตยไปโยนทิ้ง แต่ถ้าจะอ่านหนังสือฝรั่ง ขอแนะนำสักเล่มหนึ่งได้ไหม คือ Mindful Politics: A Buddhist Guide to Making The World A Better Place ซึ่งควรแปลเป็นไทยด้วยว่า การเมืองอย่างมีสติ วิถีทางของฝ่ายพุทธเพื่อช่วยให้โลกน่าอยู่ขึ้น หรือถ้าจะร่วมกับเพื่อนมุสลิมของเรา ก็ขอแนะนำให้อ่าน Ghaffar Khan: Nonviolent Badshely of the Pakhtuns โดย ราชโมहन คานธี (หลานท่านมหาตมะ) ยังข้อเขียนของ Eqbal Ahmad ชาวปากีสถานที่ Noam Chomsky เขียนคำนำ ก็ช่วยให้เราเข้าใจการครอบงำของตะวันตกได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังเข้าใจอิสลามิกธรรมทางการเมืองอย่างสันติอีกด้วย ที่สำคัญคือบทความของเขาเรื่อง Islam and Politics ทั้งนี้โดยไม่ต้องกล่าวถึงหนังสือทางการเมืองของเอเชียเรา และที่คนของเราผลิตขึ้นเองเพื่อพยายามไปให้พ้นการครอบงำของตะวันตกอีก คือ The Asian Future by Prahca Hutauwatr and Ramu Manivannan ซึ่งมีแปลเป็นไทยแล้วด้วยในนาม จิตสำนึกใหม่แห่งเอเชีย

ทางรัฐบาลลิเบตนอกประเทศ ก็จัดการปกครองตามวิถีทางประชาธิปไตยแบบพุทธอย่างน่าสนใจยิ่ง ท่านนายกรัฐมนตรีเป็นพระ และเคยมาปาฐกถาให้เสมสิกขาลัยแล้วในเรื่อง ประชาธิปไตยแบบพุทธทางราชอาณาจักรภูฐานนั้น ทำทนายแนวคิดกระแสหลักในเรื่อง Gross National Products หากเสนอ Gross National Happiness ขึ้น แนวคิดนี้มีการยอมรับมากขึ้นทุกทีในระดับสากล ดังอาจจัดสัมมนานานาชาติขึ้นที่เมืองไทยในปลายปีหน้านี้ด้วยก็ได้ โดยมูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป ร่วมเป็นเจ้าภาพ

นี่ยกมาให้เห็นเป็นตัวอย่างเท่านั้น โดยที่จะอ่านให้มากไปกว่านี้ก็ได้อีก ในทางสุดมัยปัญญา แต่ที่สำคัญคือต้องมีเวลาเดินลมหายใจอย่างมีสติ เพื่อเข้าถึงภวานามัยปัญญา และใช้ความงามความไพเราะ มาเป็นตัวเกื้อในทางจิตมัยปัญญาอีกด้วย¹³ นี่แลคือสาระสำหรับพวกเราที่เป็นราษฎรไทยจะได้ก้าวไปให้ถึงประชาธิปไตยที่แท้

¹⁰ ดู พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ของ ปยุตโตภิภข พ.ศ. ๒๕๔๘ หน้า ๒๑๑-๒๑๒

¹¹ ดู พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ของ ปยุตโตภิภข พ.ศ. ๒๕๔๘ หน้า ๒๔๐-๒๔๑

¹² ดู พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ของ ปยุตโตภิภข พ.ศ. ๒๕๔๘ หน้า ๑๔๓-๑๔๔

¹³ ทางอินเดีย มีกลุ่มอภิวักติ ไกลบอมเบย์ และกลุ่มศึกษันตาร์ ไกลัฯ ชัยปุระ ซึ่งใช้ดนตรีและละคร ให้เยาวชน ชีจิกยานออกไปตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะกับคนหนุ่มสาวในชนบท ให้แลเห็นโทษของการศึกษากระแสหลัก ให้ตื่นตัวจากการครอบงำ ทางสยบยอม เพื่อเคารพในศักดิ์ศรีของตนเอง และภูมิใจในวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยให้มีการอภิปรายกันถึงปัญหาต่างๆ ที่สืบคลานเข้ามาสู่พวกเขา อย่างรู้จักรับฟังทัศนะที่ต่างกันออกไป ถือได้ว่านี่แลคือการวางรากฐานทางประชาธิปไตยที่สำคัญ เสมสิกขาลัยได้ทำหน้าที่ท่านองนี้ บ้างแล้วทั้งที่พม่าและลาว การที่คณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตยจัดงานร่างรัฐธรรมนูญในภาคประชาชน

ถ้าจะถามว่าทำอย่างไร จึงจะให้เกิดประชาธิปไตยที่เนื้อหาสาระ ก็น่าจะมองดูสังคมไทยและเทศให้ชัดเสียก่อน ดังนี้คือ

๑) สังคมแบบชาติเดียวอำมาตยาธิปไตย ที่ครอบงำสังคมไทยมาแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยมีความกึ่งจริงกึ่งเท็จ กึ่งดิบกึ่งดีครอบงำอยู่ อย่างผูกสนิโทษอยู่กับลัทธิโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีจักรวรรดิอเมริกันเป็นแกนกลาง ใช้ค่านิยมผิดๆ ทั้งทางการศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง อย่างที่สื่อมวลชนและกลไกในทางเทคโนโลยีล่าสุดมีอำนาจเป็นอย่างมากเป็นที่ยิ่งนั้น กำลังลดน้อยถอยกำลังลงทุกๆ ที่ เพราะขาดความชอบธรรมขั้นพื้นฐานด้วยประการทั้งปวง

๒) สำหรับพวกเราที่เข้าใจความในข้อ ๑ นี้ยังไม่ชัด จำต้องศึกษาหาความรู้ให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น และช่วยกันหาทางกระจายความรู้ที่เป็นจริงเช่นนี้ออกไปยังชุมชนต่างๆ อย่างกว้างขวาง อาจอาศัยสื่อมวลชนกระแสหลักและการศึกษากระแสหลักได้บ้าง แม้คนมีอำนาจในทางธุรกิจการเมือง ที่พอจะเข้าใจความข้อนี้ก็มิได้อยู่บ้าง น่าจะสร้างความเข้าใจในทางสัมมาทิฐิให้มากยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือความคิดที่ว่ามนุษย์นั้นมีศักดิ์ศรีเสมอกัน ทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย ต้องหาทางเกื้อกูลกัน รั้งใช้กันและกัน สร้างกัลยาณมิตรให้เกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ โดยลดความโกรธ ความเกลียด ความโลภ ความหลงลงอย่างเป็นผู้ตื่นจากการครอบงำนั้นๆ ยิ่งๆ ขึ้น

๓) พวกเราในองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ และที่ต้องการสร้างรากฐานทางประชาธิปไตย ต้องฝึกฝนตนเองและผู้อื่นในแวดวงของเรา ให้เข้าถึงความเสมอภาค อย่างเป็นภราดรภาพ และฝึกให้เดินทางไปทางของเสรีภาพจากความโลภ โกรธ หลง กล่าวคือ ให้มีการตรวจสอบได้ในทุกๆ ทาง กิจกรรมงานต้องเปิดเผย โปร่งใส วิพากษ์วิจารณ์ได้ แม้จะจากถ้อยคำที่รุนแรงและมีอคติ ก็ต้องฝึกขันติธรรมไว้

ถ้าเราฝึกตนจนเกิดสันติภาวะภายในตน ในชุมชนหรือหน่วยงานที่เราประกอบกิจการ นั้นจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญให้เราเรียกร้องความชอบธรรมเช่นนี้ขึ้นจากหน่วยงานอื่นๆ ด้วย ทั้งจากภาครัฐและเอกชน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ หากการเรียกร้องต้องเป็นไปอย่างสันติวิธี ด้วยความเมตตากรุณา แม้จะใช้ภาษารุนแรงไปบ้างก็ตาม แต่ควรให้โอกาสกับอีกฝ่ายหนึ่งเสมอไป เพื่อความใจกว้าง เพื่อการรับฟังซึ่งกันและกัน

๔) ควรถามตัวเราว่ามีข้อเด่นข้อด้อยตรงไหน เราเป็นชนชั้นบนมากไปหรือไม่ หรือติดยึดอยู่ในวัฒนธรรมของชนชั้นกลาง อย่างไม่รู้จักชนชั้นล่างเอาเลย เราเป็นไทยอย่างจอมปลอมขนาดไหน เราควรเป็นมนุษย์ยิ่งกว่าเป็นชนชาติหรือไม่ ควรเคารพคนต่างชาติ ต่างศาสนา อย่างจริงใจได้มากน้อยเพียงไร เราพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อคนส่วนใหญ่ อย่างลดความเห็นแก่ตัวลงไปได้เรื่อยๆ หรือไม่

๕) พวกเราชาวกรุง จำต้องออกไปเรียนรู้จากคนในชนบทยิ่งขึ้น ให้เห็นทุกขสัจในสังคมอย่างแท้จริง ว่าบางทีวิถีชีวิตอันพึงเพื่อพุ่มเฟือยของเรานั้นแล เป็นต้นเหตุให้เกิดโครงสร้างทางสังคมอันยุติธรรมรวมอยู่ด้วย อย่าโทษเพียงอภิชนและบรรษัทข้ามชาติ โดยกันพวกเราตนเองออกไป

๖) การเรียนรู้จากผู้ยากไร้ จักช่วยให้เราเข้าถึงภูมิธรรมชาวบ้าน ให้เข้าถึงสาระของประชาธิปไตย ที่มีอยู่ในวัฒนธรรมพุทธ และวัฒนธรรมอิสลาม ตลอดจนของชนเผ่าต่างๆ อย่างน่าทึ่ง ถึงขนาดที่เราอาจนำเอาวัฒนธรรมนั้นๆ มาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม จนไปพันวัฒนธรรมกระแสหลัก ซึ่งเป็นไปในทางทุนนิยมและบริโภคนิยมอย่างเลวร้าย

ที่เสนอมานี้เป็นเพียงหลัก ๖ ประการเท่ากับของคณะราษฎรในปี ๒๔๗๕ โดยที่ใครจะเพิ่มเสริมเติมต่อหรือย่นย่อลงก็สุดแท้ แต่ถ้าเริ่มให้ชัดที่หัวสมอง โดยมีหัวใจช่วยกำกับให้รู้จักลด ละ ให้เป็นไปในทางความสงบ อย่างสะอาดและสว่างแล้วไซ้ ความปกติสุขจักมีในตัวเราและสังคมอย่างบรรสานสอดคล้องกัน อย่างโปร่งใส อย่างไม่ใช้ทิศทางของบนลงมาล่าง หากอาจเป็นไปในทางล่างขึ้นไปบนหรือเสมอๆ กันก็ได้ ใครจะไปรู้

นั่นก็สำคัญอยู่ แต่นั่นเป็นเพียงตัวคิดกา ควรต้องปลุกมโนธรรมสำนึกของราษฎรส่วนใหญ่ให้ตื่นขึ้นด้วย ดังดูไปที่อินเดียบ้างก็ยิ่งได้ ว่าเขาทำอะไรๆ กันบ้างในทางนี้ยังเป็นรูปธรรม เจ้าภาพทั้งสามหน่วยงานที่จัดปาฐกถาวันนี้ก็น่าจะสนใจกิจกรรมเช่นนี้กันบ้างด้วย

ที่สำคัญคือเมื่อเห็นสภาพของทุกขสังขทางสังคมแล้ว ต้องร่วมกันแสวงหาเหตุแห่งทุกข์ให้ได้ อย่างเป็นไปในทางรูปธรรม แล้วรักษาหรือกัน หาทางออกจากทุกข์ และเหตุแห่งทุกข์นั้นๆ โดยสันติวิธี ครอบงำที่ยังติดอยู่ในวิธีวิทยาของกระแสหลักจากตะวันตก นั่นคือมีจิตวิญญูที่มาถึงจุดอดตันแล้ว เรา ต้องไปพินมายากลับนั้น ให้เข้าถึงสัมมาทิฏฐิให้จงได้ เพื่อสันติสุขในตนและในสังคม อย่างมีความ สมดุลทางธรรมชาติอีกด้วย.

'ส.ศิวรักษ์' แนะนำคนไทยหลังปฏิรูป อย่าหวังผลเลิศอย่าหวังผลร้าย

เขียนโดย ไทยทาวน์ ยูเอสเอนิวส์

แอลเอ (ไทยทาวน์ยูเอสเอนิวส์) : 'ส.ศิวรักษ์' ซึ่งรัฐบาลใหม่ไม่น่าจะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ประเทศไทย เพราะ ครม. ยังเป็นคนในกระแสหลัก และรัฐบาลใหม่ควรฟังเสียงประชาชนให้มาก หากไม่จะ วนเวียนกลับเข้าสู่รูปเก่า ขึ้นนายกฯ ใหม่ถอดใจตั้งแต่ยังไม่เริ่มงาน เพราะอ้างมีเวลาหนึ่งปีจะทำอะไรได้

อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส. ศิวรักษ์ นักวิชาการชื่อดังของไทย ซึ่งเดินทางมาบรรยายเกี่ยวกับพุทธ ศาสนาเนื่องในโอกาสครบรอบร้อยปีท่านพุทธทาสภิกขุ ที่โคโรลาโดคอลเลจ, มหาวิทยาลัยนาโรปะ ในรัฐโคโรลาโด และที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยได้เปิดแสดงปาฐกถาในลอส แอนเจลิส ที่โรงเรียน อนุบาล ดร.ผดิสฐา อายนบุตร เมื่อค่ำวันที่ 11 ตุลาคม [2549] ที่ผ่านมา

อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ปฏิรูปการเมืองของไทยโดยคณะทหารว่า ขณะนี้ยังอยู่ใน ช่วงที่คนกำลังเห่อ แต่หากไม่มีผลงานใดๆ ในระยะอันใกล้ก็จะถูกประชาชนตำ เหนือเหตุการณ์ที่ เคยเกิดขึ้นกับคณะรัฐประหารในอดีต อีกทั้งระบุว่า แม้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี สมควรที่จะออกจากตำแหน่ง เพราะไม่มีความโปร่งใส แต่ก็ควรมีวิธีอื่นที่ดีกว่าการทำปฏิวัติยึด อำนาจ

"เอาละ ยึดอำนาจแล้ว ก็น่าจะใช้สติปัญญาในการยึดอำนาจมากกว่านี้ เช่นงดใช้รัฐธรรมนูญบาง มาตรา ปรับปรุงรัฐธรรมนูญ นี้ให้ร่างใหม่ทั้งหมดแล้ว ยุบหมดเลย สภายุบหมด นี้แสดงว่าใช้อำนาจบาตรใหญ่ นี้ครับ ระยะแรกก็เชียร์กันครับ ใส่เสื้อเหลืองเอาดอกไม้ไปให้ ก็ดีครับ เล่นละครกัน แต่ผมอยากจะ เตือนนะครับอีกพักเดียวคนก็จะเหื่อม คนก็จะเบื่อ ผมเตือนด้วยความหวังดี ถ้าไม่พอใจ ผมกลับไปวันที่ 26-27 ก็ไปจับผมได้ ไม่หนี ให้จับครับ" นักวิชาการที่ได้ชื่อว่าเป็นคนตรง กล่าววิพากษ์วิจารณ์อย่าง ตรงไปตรงมากล่าวอย่างอารมณ์ดี

ผู้สื่อข่าวถามว่า รัฐบาลใหม่ที่มีการจัดตั้งขึ้นมา จะทำให้เกิดผลดีอะไรกับประเทศบ้าง นักวิชาการ เจ้าของฉายาปราชญ์สยามกล่าวว่า เป็นเรื่องยาก เพราะนายกรัฐมนตรีบอกว่ามีเวลาทำงานแค่หนึ่งปี เหมือนถอดใจตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่มทำงาน

"ท่านนายกฯ ท่านบอกมาปีเดียวจะทำได้ ถ้าพูดอย่างนี้คุณก็ทำอะไรไม่ได้ เมื่อรัฐบาลอังกฤษจะให้ เอกราชอินเดียนั้น ได้ส่งหลุดหลุยส์ไป ให้เวลาหนึ่งปี ให้ทำให้สำเร็จ ให้อำนาจเต็มที่ ก็ทำได้สำเร็จ นี้อะไร อำนาจก็มีเต็มที่ ยังหยอๆ อย่างนี้หรือจะทำได้สำเร็จ คณะรัฐมนตรีที่ตั้งอยู่ที่นี่ ส่วนใหญ่กึ่งดิบ กึ่งดีทั้งนั้น ทำอะไรได้"

นักวิชาการชื่อดังกล่าวอีกว่า คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลใหม่ ส่วนใหญ่เป็นคนในกระแสหลัก ซึ่งไม่ค่อยฟัง เสียงนอกกระแส

"บ้านเมืองเราตอนนี้มันเปลี่ยนไปมาก ที่มันเปลี่ยนแปลงได้เพราะประชาชนเป็นแสนๆ ทั่วทุกจังหวัด ออกมาไล่ทักษิณ แต่คนเหล่านี้กลับไม่ได้รับการเหลียวแลเลย มีแต่เอาพวกขุนนางเก่าๆ พวก ปลัดกระทรวงเก่าบ้างมาเป็นรัฐมนตรี พวกนี้ไม่เคยฟังใคร จะไปทำอะไรได้ คุณสุรยุทธ์เป็นคนน่ารัก ครับ แต่ผมว่าควรไปบวชมากกว่าจะมาเป็นนายกฯ"

อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้กล่าวถึงนายกรัฐมนตรีคนใหม่ของไทยต่อไปว่า เป็นชาวพุทธที่น่ารัก และ ซื่อสัตย์ "เมื่อท่านเป็นแม่ทัพ คมกองทัพให้ลดการโกงกินไปมาก ตัวท่านเองเป็นผู้บริสุทธิ์ เกษียณ แล้วก็ไปบวช แต่คนที่ถือพุทธแบบนี้ ไปเข้าใจว่าการถือพุทธให้ตัวเองเป็นคนดี ซื่อ ไม่โกงกิน เป็น

เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ถ้าเข้าใจศาสนาพุทธแล้ว ตัวศีลนั้น ไม่ใช่เป็นคนดีอย่างเดียว ศิลปะแปลว่าปกติ แต่ละคนต้องปกติ สังคมต้องปกติ ช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนต้องลดลง อภิสัทธาต่างๆ จะต้องหมดไป คนชั้นปกครองทุกระบบ ตั้งแต่สูงสุดลงมาจนถึงต่ำสุดจะต้องโปร่งใสตรวจสอบได้ คนข้างบนจะต้องเคารพคนข้างล่าง ไม่ใช่ดูถูก ถ้าเนื้อหาสาระไม่กลับมา ไม่มีทางเป็นประชาธิปไตย... ท่านนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน เรียนด้วยความเคารพนะครับ ท่านไม่เข้าใจประเด็นนี้ ขึ้นมาจนกระทั่งถึงพลเอก ก็เลยนึกว่าพลเอกต้องใหญ่กว่าพลทหาร จ้าวต้องสูงกว่าไพร่ ผมว่าความคิดนี้หมดสมัยไปแล้ว”

นักวิชาการชื่อดังกล่าวว่า หากมีการประยุกต์เอาเนื้อหาสาระของพุทธศาสนาเข้าไปมาใช้ในระบบการเมือง ก็จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์

“แก่นของพุทธ ใช้ได้กับทุกศาสนาและใช้ได้กับทางการเมือง สังคม เพราะเนื้อหาศาสนาพุทธ ฝึกให้ทุกคนเปลี่ยนความโลภเป็นทาน ความงกเป็นการให้ เปลี่ยนความรุนแรงโทสะเป็นเมตตา กรุณา เปลี่ยนความหลงชาติ หลงตัว อะไรก็ตามให้เป็นความเข้าใจ เป็นปัญญา เนื้อหาสาระของศาสนาอื่นก็เช่นเดียวกัน แต่ใช้ภาษาต่างกัน เอาธรรมะมาประยุกต์ใช้ พุทธแปลว่าตื่น ตื่นจากโลกโกรธหลง ถ้าใช้เป็นพื้นฐานแล้ว มันจะช่วยทุกคนตื่น ทุกคนมีความภูมิใจ มีความเคารพซึ่งกันและกัน”

ในประเด็นการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้น ส.ศิวรักษ์ กล่าวว่า จะร่างใหม่ให้สวยหรืออย่างไรก็ตาม หากไม่พัฒนาคน ก็จะไม่มีการโยชน์

“รัฐธรรมนูญฉบับที่แล้วก็ดีพอสมควร แต่ว่าคนใช้จุดอ่อนของรัฐธรรมนูญนี้ อย่างทักษิณนี่ชัดเจน เพราะเขาเชื่อว่าเขาสามารถใช้จ่ายเงินและอำนาจซื้อได้ และที่น่าเสียใจกว่านั้นก็คือคนของเราซื้อได้แทบทุกแห่ง ทุกสถาบัน สำนักงานอัยการก็ถูกซื้อ ศาลรัฐธรรมนูญก็ถูกซื้อ วุฒิสภา ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการเลือกตั้งก็ถูกซื้อ การแก้ก็ต้องกำหนดว่าทำไปถึงจะทำให้คนของเราเลิกถูกซื้อได้ นี่ผมไม่ได้พูดในทางนามธรรม ในทางอุดมคติ เป็นไปได้ นะครับ แต่รัฐบาลชุดนี้ทำไม่ได้ เพราะรัฐบาลชุดนี้เต็มไปด้วยคนในระบบ มองอยู่แค่ในระบบ ไม่รู้วาระของของตัวเองคือตัวสร้างความสับสนไขว่เขวให้กับบ้านเมือง ตลอดเวลา ถ้าจะร่างรัฐธรรมนูญ ต้องมองไปนอกกรอบ คนนอกกรอบก็ตื่นขึ้นมาแล้วครับ คนจนที่เคยถูกเหยียดหยามว่าโง่เขลาเบาปัญญา เขาตั้งสมัชชาคนจน มีสมาชิกหลายล้าน คนเหล่านี้เขาสามารถยื่นหยัดท้าทายคนข้างบนครับ”

อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวว่า สิ่งของไทยจะทำได้ในสภาพเช่นนี้ คือ จะต้องยอมรับความจริง เพราะตนไม่เห็นว่าจะมีใครใน ครม.ชุดนี้ กล้าหาญพอจะแหวกออกจาก ‘สภาพน้ำนิ่ง-น้ำเน่า’ ออกมาได้ และฝากสื่อมวลชนด้วยว่า ให้พยายามตีขมรัฐบาลใหม่ในเชิงสร้างสรรค์

“พยายามชี้แนะ อย่าไปโจมตีในทางทำลายล้าง เขาจะเสียกำลังใจ เมื่อเสียแล้วเขามีคณะปฏิรูปอยู่หลังเขา เขารั้งแอกได้ทันทีเลย ผมว่าเราอย่าเป็นศัตรูกันดีกว่า เตือนกันด้วยความหวังดีนะครับ อาจจะต้องใช้ถ้อยคำที่เพราะกว่าที่ผมใช้หน่อยหนึ่ง เขาจะได้ฟัง อย่างผมเขาไม่ฟังอยู่แล้ว ไร้อาถนะพูดมาก”

ทั้งนี้ ผู้สื่อข่าวถามถึงนางชะบา จตุรบุล ซึ่งเป็นศิษย์ของ อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ แต่ออกมาเคลื่อนไหวสนับสนุนรัฐบาลพรรคไทยรักไทยอย่างเต็มตัว และอ.สุลักษณ์เคยเขียนจดหมายติติงศิษย์จนเป็นข่าวฮือฮาในชุมชนไทยมาแล้วนั้น อ.สุลักษณ์กล่าวว่า ตนไม่ขอพูดอะไรมาก เพราะแต่ละคนก็มีสิทธิ์ที่จะทำในสิ่งที่ตนเชื่อ

“ผมไม่ว่าใคร เขาก็เลี้ยงข้าวผมเมื่อคืน คนเรามันเห็นไม่เหมือนกันได้ครับ จะถือพุทธ ถือคริสต์ เป็นคอมมิวนิสต์ ก็ได้ ได้ข้อมูลมาเท่าไหนก็ทำไปเท่านั้น แต่ผมเชื่อว่าเขาเป็นคนบริสุทธิ์ ถามว่าคุยอะไรกันหรือ ก็คุยกันส่วนตัว” นักวิชาการชื่อดังกล่าว.

นำเสนอข่าวโดย : ภาพพล รักแตงาม

ที่มา : ไทยทาวน์ ยูเอสเอนิวส์

http://www.thaitownusa.com/frontnews/frmNews_View.aspx?NewsNo=061000194

กถามขเนื่องในโอกาส ๔ เดือนหลังรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

ปาฐกถาโดย สลักษณ์ ศิวรักษ์

งานสัมมนาวิชาการเรื่อง 'การเมืองไทย ๔ เดือนหลังรัฐประหาร'

จัดโดยสำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๐)

เกริ่นนำ

การแสดงปาฐกถาน่า จะเป็นทางการเกินพอดีไป จึงขอใช้คำว่า 'กถามข' ซึ่งแปลว่าพูดที่แรก โดยขอย้อนไปกล่าวว่ เมื่อคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรืชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 นั้น อีกห้าวันต่อมา Asia Wall Street Journal มาขอสัมภาษณ์ข้าพเจ้า ในขณะที่หนังสือพิมพ์ภาษาไทยขยายด ไม่กล้าสัมภาษณ์ข้าพเจ้า คำสัมภาษณ์ข้าพเจ้าที่ลงพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษนั้น แปลได้ความดังนี้

"การล้มรัฐบาลเก่านั้น สำหรับคนไทยในระยะแรก ย่อมเหอคณะใหม่เสมอ และมักไม่เห็นเป็นบาปที่มีการยึดอำนาจการปกครองอย่างปราศจากความชอบธรรม พอเวลาว่างไปสัก 3 เดือน คนก็จะเริ่มไม่พอใจรัฐบาลใหม่ พอสัก 6 เดือนก็เริ่มมีปฏิกิริยาตัวว่าจนเห็นความดีของรัฐบาลเก่า ซึ่งแม้จะเลวร้ายอย่างไรก็ลืความเลว เพราะรัฐบาลใหม่มักจะเลวกว่ารัฐบาลเก่า หรือรัฐบาลที่มีอำนาจอยู่ มักเป็นรัฐบาลที่เลวกว่ารัฐบาลนอกอำนาจ หรือรัฐบาลเก่าที่ไร้อำนาจ แทบเสมอไป"

เมื่อ รสช.ยึดอำนาจได้ 1 เดือน เผอิญข้าพเจ้าผ่านไปเมืองลอสแอนเจลีส ในสหรัฐฯ หนังสือภาษาไทยที่เมืองนั้น ชื่อ 'สยามมีเดีย' และสมาพันธ์ชาวหนังสือพิมพ์ไทยแห่งรัฐคาลิฟอร์เนีย ขอให้ข้าพเจ้าปาฐกถาเรื่องการเมืองในเมืองไทย ณ คีนวันที่ 22 มีนาคม 2534 ข้าพเจ้าได้ไปพูดให้เขาและตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าว ปรากฏว่าทางมติชนในกรุงเทพฯ ให้คนมาบอกข้าพเจ้าว่าไม่ควรไปบริภาษ รสช.ในต่างประเทศ แม้ก่อนหน้านั้น คนโตในมติชนซึ่งใกล้ชิดกับคนโตใน รสช.ก็ให้คนมากระซิบข้าพเจ้าว่า ไม่ควรเคลื่อนไหวต่อต้าน รสช. ซึ่งข้าพเจ้าก็ตอบขอบใจเขาไป และบอกเขาไปด้วยว่ายังไม่ตาย จะไม่ให้เคลื่อนไหวอะไรได้

ครั้นคณะ รสช. ยึดอำนาจครบสามเดือน สมาพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ได้เชิญให้ข้าพเจ้าไปอภิปราย ณ ห้องเอที มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับนายภูวดล ทรงประเสริฐ ดูเหมือนมีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับเดียวที่ลงถ้อยคำของข้าพเจ้าอย่างคร่าวๆ โดยที่นายภูวดลพูดดีกว่า มีน้ำหนักมากกว่า และให้ข้อมูลมากกว่า กลับไม่ได้รับการกล่าวถึงเอาเลย ดูเหมือนต่อมาเขาก็ถูกตีจนหัวนมไป

ก่อนหน้านั้น ข้าพเจ้าเป็นนักเขียนประจำของมติชน ซึ่งประกาศว่าการยึดอำนาจของ รสช. เป็นเผด็จการโดยธรรม หากข้าพเจ้าเห็นว่าพวก รสช. เป็นพวกมารที่อยู่ฝ่ายอธรรม จึงถอนตัวออกมาจากหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น แม้จะยังชอบพอกับนายใหญ่ในแวดวงของนิตยสารฉบับดังกล่าวก็ตามที

ครั้น รสช.ยึดอำนาจได้หกเดือน ข้าพเจ้าได้รับเชิญจากองค์การนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับกลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม ให้ไปแสดงปาฐกถา ณ หอประชุมเล็ก เรื่อง "6 เดือน รสช. ความถดถอยของประชาธิปไตยไทย" อันเป็นเหตุให้ สุจินดา คราประยูร ฟ้องข้าพเจ้าในคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และหมิ่นประมาทตัวเขา ดูเขาจะเผยอตัวขึ้นในระดับสูงเลยทีเดียว

อนึ่ง เมื่อรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ภายในกำกับของ รสช.ตั้งมาครบ 100 วัน ณ วันที่ 25 มิถุนายน 2534 มีผู้สื่อข่าวนิตยสาร Time รายสัปดาห์ของสหรัฐฯ มาสัมภาษณ์ข้าพเจ้าว่าข้าพเจ้ามีความเห็นประการใดเกี่ยวกับนายกรัฐมนตรื คณะรัฐมนตรี และคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ข้าพเจ้าแจกลงแสดงมติไปเป็นข้อๆ เป็นเวลานาน เขาวานารับฟัง แต่คงเขียนลงพิมพ์ไม่ได้ เพราะเท่าที่ฟังคนอื่น ดูเป็นนัยบวกทั้งสิ้น เพราะรัฐบาลชื่อสัตย์ สุจริตและจริงใจ หากข้าพเจ้าบอกว่าความชื่อความสัตย์ เป็นเพียงรากฐานแห่งการปกครอง โดยผู้ปกครองต้องสามารถด้วย จะมาช่วยเหลือเกื้อกูลให้คง

สภาพเดิมไว้ ก็เท่ากับช่วยให้คนรวยได้รวยขึ้น คนจนก็ยิ่งจนลง แถมปล่อยให้มีการทำลายระบบ
นิเวศวิทยาอย่างเลวร้ายลงเรื่อยๆ นั้น จะถือว่าเป็นรัฐบาลที่ดีได้ละหรือ

ยิ่งนายกฯ ไม่ต้องการเป็นที่เกลียดชัง ไปไหนก็ยิ้มและแสดงความจริงใจในการแก้ปัญหา แต่แก้ปัญหา
หลักไม่ได้เลย โดยสยบยอมกับ รสช.แทบทุกเรื่อง และ รสช.กร้าวขึ้นทุกที แคมโงกินยิ่งกว่ารัฐมนตรี
และผู้แทนราษฎรที่ทุจริตในรัฐบาลก่อนเสียอีก แล้วยังจักให้ได้รับคำสรรเสริญเยินยอจากหนังสือพิมพ์
ชั้นนำในระดับโลกอีกละหรือ

ที่ว่ามาทั้งหมดนั้น เป็นเรื่องของอดีต แล้วข้าพเจ้าต้องต่อสู้คดีกับสุจินดา คราประยูร ถึง 4 ปี จึงได้ช่วย
ชนะ และที่เขาวาประวัติศาสตร์ขำรอยนั้น อยากถามท่านทั้งหลายว่าเหตุการณ์เมื่อปี 2534-35 มีอะไร
เหมือนกับเหตุการณ์ในปี 2549 - 2550 บ้างไหม

อนึ่ง อยากให้ตราไว้ด้วยว่า ปี 2534 นั้น ข้าพเจ้าวางแผนจัดงานฉลอง 60 ปี ประชาธิปไตยไทย โดยที่
ไม่มีสถาบันการศึกษาแห่งใดหรือพรรคการเมืองใดสนใจในเรื่องนี้เอาเลย แม้นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
จะร่วมวางแผนกับข้าพเจ้ามาตั้งแต่ต้น จนเขาเรียกข้าพเจ้าว่า The Great Su ซึ่งเขามากกว่ายิ่งใหญ
กว่า Big Su คือ สุจินดา คราประยูร ครั้นเขาเข้าพรรคประชาธิปัตย์แล้ว เขาก็ถอนตัวจากโครงการ 60
ปี ประชาธิปไตยไป ซึ่งก็พอเข้าใจได้ เพราะพรรคประชาธิปัตย์คือปัจจัยหลักในการร่วมกับคณะ
รัฐประหาร 2490 ในการฆ่าเนื้อหาสาระของประชาธิปไตย ข้าพเจ้าเองต้องหนี Big Su ไปอยู่นอก
ประเทศ จนได้ไปจัดงานฉลองดังกล่าวที่เมืองชิคาโกในสหรัฐ โดยมีคนไทยและเทศมารวมจากแทบ
ทุกรัฐ รวมถึงจากแคนาดาและเมืองไทยด้วยบ้าง โดยที่ปีนี้ ประชาธิปไตยก็จะมีอายุครบ 75 ปีจะมีงาน
ฉลองอะไร ในทางที่เป็นอนสติแค่ไหน น่าสงสัยอยู่

ข้าพเจ้าเองก็ถูกรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร สั่งให้ฟ้องเรื่องคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพมาแต่วันที่ 21
สิงหาคม 2549 ทั้งยังมีการเตรียมฟ้องในคดีทำนองเดียวกันอีก หนึ่งวันก่อนรัฐประหาร 19 กันยายน
2549 และการรัฐประหารคราวนี้ มีข้ออ้างหนึ่งใน 4-5 ข้อว่าทักษิณหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ แต่จน
บัดนี้แล้ว ก็ไม่เห็นทักษิณถูกรัฐบาลใหม่ฟ้องร้องในเรื่องนี้ ยังผู้ที่ถูกทักษิณเล่นงานด้วยคดีดังกล่าว
รัฐบาลที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหาร ก็ไม่เห็นทำอะไรให้เป็นรูปธรรม แม้ข้าพเจ้าจะเขียนจดหมายตรงถึง
นายกรัฐมนตรี 2 ฉบับแล้วก็ตาม โดยได้รับคำตอบจากสำนักนายกรัฐมนตรีเพียงได้รับทราบ และส่ง
เรื่องให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติรับทราบเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา

ที่น่าห่วงยิ่งกว่านี้ ก็ตรงที่ข้าพเจ้าขณะคดีสุจินดามาแต่ พ.ศ.2538 แล้วก็ตาม แต่แม้เมื่อวันที่ 28
ธันวาคม 2549 นี้เอง ข้าพเจ้าก็ยังคงถูกกักตัวอยู่ที่ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เพราะมีหมายจับข้าพเจ้าจาก
คดีดังกล่าวขึ้นที่จอคอมพิวเตอร์ของพนักงานตรวจคน เข้าเมือง ในฐานะผู้ต้องหา จะว่าเป็นการไม่เอา
ไหนของระบบราชการไทย ซึ่งปฏิวัติรัฐประหารกันมากี่ครั้งแล้ว ก็ยังคงเป็นไปอย่างสุขเอาเผากิน
อย่างกึ่งดิบกึ่งตื้ออยู่นั้นแล หรือจะให้แปลไปว่าทักษิณยังมีอิทธิพลอยู่

ที่ข้าพเจ้าเล่ามาทั้งหมดนั้น อย่าหาว่าเป็นการฟื้นฟูหาตะเข็บเลย โดยหวังว่าท่านที่อดใจฟังมาแต่
ต้น คงไม่เสียเวลาเปล่า กระมัง และนี่ก็เกิดรัฐประหารครั้งล่าสุดมาถึงสี่เดือนเข้านี้แล้ว ข้าพเจ้าพูด
เสร็จแล้ว จะถูกจับอีกหรือไม่ ไม่ทราบ ดังพรรคพวกข้าพเจ้าที่ไปสังกัดอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรีก็
เดือนไม่ให้ข้าพเจ้าเคลื่อนไหว ซึ่งดูจะเป็นอีกรอบเดียวกับคำเตือนในสมัย รสช. แรกเรื่องอำนาจนั้น
แล จะอย่างไรก็ตาม ขอให้ถือว่าที่พูดมาทั้งหมดนี้เป็นเพียงอารมณ์บท ดังจะขอเอ่ยถึงเนื้อหาสาระต่อ
แต่นี้ไป

รัฐประหาร ๑๙ กันยายน

'รัฐประหาร' คำนี้แปลมาจาก Coup d'etat ในภาษาฝรั่งเศส หมายถึงการยึดอำนาจการปกครองของรัฐ
เข้าใจว่าใช้คำๆ นี้ในภาษาไทย เมื่อคราวที่ผืน ขุนพะวัน นำคณะทหารยึดอำนาจจากรัฐบาลในระบอบ
ประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2490 จะถือว่าเป็นเดือนปีดังกล่าว เป็นการเริ่มศักราชแห่งการ
ทำลายล้างประชาธิปไตยเอาเลยก็ว่าได้ แม้จะยังคงรูปแบบอยู่จนเมื่อสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ล้มล้างรัฐสภา
และรัฐธรรมนูญเอาเลย เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501

ก็การทำลายล้างประชาธิปไตยนั้น จำต้องใช้อาศัยมาแทนที่สัจจะ สังหารผู้ที่ทรงคุณธรรม
โดยเฉพาะผู้คนที่ต้องการรับใช้ราษฎรส่วนใหญ่ ทำร้ายป้ายสีคนดีๆ ที่ยืนหยัดอยู่ฝ่ายธรรมะให้

กลายเป็นตัวเลวร้าย และถ้าปลิดชีวิตใครได้ จะโดยกระบวนการยุติธรรมหรือหาไม่ก็กระทำลงไปอย่างไร้รีรอตัดปะใดๆ ลึน พฤติกรรมดังกล่าวยังคงมีอยู่จนทุกวันนี้

6 พฤศจิกายน 2490 และ 20 ตุลาคม 2501 เป็นวันอัปยศอย่างสุดๆ ในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประชาธิปไตยไทย ซึ่งเริ่มถือกำเนิดมาแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 โดยที่จะถือเอาวันดังกล่าวเป็นรัฐประหารเพื่อราษฎรเป็นครั้งแรกของสยามก็ยิ่งได้ หากในเวลานั้น ใช้คำว่าเปลี่ยนแปลงการปกครองคือจากระบอบประชาธิปไตย หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยที่การปกครองของสยามก่อนหน้านั้น ไม่ว่าจะป็นกรุงศรีอยุธยาหรือกรุงธนบุรี ตลอดจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ถ้าไม่เป็นการสืบสันตติวงศ์ ก็เป็นการแย่งชิงราชบัลลังก์กัน คือเพื่อประโยชน์ของชนชั้นบนเท่านั้นเอง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างแทบทุกรัชกาล แต่โดยเนื้อหาสาระแล้ว ก็เพื่อให้ชนชั้นบนครอบงำชนชั้นล่าง ใช้ลัทธิศาสนาและวัฒนธรรมทางชนชั้นสะกดให้ชนชั้นล่างยอมรับความไม่เสมอภาค จะอย่างเต็มใจหรือไม่ก็สุดแท้

ความข้อนี้ สายชล สัตยานุรักษ์ ได้อธิบายไว้อย่างน่าฟังว่า ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา... "ปัญญาชนกระแสหลักสร้างความเชื่อว่า สังคมที่แบ่งคนออกเป็นลำดับชั้นเป็นสังคมที่ดี มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง กับการเสนอว่า 'การปกครองแบบไทย' ที่อำนาจรัฐรวมศูนย์อยู่ในมือของคนๆ เดียว เป็นการปกครองที่ดี โดยที่การเลือกตั้ง ก็คือการเลือก 'คนดี' ที่สามารถ (ผู้ที่มีสิทธิในการเลือกก็คืออภิชนหรือชนชั้นนำ ในทางชาติวุฒิหรือคุณวุฒิทางการเมืองการปกครอง) แล้วให้อำนาจสูงสุดเด็ดขาดแก่ 'คนดี'

ปัญญาชนกระแสหลักก็อธิบายว่า ชาตินกำเนิดและพุทธศาสนา 'ไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่จะต้องมีกระบวนการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจ หรือถ้าจะมี ก็จะทำให้พระมหากษัตริย์นั้นเองทรงทำหน้าที่แทนราษฎรในการควบคุมดูแล 'แขนขาแห่งรัฐ' คือฝ่ายบริหารและข้าราชการ มิให้ใช้อำนาจกดขี่เบียดเบียนราษฎร หรือแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

ปัญญาชนกระแสหลักเน้นเรื่อง 'ความยุติธรรม' มากทีเดียว แต่เป็น 'ความยุติธรรมที่ไม่เสมอภาค' คำว่า 'เสมอภาค' ที่ปัญญาชนบางท่านในกลุ่มนี้ใช้อยู่เสมอ หมายถึงทุกๆ คนมีส่วนได้ส่วนเสียเท่าเทียมกัน แต่เป็นความเท่าเทียมกันในระหว่างคนชั้นเดียวกัน ไม่ใช่ความเท่าเทียมกันของคนทุกคนในสังคม อีกทั้งยังเน้นด้วยว่า 'ผู้นำแบบไทย' เป็นแหล่งที่มาของ 'ความยุติธรรม' ส่วน 'เสรีภาพ' ก็มีได้หมายถึงเสรีภาพทางความคิดและในความสัมพันธ์กับรัฐ หรือในระบบความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ปัญญาชนกระแสหลักจะเน้นว่า ใน 'ความเป็นไทย' ก็มีเสรีภาพอยู่แล้ว นั่นคือเสรีภาพทางใจ ซึ่งเป็นผลมาจากการบรรลุธรรมะขั้นสูงของพุทธศาสนา

วิถีคิดที่ปัญญาชนนี้ปลูกฝัง ยังคงเป็นวิถีกระแสหลักสืบมาจนถึงปัจจุบัน แต่ปัญหาที่น่าคิดก็คือ พุทธศาสนาแบบโลกกียธรรมที่คนกลุ่มนี้หวังว่าจะทำให้ 'คนในที่สูง' ให้ความเมตตากรุณาต่อ 'คนในที่ต่ำ' นั้น ยังมีพลังอยู่เพียงใด และการที่สังคมไทยฝากความหวังไว้ที่คนๆ เดียว หรือสถาบันใดสถาบันเดียวให้ทำหน้าที่ดูแล 'ผู้ปกครองแบบไทย' แทนสังคมนั้น ถูกต้องหรือไม่ เพราะสังคมไทยซับซ้อนขึ้นมาก การจัดการทรัพยากรโดยคนๆ เดียว หรือโดยคนกลุ่มเล็กๆ ที่ผูกขาดอำนาจไว้ในมือ ไม่มีทางที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรมได้เลย จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร และมีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจ ทั้งอำนาจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของทุกสถาบัน"

ข้าพเจ้าเชื่อว่าผู้นำในการทำรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ก็มีแนวคิดในทำนองนี้ และเมื่อสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหาร ณ วันที่ 20 ตุลาคม 2501 ก็ประกาศอย่างชัดเจนว่าประชาธิปไตยและรัฐสภา เป็นรูปแบบที่ไทยเราเอามาจากฝรั่ง อย่างไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย เผด็จการคนนั้นประกาศว่าเมืองไทยควรปกครองตามรอยพระบาทสมเด็จพระปิยมหาราช ถึงกับยกชื่อคนสำคัญของเขาที่เป็นปลัดบัญชาการของรัฐบาลอยู่ในเวลานั้นได้ประกาศกับผู้คนในวงในว่า เผด็จการผู้นั้นคือในหลวงรัชกาลที่ 5 กลับชาติมาเกิดเอาเลยทีเดียว

หากกับสาธารณชนยกย่องผู้นั้นประกาศว่า การปกครองของสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นไปตามระบอบพ่อขุนคือโยงกลับไปสู่รัฐในอุดมคติแต่สมัยกรุงสุโขทัย กล่าวคือการโยงอดีตและมหาราชจากอดีตมาสร้างความชอบธรรมให้ผู้นำของบ้านเมืองนั้น จะตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงอย่างไรไม่สำคัญ ที่สำคัญคือใช้สื่อสารมวลชนและอื่นๆ รวมทั้งระบบการศึกษา สะกดให้มหาชนเชื่อเป็นใช้ได้ หรือจะว่าได้ผลตาม

ทฤษฎีของมาคิเวลลี ก็สุดแท้ ดังภาพยนตร์เรื่อง 'พระนเรศวร' และ 'พระศรีสุริโยทัย' ก็เป็นการมอมเมาอีกรอบนี้

ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ไม่กี่ปี พระปกเกล้าฯ ทรงพระราชนิพนธ์คานานั่งสือพระบรมราชาธิบายของพระราชบิดาของพระองค์ท่าน ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงการปกครองในรัชกาลที่ 5 ซึ่งไม่ทรงยอมให้มีธรรมนูญการปกครองตามที่ผู้กราบบังคมทูลในปี ร.ศ.103 นั้นแล แม้กระนั้น ในหลวงรัชกาลที่ 7 ก็ทรงยืนยันว่าพระราชบิดาของพระองค์ท่านทรงเปลี่ยนแปลงการปกครอง อย่างที่เรียกว่า 'พลิกแผ่นดิน' เลยทีเดียว ทรงใช้คำภาษาอังกฤษว่า Revolution ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังทรงใช้ภาษาอังกฤษว่า Evolution

'พลิกแผ่นดิน' ในที่นี้ มองในแง่ดีหมายถึงการเลิกทาส พร้อมๆ กับการสร้างรัฐสมัยใหม่ให้สถาบันกษัตริย์เป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อย่างน้อยก็จำเดิมแต่กำจัดวังหน้าและอำนาจของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ลงได้อย่างเบ็ดเสร็จ แม้คณะสงฆ์ก็หมดความเป็นธรรมจักรที่คอยคานอำนาจอาณาจักรแต่รัชกาลนั้นเป็นต้นมา มีก็แต่การล่าอาณานิคมของฝรั่งเท่านั้น ที่คอยสกัดกั้นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไว้ไม่ให้เกินขอบเขตไป

แม้วัฒนธรรมและศาสนธรรมจะเคยมีคุณอยู่กับการเมืองการปกครอง ตรงที่ชนชั้นปกครองเคยได้รับการศึกษามาจากวัด เจกเช่นไพร่บ้านพลเมือง แต่คุณธรรมดั้งเดิมได้ลดน้อยถอยความสำคัญลงไปเรื่อยๆ จำเดิมแต่เมื่อพวกนักเรียนนอกจากยุโรปเข้ามามีอำนาจมากขึ้นในทางการเมืองการ ปกครอง โดยชนชั้นปกครองรุ่นใหม่มองเห็นพุทธศาสนาว่ามีคุณค่าแต่ในทางพิธีกรรม หรืออาจช่วยปัจเจกบุคคลได้บ้างในทางขจัดความทุกข์ส่วนตัวเป็นกรณีๆ ไป ยิ่งกว่าที่คนเหล่านี้จะเข้าใจถึงเนื้อหาสาระของพุทธธรรม ที่ควรนำมาประยุกต์ได้กับการเมืองการปกครอง ในขณะที่ผู้ซึ่งเข้าใจเนื้อหาสาระของพุทธธรรม ก็ไม่เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงทางโลกสันนิวาสอย่างที่มีลัทธิจักรวรรดินิยมและทุนนิยมเข้ามาเป็นตัวกำกับ นอกเหนือองคาพยพของสยามรัฐราชสีมาอาณาเขต

ใช้แต่เท่านั้น พุทธศาสนิกสมัยใหม่ที่ถือตัวว่าพุทธศาสนาเข้าได้กับหลักวิทยาศาสตร์ของฝรั่ง นั้น ก็เลยละเลิกที่จะเข้าใจถึงมิติที่ลึกซึ้งเกินกว่าตรรกวิทยาและแนวคิดของตะวันตกจะเข้าถึงได้ไปอย่างน่าเสียดาย จนไตรสิกขาเป็นเรื่องของคนที่ยื่นออกจากโลก ออกจากการเมือง เพื่อปลีกวิเวกไปเอาเลยทั้งๆ ที่ไตรสิกขานั้นแลคือเนื้อหาแห่งความเป็นปกติของแต่ละคนและของสังคม (ศีล) ซึ่งเป็นพื้นฐานทางการเมืองการปกครองด้วย โดยที่ศีลสิกขาจะบ่มเพาะขึ้นได้อย่างเป็นปกติ ย่อมมาจากจิตสิกขาหรือสัมมาสมาธิ ซึ่งโยงหัวใจให้เข้าใจถึงหัวสมอง โดยที่แต่ละคนจะมีความเชื่อทางลัทธิศาสนาและอุดมการณ์ใดหรือไม่ ไม่สำคัญ

นี่นับว่าขัดกับหลักการศึกษาระแสหลักของตะวันตกอย่างฉกรรจ์ ที่เน้นเพียงเรื่องความคิดทางหัวสมองและการหาเหตุผลเพื่อความยิ่งใหญ่ของอัตตา จนเกิดปัจเจกนิยม เพื่อเอาชนะคนอื่น สัตว์อื่น เพศอื่น ชนชาติอื่น ชนชั้นอื่น แม้จนธรรมชาติ

จิตสิกขาช่วยให้เกิดความเป็นปกติของแต่ละคนและสังคมอย่างไม่เอาไรดเอาเปรียบกัน (ศีล) และการเจริญจิตสิกขาในทางสัมมาสติ ย่อมช่วยลดความเห็นแก่ตัวลง จนเกิดจิตสำนึกในการรับใช้ผู้อื่น สัตว์อื่น ยิ่งกว่าการทะเยอทะยานเพื่อไต่เต้าไปเอาดีทางทรัพย์สิน ยศศักดิ์ อัครฐาน ยิ่งเห็นแก่ตัวน้อย โดยรู้จักโยงหัวใจกับสมองให้สัมพันธ์กัน ย่อมสามารถแลเห็นสถานะสัจตามความเป็นจริง (ปัญญา) อย่างเป็นองค์รวม อย่างไม่เป็นเสียงๆ และอย่างโยงใยถึงกันและกันในทางอิทัปปัจจยตา จนอาจแลเห็นความอยู่ดีธรรมทางโครงสร้างของสังคม และระบบจักรวรรดินิยมและทุนนิยมในโลกอีกด้วย

ข้าพเจ้ายังแลไม่เห็นเลยว่า นักการเมืองของไทยที่อ้างถึงความเป็นพุทธมามกะของเขาจะเข้าใจประเด็นนี้ และถ้าเข้าถึงประเด็นดังกล่าวอย่างชัดเจน เขาก็จะแลเห็นได้ด้วยว่าสาระของพุทธศาสนาที่เป็นประชาธิปไตยนั้นมีอยู่ในสังคมไทยแต่ไหนแต่ไรมา ยิ่งสังคมบ้านด้วยแล้ว ความเป็นพุทธยิ่งกว่าสังคมเมือง แม้การนับถือผีและไสยเวทจะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย แต่อุบายวิธีฝ่ายพุทธก็สามารถสกัดดิรัจฉานวิชาได้อย่างแยบคาย โดยเฉพาะผู้นำทางฝ่ายสงฆ์นั้นสามารถอาจหาญมาโดยตลอด แม้กับการแนะนำชนชั้นปกครองอย่างเป็นมโนธรรมสำนึก และเป็นห้ามล้อให้กลายเป็นกบฏก่อนที่อาณาจักรจะเข้าไปทำลายศาสนจักรหรือธรรมจักร แม้สมณศักดิ์ตามหัวเมืองต่างๆ แทบทั่วทั้งสยามประเทศ ย่อมเกิดขึ้นจากพลังของราษฎรในทางธรรมแทบทั้งสิ้น

ดั่งกรณีของครูบาศรีวิชัย จะถือว่าท่านเป็นพระสังฆราชของราษฎรในภาคเหนือก็ยังได้ แต่แล้วท่านก็ถูกอำนาจของราชาธิปไตยทำลายล้าง เจกเช่นการที่สิริจันโทภิกขุ ถูกถอดออกจากสมณศักดิ์ในเวลาใกล้ๆ กัน แต่นั่นราชาธิปไตยยังเห็นคุณค่าทางไตรสิกขาของพระคุณท่าน จึงต้องถวายสมณศักดิ์คืน ทั้งยังเลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นไปอีกด้วย ส่วนกรณีของอาสาภิกขุ นั้น ถูกถอดจนถึงถูกจับสึก แล้วนำไปขังคุกอีกด้วย เพราะอย่างน้อยในสมัยราชาธิปไตย ชนชั้นน่ายังมีธรรมประจำใจอยู่ มากน้อยตามส่วน

ครั้นมาถึงสมัยเผด็จการ ส. ธนะรัชต์ ย่อมมีแต่ความกักขฬะและเลวร้ายอย่างสุดๆ เอาเลย ผนวกกับความเหลวแหลกของสถาบันสงฆ์ชั้นสูงรวมอยู่ด้วย โดยที่สถาบันสงฆ์ยังไม่ฟื้นคืนชีพขึ้นมาเลย แม้พระคุณท่านรูปนั้นจะได้รับสมณศักดิ์คืน และได้รับเลื่อนยศศักดิ์ให้สูงส่งขึ้นไปก็ตาม

พระภิกษุสยามรูปเดียวที่เห็นชัดว่าราชาธิปไตยที่ไปพันรูปแบบของฝรั่งมีอยู่ในธรรมิกสังคมนิยม คือ พุทธทาส อินทปัญโญ และชรวาสคนเดียวที่เข้าใจได้ชัดเจนว่าจำต้องพัฒนาประชาธิปไตยที่เราเอาอย่างฝรั่งมา ให้มีสาระในทางธรรมยิ่งๆ ขึ้นก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำความคิดคนสำคัญของคณะราษฎรแต่ พ.ศ.2475. ท่านทั้งสองได้สนทนากันที่ท่าเรือท่าช้างเป็นเวลาห้าวันติดๆ กัน วันละราวๆ สามชั่วโมง เพื่อประยุกต์พุทธธรรมให้มานำผู้คน ให้ได้ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อเกิดความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ (สันโดษ) และเพื่อเอาชนะตะวันตก ซึ่งเป็นต้นที่มาของทุนนิยมและบริโคนิยม

การสนทนาวิสาสะของปราชญ์ทั้งสอง ทั้งทางธรรมและทางโลกนี้ เกิดขึ้นก่อนพระมติในเรื่อง Gross National Happiness ของพระราชธาธิปฏิฐานกว่า 60 ปี และถ้าท่านรัฐบุรุษอาวุโสไม่ถูกเบียดเบียนบีฑาให้กลายเป็นมารร้ายไปในทุกๆ ทาง พุทธทาสภิกขุก็อาจมีบทบาททางธรรมจักร เพื่อนำอาณาจักรไปสู่ประชาธิปไตยในรูปแบบธรรมิกสังคมนิยมอย่างสมสมัยก็ได้

จะอย่างไรก็ตาม ชนชั้นนำในบัดนี้ ไม่ว่าจะในคณะรัฐมนตรี ในรัฐสภา หรือในคณะ รสช. (ซึ่งสมัยนี้เรียกว่า คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ) ไม่มีทางเข้าใจเนื้อหาสาระที่ปราชญ์ทั้งสองสนทนากันนั้นเลย อะไรๆ ที่ปรากฏออกมาหลัง 19 กันยายน 2549 จึงเต็มไปด้วยรูปแบบและพิธีกรรม หาไม่ก็มุ่งที่ตัวบทกฎหมายอย่างเข้าไม่ถึงความยุติธรรม ที่ร้ายกว่านั้นก็คือการเห่อความทันสมัย จนถึงกับให้นายกรัฐมนตรีเป็นวินสตัน เชอร์ชิล โดยแทบไม่รู้เลยว่าคนๆ นั้นเลวร้ายอย่างไรบ้าง

อนึ่ง การยึดอำนาจนอกบริบทของกฎหมายนั้น แม้ผู้ชนะจะหวังดีอย่างไร ก็จำต้องตอบแทนพวกที่มีส่วนในการใช้กำลังทหาร โดยคนพวกนี้ไม่ตระหนักเอาเลยก็ได้ว่าเงินเดือนและเบี้ยประชุมที่รับๆ กันนั้นผิดหรือถูก ตนมีความรู้อะไร จึงไปรับเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจ หรือบริษัทมหาชนต่างๆ ที่รัฐถือหุ้นใหญ่อยู่

ยิ่งการที่จะมีประชาธิปไตยในระบบรัฐธรรมนูญ ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยแล้ว จำต้องใช้กุศโลบายอันสุขุม ประกอบกับความรู้เรื่องอดีตของเราเอง และของประเทศอื่นๆ อันผ่านร้อนผ่านหนาวมา กับการรักษาสถาบันกษัตริย์ไว้ได้อย่างไร เพื่อให้สถาบันดังกล่าว เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของราษฎร ไม่ใช่เพื่ออภิสิทธิ์ของชนชั้นบน ความข้อนี้ คนที่มีอำนาจอยู่ในบัดนี้ก็จะไม่เข้าใจ

การเข้าใจซึ่งถึงประเด็นเช่นนี้นับว่ายากอยู่แล้ว และยิ่งจะหาคนที่ปฏิบัติได้ตามความเข้าใจดังกล่าว เพื่อความเสมอภาคอย่างเป็นภราดรภาพ ให้เข้าถึงเสรีภาพจากความโลภ โกรธ หลง ยิ่งเท่ากับเป็นการงมเข็มในมหาสมุทรเอาเลยทีเดียว โดยเฉพาะก็เมื่อมองไปในแวดวงอันจำกัดของนักวิชาการที่ขาดกระดุกสันหลัง หรือชนชั้นนำที่ปราศจากความกล้าหาญทางจริยธรรม แต่ถ่าลงไปยังขบวนการของประชาราษฎร โดยเฉพาะชนชั้นล่าง แม้จนชนเผ่าต่างๆ รวมถึงชนชั้นกลางที่ต่อสู้อย่างสันติวิธี ไม่ใช่เพื่อพวกเขา หากเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และเพื่อความยุติธรรมทางสังคม เราก็มักจะมีหวังในทางสร้างสรรค์สันติประชาธรรมอย่างสำคัญยิ่งนัก ที่น่าสงสัยก็คือคนที่กุมบังเหียนอำนาจอยู่ในเวลานี้ จะแลเห็นเส้นผมที่บังภูเขาอยู่ละหรือ

เดิมเจ้าภาพในงานนี้ ขอให้ข้าพเจ้าไปกล่าวด้วยพระราชอำนาจกับรัฐธรรมนูญ 2540 แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าดราม่าที่ชนชั้นนำยังเข้าไม่ถึงซึ่งความละเอียดอ่อนของสถาบันพระมหากษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญแล้วไซ้ การพูดไปก็เท่ากับสองไพเบี้ย เพราะจะอนรัรักษสถาบันอันสูงส่งนี้ไว้ได้ภายในระบอบประชาธิปไตย ชนชั้นนำในสังคมต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรม กล้าวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และกล้าขัดทัศนคติในทางที่เป็นประชานิยม ถ้าประชานิยมไม่ชอบธรรม

ข้าพเจ้าไม่มองไปแต่ที่นักการเมือง นักการทหาร หากมองไปที่ครูบาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยด้วย แล้วก็ยังไม่เห็นว่าใครสักคนที่ยืนหยัดอยู่ฝ่ายธรรมะอย่างอาจหาญ และอย่างกล้าขัดมติที่ว่าของสิ่งใดเจ้าว่างามต้องตามเจ้า ในเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์กับรัฐธรรมนูญนั้น ข้าพเจ้าได้แสดงไว้หลายคราวแล้ว ดั่งขอเอ่ยถึงบ้างก็ได้ว่าคือ

- (1) คำกล่าวปิดการอภิปรายทางวิชาการ ว่าด้วยพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ
- (2) บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาธิปไตย
- (3) สถาบันกษัตริย์กับรัฐธรรมนูญ

โดยมีแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย ใครที่สนใจคำพูดและข้อเขียนของข้าพเจ้า ย่อมหาอ่านเอาได้ ไม่จำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องมาจาระไรอะไรอีกในเรื่องที่ว่านี้ อย่างน้อยคำแปลภาษาอังกฤษของข้าพเจ้านั้น นักเขียนมีชื่อเช่น จอห์น รอสตัน ซอล สามิผู้สำเร็จราชการประเทศแคนาดาคนก่อน ยังเขียนมาถึงข้าพเจ้าว่า

"ได้อ่านปาฐกถาของคุณที่แสดง ณ เดือนเมษายน 2006 เรื่องพระมหากษัตริย์กับรัฐธรรมนูญนั้นแล้ว ขอบอกว่าเป็นปาฐกถาที่ดีมาก เพราะวางมาตรการทางด้านความยุติธรรม ที่หลายประเทศและหลายระบบพยายามไปให้ถึง ทางด้านประวัติศาสตร์ คุณให้เหตุผลอย่างวิเศษสุด สำหรับสถาบันกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ผู้คนในประเทศอื่นๆ อาจเรียนรู้ได้จากถ้อยคำของคุณ"

ยิ่งเมื่อข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือทางวิชาการที่จัดพิมพ์ขึ้นในวาระแห่งการเฉลิมฉลองการสถาปนาครบรอบ 72 ปี ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มีคณบดีคณะรัฐศาสตร์เป็นบรรณาธิการ และอธิการบดีเป็นผู้เขียนคำนำด้วยแล้ว ข้าพเจ้าก็สรุปได้เลยว่ามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งยืนหยัดอยู่ในทางความเป็นประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขมา 15 ปีนั้น ครั้นถูกเผด็จการเอาคำว่าการเมืองออกจากชื่อมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาแห่งนั้นก็ได้อลดบทบาททางการเมืองลงเรื่อยๆ แม้จะมีครูบาอาจารย์และนักศึกษาหลายคนแสดงบทบาทอย่างน่าทึ่ง แม้แต่ในกรณีตุลาคม 2516 และตุลาคม 2519 ตลอดจนพฤษภาคม 2535 เท่านั้น แต่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยได้เสื่อมทรามลงจนถึงที่สุดเอาในปีที่สถาบันดังกล่าวมีอายุครบ 6 รอบนักษัตร

แท้ที่จริง ตั้งแต่ชื่อธรรมศาสตร์ตัดขาดไปจากชื่อการเมือง พร้อมๆ กับการยกเลิกตำแหน่งผู้ประศาสน์การ อธิการบดีแทบทุกคน ถ้าไม่ใช่นักการเมือง ก็รับใช้นักการเมือง หรือชนชั้นบนด้วยกันทั้งนั้น ยกเว้นเพียงนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งยืนหยัดอยู่ข้างผู้ยากไร้ และต้องการความเป็นเลิศในทางวิชาการ โดยเขาได้รับการเนรคุณจากอภิชนอย่างเห็นได้ชัด มีอธิการบดีอีกคนที่พยายามเอาเยี่ยงนายป๋วย แต่ก็ถูกสกัดกั้นให้ต้องสละตำแหน่งดังกล่าวไปภายในเวลาอันสั้น

ข้าพเจ้าขอเสนอว่า ถ้าจะเอาชื่อเดิมที่มีค่าว่าการเมืองกลับเข้ามาอีก ผู้บริหารและครูอาจารย์จักต้องมีความกล้าหาญมากกว่าที่หลายๆ มา หาไม่ควรเปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยไปใช้ตามพระอภิไธยของเจ้านายต่างๆ ซึ่งแทบทุกมหาวิทยาลัยของรัฐใช้ชื่อเช่นว่านี้มาแล้ว โดยจะยุบวิทยาเขตที่ทำพระจันทร์เสี้ยวก็ยิ่งได้ เพื่อเพิ่มความสง่างามให้พระบรมมหาราชวัง ยิ่งจะออกนอกนระบบราชการไปด้วยแล้ว ก็ขอให้เป็นไปในแนวทางของทุนนิยมอย่างสุดๆ หากใช้ยี่ห้อในทางขัตติยาธิปไตยไว้ด้วย ว่าของเราไม่เหมือนใคร จะเหมือนกับมหาวิทยาลัยทั้งหลายก็ตรงไม่มีความเป็นเลิศในทางวิชาการปานๆ กัน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมักใหญ่ใฝ่สูงในทางส่วนตัว อย่างพร้อมที่จะประจบประแจงผู้มีวาสนาบรรดาศักดิ์ติดตามๆ กัน และพร้อมจะหลับตาเจริญรอยตามความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ต่างๆ อย่างไม่จำต้องคำนึงถึงสัจจะเอาเลยก็ได้

ขอกล่าวโดยสรุปว่ารัฐประหารทุกครั้ง เป็นโทษกับประชาธิปไตยและประชาชนพลเมือง ตลอดจนสถาบันกษัตริย์ (เว้นครั้งแรกที่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้ จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สู่อำนาจอธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ) แม้รัฐประหารครั้งที่ 2 ในรัชกาลที่ 7 จะยุติการคืนไปสู่ความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่นั่นทางทางให้ ป.พิบูลสงคราม ได้เริ่มเกลี้ยอำนาจในทางเผด็จการ. รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ไม่ได้เป็นข้อยกเว้น แม้จะอ้างว่ากระทำไปเพื่อระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขก็ตาม

ดั่งได้กล่าวมาก่อนแล้วว่า ชนชั้นนำที่มีอำนาจอยู่ในเวลานี้ ไม่เข้าใจถึงประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ในกำกับของรัฐธรรมนูญ จะดำรงอยู่ได้อย่างสอดคล้องกันเพื่อประโยชน์ของราษฎร

และมนุษยชาติ ตลอดจนความสมดุลทางธรรมชาติ พร้อมๆ ไปด้วยกับความยุติธรรมทางสังคม ชนชั้นนำไม่ แต่ต้องเข้าใจถ้อยคำทั้งสามนี้ให้ชัดเจนเท่านั้น หากยังต้องประกอบไปด้วยความกล้าหาญทาง จริยธรรม พร้อมทั้งอุดหนุนการวิพากษ์วิจารณ์ในระดับต่างๆ อย่างอิสระเสรีอีกด้วย เพราะนี่คือรากฐาน ของประชาธิปไตย

นอกจากนี้แล้ว ชนชั้นปกครองต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างจริงใจ พร้อมทั้งจะเรียนรู้จาก ประชาชนพลเมืองในระดับต่างๆ นอกเหนือผู้คนในแวดวงของระบบราชการ ธุรกิจการค้า และผู้ที่อ้าง ตนว่าเป็นอภิชน ที่สำคัญก็คือคนยากคนจน คนในระดับรากหญ้า คนที่ถูกเอาเปรียบ ชนกลุ่มน้อยต่างๆ เพราะคนพวกนี้เผชิญกับทุกขสัจทางสังคมมาโดยตรง โดยที่เราอาจเรียนรู้จากกันและกัน เพื่อหาเหตุ แห่งทุกขให้ได้อย่างเป็นรูปธรรม แล้วขจัดทุกขนั้นๆ ได้โดยสันติประชาธรรม

ที่น่าสนใจยิ่งก็คือคนชายขอบเหล่านี้ได้เติบโตจนบรรลุนิติภาวะ รวมถึงชนชั้นกลางที่รวมตัวกันต่อสู้กับ ความยุติธรรมต่างๆ ก็ขยายตัวขึ้นอย่างน่าสังเกต แต่คนที่รับผิดชอบกับรัฐหรือกับคนที่บริหาร การศึกษาในกระแสหลักไม่รู้จักประเด็นที่สำคัญนี้กันเลย ไม่แต่ไม่ให้ความสนใจ หากยังเหยียดหยาม และเอาไรต์เอาเปรียบอีกด้วย จะด้วยจงใจหรือไม่ก็สุดแท้

อนึ่ง สถาบันกษัตริย์กับองค์พระราชาธิบดีนั้น ก็แตกต่างกันอย่างฉกรรจ์ ดังคำในภาษาอังกฤษมีว่า The King is Dead, Long Live the King แม้องค์พระประมุขจะสวรรคตไปแล้ว แต่การสืบสันตติวงศ์ ย่อมดำรงอยู่ต่อไปอย่างไม่ขาดหาย หมายความว่าสัญลักษณ์ของประเทศชาติคือสถานภาพของ พระมหากษัตริย์ ที่มีความเป็นกลาง อย่างที่ทุกๆ ฝ่ายที่ขัดแย้งกัน ให้ความเคารพนับถือ และในยาม วิกฤต อาจใช้พระราชอำนาจในทางธรรม ภายในกรอบของกติกากันตราไว้อย่างชัดเจน

องค์พระประมุขในระบบประชาธิปไตยนั้นย่อมปราศจากอำนาจ โดยเฉพาะก็ทางกองทัพ ซึ่งก็คือ ตัวแทนของโทสจริต โดยที่อำนาจในการบริหารย่อมอยู่กับรัฐบาล แต่ก็ต้องมีมาตรการในการตรวจสอบ อำนาจนั้นๆ ให้โปร่งใส และมาตรการที่ว่ามีไม่ได้ตราไว้ในทางตัวบทกฎหมายเท่านั้น หากต้องมีคนที่ กล้าหาญทางจริยธรรมคอยตรวจสอบอย่างเที่ยงธรรม หากไม่ บ้านเมืองย่อมเป็นไปในทางเผด็จการ ซึ่ง รวมถึงสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้องค์พระประมุขจะทรงเป็นจอมทัพ ก็เป็นไปในทางสัญลักษณ์เท่านั้น

อำนาจเป็นตัวแทนของโทสจริตฉันใด ทรัพย์สินต่างๆ ก็เป็นตัวแทนของโลภจริตฉันนั้น องค์พระ ประมุขในระบบประชาธิปไตยจึงต้องตั้งพระองค์ให้ห่างไว้จากราชทรัพย์ต่างๆ ไม่ว่าจะสำนักงาน ทรัพย์สินส่วนพระมหา กษัตริย์หรืออื่นใด ราชเลขาฯ ก็ต้องไม่ดำเนินธุรกิจการค้านอกเหนือการรับใช้ องค์พระประมุข ถ้าโลภจริตติดอยู่กับสถาบันกษัตริย์หรือผู้ที่รับใช้ใกล้ชิด ย่อมจะทำให้สถาบันดังกล่าว เข้าไปเกี่ยวกักรั่วกับทุนนิยมและบริโศคนิยม ซึ่งนักการเมือง นักการทหาร และนักธุรกิจในระดับชาติ และนานาชาติ ย่อมมีทางเข้ามาทำลายสถาบันกษัตริย์ได้ ไม่ช้าก็เร็ว

สมดังพระบรมราชาบาทในพระบาทสมเด็จพระปิยมหาราช ที่ทรงมีลายพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จพระ บรมโอรสธิดาพระราชองค์แรกว่า ถ้าอยากรวย ให้เป็นเศรษฐี การเป็นพระเจ้าแผ่นดินต้องจน และรัก ราษฎรยิ่งกว่าพระองค์เอง จึงจะรักษาแผ่นดินไว้ได้ โดยได้รับคำสรรเสริญจากอนุชนในภายภาคหน้า

ที่ร้ายยิ่งกว่าโลภะและโทสะคือ"โมหะ" ถ้าสังคมเต็มไปด้วยความกึ่งดิบกึ่งดี กึ่งจริงกึ่งเท็จ ยกยอปอ บันสรรเสริญเยินยอไปในทางศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์อย่างแพร่หลาย ถึงขนาดบ้าคลั่งอย่างปราศจากมโน ธรรมสำนึก เราย่อมออกจากโมหจริตไม่ได้ เพราะสถาบันกษัตริย์ต้องอยู่กับแสงสว่างในทางปัญญา ให้ เกิดความรู้รอบ รู้จริง ไม่ใช่รู้้อย่างเป็นเสี่ยงๆ และความรู้หรือความจริงที่ว่ามี ย่อมพร้อมที่จะให้คนเห็น แฉง ต้องไม่ให้สถาบันใดมีความศักดิ์สิทธิ์จนจับต้องไม่ได้ วิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้ เพราะการ วิพากษ์วิจารณ์เท่านั้นที่จะลดอภิสัทธาต่างๆ ลง ก่อให้เกิดความโปร่งใสและรับผิดชอบต่อมหาชน

การเมืองการปกครอง แม้ในระบบประชาธิปไตยย่อมเกี่ยวข้อง จะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตามกับความ โลกโกรทหลงที่ว่ามี ยิ่งชนชั้นนำในบัดนี้เห่อตามตาราฝรั่งที่ตนไปเรียนรู้มาอย่างที่ตนนึกว่าตนเ ม่น อย่างเป็นเสี่ยงๆ และไม่รู้จักภูมิธรรมของไทยเราเอง คนกึ่งดิบกึ่งดีพวกนี้จึงมีโทษมากกว่าคุณ

ถ้ารักษาสถาบันกษัตริย์ไว้ได้นอกเหนือการเมือง ให้ห่างจากโลภะ โทสะ โมหะ ได้เท่าไร นั่นคือ ธงชัยในทางธรรม หรือต้นไม้ใหญ่ในการให้ร่มเย็นแก่พสกนิกร ตลอดจนสรรพสัตว์ แม้นต้นไม้จะมี กาฝาก หรืออินเียงไป ก็ควรช่วยกันกำจัดไว้ให้ดำรงอยู่อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย กล่าวคือสถาบัน

กษัตริย์ต้องการผู้กล้าหาญทางจริยธรรม คอยค้ำจุน ตามกระแสของสันติประชาธรรม คือปราศจากความรุนแรงทั้งทางอำนาจและทางการเงินหรือทางอุดมการณ์ใดๆ

การธำรงรักษาสถาบันกษัตริย์ไว้ ไม่ได้หมายถึงการยกย่องเชิดชูองค์พระมหากษัตริย์อย่างสุดๆ ว่าทรงไว้ซึ่งพระอัจฉริยภาพนานาประการ เป็นต้น แม้นั้นจะเป็นความจริง ก็ยากที่พระราชวงศ์ต่อไป จะทรงพระสถานะดังกล่าวได้ ยิ่งถ้าคำสรรเสริญเยินยอดังกล่าว เกินเลยความจริงไป และถ้าสถาบันดังกล่าวเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงกับอำนาจ (โทะสะ) และทรัพย์สินศฤงคาร (โลกะ) นั้นนับว่าเป็นอันตรายยิ่งนัก และไม่ปรับสถาบันที่ว่าเป็นไปในการรับใช้ราษฎรอย่างโปร่งใส หากทรงไว้ซึ่งอภิสิทธิ์สำหรับพระราชวงศ์และคนจำนวนน้อยแล้วไซ้ร นี่คือนิโฆจริตโดยแท้

องค์ประมุขในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยภายในขอบเขตของรัฐธรรมนูญนั้น ถ้ามีความเป็นสามัญชนมากเท่าไร มีความเรียบง่ายมากเท่าไร เปิดกว้างอย่างรับฟัง ยิ่งกว่าตั้งตนเป็นสัพพัญญู สถาบันกษัตริย์ย่อมอยู่ได้ยืนนานเท่านั้น ขอเพียงให้ท่านที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวตั้งพระองค์เป็นกลาง อย่างไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด สถาบันดังกล่าวก็ดำรงคงอยู่ได้ เช่นพระเจ้าออร์ซที่หกของอังกฤษนั้น ทรงขาดความเป็นผู้นำเอาเลยก็ว่าได้ ทั้งยังทรงติดอ่างด้วย หากทรงมีพระราชินีเคียงข้างพระองค์อย่างไม่อ้าขาพวาก็ไป ในทิศทางอันมิชอบ โดยที่ทั้งสองพระองค์ทรงอยู่ฝ่ายราษฎรจริงๆ จึงทรงได้รับความเคารพนับถือจากมหาชน ในขณะที่พระเชษฐานั้น ทรงนี้กว่าพระองค์เองฉลาดเฉลียวยิ่งกว่านักการเมือง จนมีฝักฝ่ายมากมาย เคะระหัดดีที่ทรงสละราชสมบัติไปเสีย

ส่วนพระบรมราชินีนาถองค์ปัจจุบันของอังกฤษนั้นแม้จะทรงอยู่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมมากเกินไป แต่เมื่อรู้พระองค์ว่าถ้าไม่ทรงรับฟังมติมหาชน สถาบันกษัตริย์อาจปลาสนาการไปก็ได้ จึงยอมปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระมติ แม้จะล่าช้าไปบ้าง ก็ยังหันทวงที่ พรอมๆ กันนี้ ผู้ที่รับใช้ใกล้ชิดพระองค์ยังหาทางให้ทรงรับฟังจากบุคคลต่างๆ อย่างไม่เป็นทางการอยู่เนื่องนิตย์ การรับฟังมติต่างๆ นั้นจำเป็น ยิ่งกว่าการพระราชทานพระราชโองการเป็นไหนๆ

พระเจ้าแผ่นดินเดนมาร์ก ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเล่า แม้นบ้านเมืองจะถูกฮิตเลอร์ยึดครอง และพวกนาซีจะจับยิวชาวเดนมาร์กไปฆ่า ก็รับสั่งว่าจะทรงติดตราเดวิดอันเป็นเครื่องหมายของความเป็นยิวที่พระองค์ คือเยอรมันต้องจับพระองค์ไปด้วย และแล้วฮิตเลอร์ซึ่งมีอำนาจอันล้นเหลือ ก็แพ้พระราชประเทศเล็กๆ ซึ่งมีธรรมเป็นอำนาจ แจกเช่นพระเจ้าแผ่นดินสเปนในบัดนี้ ที่ทรงอยู่ฝ่ายประชาธิปไตยโดยไม่เข้าข้างทหารที่ทำการรัฐประหาร ทั้งๆ ที่ประเทศนั้นเพิ่งเป็นประชาธิปไตยหลังเมืองไทยช้านาน นับว่าทรงรักษาสาระของประชาธิปไตยไว้ได้ พรอมๆ กับสถาบันกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ

ในกรณีของกัมพูชานั้น เห็นได้ชัดว่ากษัตริย์สีหนุทรงมีบทบาทในทางอัจฉริยภาพแทบทุกๆ ทาง และบทบาทของพระองค์เป็นไปทั้งในทางลบและบวก มีคนชอบและชังปานๆ กัน แม้จะทรงรักษาสถาบันกษัตริย์ของเขมรไว้ได้จนพระราชโอรสสืบราชสมบัติแทน แต่ก็ไม่แน่ใจว่าสถาบันกษัตริย์ของประเทศนั้นจะไปพ้นรัชกาลนี้ หรือพ้นพระชนม์ชีพของสมเด็จพระสีหนุด้วยซ้ำไป

ที่ยกตัวอย่างจากอื่นมาบรรยายให้ฟัง ก็หวังว่าท่านคงหาข้อสรุปได้กับกลาุมขในวันนี้.

ติดอย่างไทย:สถาบันพระมหากษัตริย์ในโลกโพ้นสมัยเปรียบเทียบ ไทย กับ ภูฐาน สัมภาษณ์ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ โดย สำนักข่าวชงชา

จะเป็นด้วยเหตุแห่งความบังเอิญหรือว่าเป็นเพราะความจงใจของฟ้าดินก็ตาม เราติดต่อกันนัดหมาย ส.ศิวรักษ์ ในระหว่างช่วงรอยต่อของกำหนดการเดินทางไปต่างประเทศของท่าน ซึ่งออกจะกระชั้นชิดเอาหลายๆ กระทั่งในที่สุด อาจารย์เพิ่ง "เทคิว" ให้กับสำนักข่าวชงชาของเราได้เมื่อวันเสาร์ที่ ๒ กันยายนนี้ และที่กล่าวเกริ่นว่าเป็นเรื่องบังเอิญก็เพราะหากหมอนาฬิกาย้อนกลับไปในช่วง ครึ่ง ๑๙ ปีก่อน ณ เดือนเดียวกันนี้เอง คือวันที่ ๒๓ กันยายน ของปี พ.ศ.๒๕๓๐ อาจารย์ ส. ก็เคยให้สัมภาษณ์กับ ปาจารย์สาร "ยุคใหม่" (ซึ่งประเดิมเริ่มต้นไว้เมื่อ ๒๐ กว่าปีก่อน) ไว้ในหัวข้อคล้ายๆ กันนี้ ส่วนความสงสัยที่ว่าน่าจะเป็นเจตนาของดินฟ้าก็เพราะในเดือนและปีเดียวกันนั้นเอง ส.ศิวรักษ์เพิ่งจะเดินทางไปเยือน "สวรรค์บนดิน" ในฐานะคนไทยคณะแรกๆ ที่ได้รับเชิญไปเป็นอาคันตุกะอย่างเป็นทางการของภูฐาน โดยในคราวนี้ก็เช่นกันที่เพิ่งจะเดินทางกลับมาถึงหมาดๆ จากการไปเยือน ดรุณ ยุล หรือ "ดินแดนมังกรคำราม" ให้หลังจากที่ว่างเว้นไปเสียเป็นเวลา ๒๐ หยอนไป ๑ ปี

หากว่าผู้อ่านได้ทราบมติของเขาที่มีต่อประเทศภูฏานดังที่ปรากฏชัดจากนี้แล้ว ยังอยากทราบว่าแต่ก่อน ส.ศิวรักษ์ เคยให้ทัศนะไว้เช่นไร อาจย้อนกลับไปพลิกดูได้ใน ภาจรายสาร ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕ เดือนกันยายน-ตุลาคม ๒๕๓๐ ซึ่งดูเหมือนจะได้รับการนำมารวมตีพิมพ์ไว้ในเล่ม ภูฏาน: สวรรค์บนดิน ของ ส.ศิวรักษ์ ด้วยแล้วเช่นกัน

นอกเหนือไปจากการที่ต้องเตรียมตัวในการเดินทางไปต่างประเทศอีกครั้งภายในเวลาอันกระชั้นชิด การจัดการธุระปะปังภายในประเทศไทยโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการถูกแจ้งความดำเนินคดีในข้อหา "ดูหมิ่นพระมหากษัตริย์" คราวล่าสุด(อีกครั้ง) ก็ดูจะเป็นเรื่องจอบแจที่เข้ามาขัดจังหวะการสนทนาของอาจารย์กับ "สำนักข่าวชงชา" อยู่บ้างเป็นระยะๆ จึงจำเป็นต้องอยู่เองที่หลายๆ ประโยคของการสนทนาจะได้พาดพิงถึงคดีความดังกล่าว โดยแทบไม่ต้องเอ่ยถึงหัวข้อคราวนี้ที่ว่าด้วย "สถาบันพระมหากษัตริย์ในโลกโพ้นสมัยฯ" ของเราเอาเลย แล้วก็ไม่น่าแปลกใจ ถ้าใครที่ลอบเข้ามาฟังการสนทนานี้จะได้ยินน้ำเสียงตัดพ้อท่านองว่า "ผมว่า... ผมพูดชัดเจนแล้ว คุณไม่ต้องสรุปหรือก่อกวนอีกคดีหนึ่ง" หรือว่า "คุณนี่ ถามมาก ...พูดไปหมดแล้วไม่มีอะไรเพิ่มเติมแล้ว" ซึ่งทุกๆ ช่วงจะต้องตบท้ายด้วยเสียงหัวเราะชอบใจของผู้พูดอยู่ด้วยเสมอ

เราต้องเข้าใจเรื่องของภูฏานให้ลึกอีกนิดนะครับ ภูฏานซึ่งในแง่หนึ่งแปลว่า "ตะวันออกของทิเบต" นั้นเป็นดินแดนติดกับจีน อินเดีย และทิเบต ในทางรูปศัพท์ประกอบด้วย คำว่า ภู มิ หรือภูตล กับ ฐาน หมายถึงความถึง "แผ่นดินชั้นสูง" ประชากรส่วนใหญ่รับเอาวัฒนธรรมทิเบตเข้ามาแข็งแรงมาก แล้วพระอาจารย์เจ้าจากทิเบตรูปหนึ่ง คือท่านศัพตกร นาวัง นัมกิล มาอยู่ที่ภูฏาน โดยเขาถือกันว่าท่านองค์นี้คือผู้ที่รวบรวมลัทธิทิเบตในภูฏานเข้าเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อประมาณ พ.ศ.๒๑๐๐ หรือ ๓๐๐-๔๐๐ ปีที่แล้ว และตามที่เขาเชื่อกันท่านก็จะกลับมาเกิด การปกครองก็เจริญรอยตามแบบทิเบต คือพระเป็นผู้ปกครองหรือองค์ประมุข-เจ เกนโป ในช่วงที่พระทำหน้าที่ปกครองเช่นนี้ เขาเรียกพระว่า ธรรมราชา แต่ระหว่างที่ท่านดับขันธไป หรือว่ารอที่จะกลับมาเกิดใหม่ ก็จะมีผู้สำเร็จราชการ ซึ่งเป็นพระก็ได้ เป็นฆราวาสก็ได้ เรียกว่า เทวราชา ซึ่งแปลกมากที่เขาเอาคำศัพท์ของพราหมณ์มาใช้ เทวราชาปกครอง ระหว่างที่ ธรรมราชา ยังไม่กลับมาปกครอง ก็เป็นเรื่องมา โดยทฤษฎีก็แน่นอนว่ามี ธรรมราชา หรือ เทวราชา เป็นศูนย์กลาง แต่ในความเป็นจริงย่อมต้องมีแคว้นต่างๆ ตั้งตัวเป็นใหญ่ บางทีก็รบพุ่งกันเอง ไม่ได้วิเศษสมบูรณ์ จนกระทั่งภายหลังมีจักรวรรดิอังกฤษมาเกี่ยวข้อง อังกฤษเข้ามาตียึดพื้นที่ราบเอาไว้หมดเลย คงปล่อยให้เขาเฉพาะที่เป็นภูเขา เพราะว่าไปสำรวจแล้วไม่มีทรัพยากรที่จะให้ประโยชน์กับจักรวรรดิ ก็ปล่อยให้บางส่วนเป็นเอกราช ลักษณะเดียวกับที่ทิเบต เนปาลเป็นเอกราช คือไม่ต้องไปปกครองโดยตรง ให้คนพื้นเมืองปกครองไป แต่ทุกอย่างต้องติดต่อผ่านอังกฤษ ซื่อสัตย์อะไรต่างๆ เพราะเหตุนี้จึงมีความคิดว่า ถ้ามีฆราวาสเป็นผู้ปกครองก็จะทำให้ติดต่อกันง่ายกว่า จึงหนุนราชวงศ์ ริงจุก หรือวงศ์จักรขึ้นมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ คือกำลังจะครบ ๑๐๐ ปี ปีหน้านี้เอง

พระราชชาติองค์ที่ ๔ คือท่านจิกมี สิงคาย ริงจุก พระองค์ปัจจุบัน ท่านมีดำริว่าภูฏานจะต้องเป็นประชาธิปไตย และพระชนม์ยังไม่มาก มีพระประสงค์จะสละพระราชสมบัติในปีที่ราชวงศ์ตั้งมาครบ ๑๐๐ เพื่อให้มีรัฐธรรมนูญ เป็นประชาธิปไตย แต่บังเอิญโรคร้ายหักว่าปีหน้านี้เป็นปีกาลกิณี ไม่เป็นมงคล ก็เลยต้องเลื่อนไปอีก ๒ ปี ให้ภูฏานเป็นประชาธิปไตยในปี ค.ศ. ๒๐๐๘ ศักราช ๒๐๐๘ แบบสากล

แม้ระยะแรกๆ พระองค์จะไม่ทรงมีบทบาทมากนัก จนกระทั่งจักรวรรดิอังกฤษหมดอำนาจลงไปแล้ว อินเดียก็เข้ามามีอิทธิพล พระเจ้าแผ่นดินทรงเริ่มที่จะมีบทบาท ผมเข้าใจว่า ท่านคงจะรู้สึกเหมือนกันว่าการพัฒนาที่เป็นๆ อยู่คือการล้างสมองไปทั่ว คงมีพระประสงค์จะพัฒนา แต่ก็มองเห็นว่าจะไม่พัฒนาอย่างฝรั่งทีเดียว หรือไม่ต้องการจะเอาอย่างอินเดียทีเดียว ที่ชัดเจนก็คือพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๓ ท่านจิกมี คอร์จี ริงจุก พระราชบิดาขององค์ปัจจุบัน ทรงวางรากฐานแห่งความทันสมัยเพื่อที่จะปฏิรูปทางด้านการเมืองการปกครอง เราต้องอย่าลืมนะ ภูฏานส่งพวกผู้ดีไปเรียนที่อินเดีย และอินเดียที่เรียนดี ๆ ก็คือโรงเรียนที่อังกฤษไปจัดตั้งไว้ตัวเอง พวกชั้นนำก็ต้องไปเรียนอังกฤษ อย่างพระพันปีหลวง องค์ปัจจุบัน (Kezang Wangmo) ก็เรียนอังกฤษ พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่แล้วก็เรียนอังกฤษ องค์ปัจจุบันก็เรียนอังกฤษ ที่โรงเรียนแฮร์โรว์ (ซึ่งเจ้านายของไทยก็เรียนที่แฮร์โรว์มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕) แล้วท่านก็ได้ครูบาอาจารย์ดี คือไมเคิล แอริส สามีนางองชาน ซูจี เป็นพระอาจารย์ แต่เผอิญท่านไม่ได้เข้ามหาวิทยาลัยเพราะพระบิดาสวรรคตเสียก่อน ด้วยพระชนม์เพียง ๔๓ พรรษา ท่านจึงกลับมาเสวยราชสมบัติต่อด้วยพระชนม์ ๑๗ พรรษา แล้วภรรยาของท่าน จิกมี เคซาร์ นัมกิล ริงจุก

มกุฎราชกุมารองค์ปัจจุบัน ที่แรกส่งไปเรียนอเมริกา ต่อมาก็ส่งไปเรียนที่อังกฤษหน่อยหนึ่ง ดูเหมือนจะเพียงปีเดียว เรียนที่ออกซ์ฟอร์ดอยู่ปีเดียว

ผมเข้าใจว่าทั้งพระบิดาและตัวพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ปัจจุบันต่างก็ทรงต้องการ ให้ภูฐานมีการปกครองระบบกษัตริย์แบบอังกฤษ เพราะการปกครองโดยกษัตริย์ของอังกฤษ เป็นรูปแบบที่ประเทศในระบบพระมหากษัตริย์ทั่วโลกต่างถือเป็นแบบอย่าง แต่จะเข้าใจความซับซ้อนของระบบกษัตริย์อังกฤษแค่ไหน เพียงใด

นั่นเป็นอีกประเด็นหนึ่ง เทียบเคียงได้กับประเทศที่นับถือพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทแทบทั้งหมด หรือประเทศถือพุทธแทบทั้งหมด ก็จะมองไปที่พระเจ้าอโศกเป็นแบบอย่าง แต่จะเข้าใจขนาดไหนนั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง

ภูฐานมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศไทยก็จริงอยู่ แต่ก็ไม่ได้มองมาที่เราเป็นหลัก คุณจะต้องมองให้เห็นทั้งหมด ในยุโรปแต่ก่อนนี่ก็เป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทั้งนั้น อย่างน้อยกษัตริย์อยู่ได้เขาก็เปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยโดย นอร์เว สวีเดน เดนมาร์ก เบลเยียม ฮอลแลนด์ หรืออย่างสเปนนี่ถึงกับมีเผด็จการมาคุมอยู่ด้วยซ้ำไป

พอเผด็จการหมดไปสถาบันกษัตริย์จึงได้กลับมา และที่สถาบันกษัตริย์ที่สเปนอยู่ได้ก็เพราะว่าท่านเป็นประชาธิปไตย มีรูปแบบของรัฐธรรมนูญที่เข้มแข็ง ผมว่าภูฐานคงดูได้จากหลายๆ ประเทศ

เหตุผลที่แท้จริงของเขาคงไม่ต้องการแสวงหาการยอมรับจากโลกตะวันตกหรอก แต่ลึกๆ อาจจะรู้สึกก็ได้ เพราะฝรั่งสามารถทำให้ประเทศที่ไม่เดินตามฝรั่งรู้สึกด้วยได้ ตัวพระมหากษัตริย์เองก็ทรงขัดขืนในเรื่องนี้นะครับ เช่นคนภูฐานจะต้องแต่งตัวภูฐานทั้งหมด ไม่ยอมปรับเปลี่ยน อันนี้ตรงข้ามกับจอมพล ป. พิบูลสงครามของเราเลย คนของเขาใส่ชุดภูฐานทั้งหมด และก็ปฏิเสธไม่ให้ศาสนาคริสต์เข้ามา ในรัฐธรรมนูญเขียน บรรทัดแรกเลยว่า "ขอเดชาสุขภาพคุณพระศรีรัตนตรัย ปกป้องประเทศชาติ ให้มีรัฐธรรมนูญ" เขาอยากให้เป็นแบบพุทธ แต่ว่าดูๆ แล้วรูปแบบเป็นฝรั่งมาแล้วจึงมาเป็นแบบพุทธ ลึกๆ ในส่วนหนึ่งก็คงอยากจะรักษาเอกลักษณ์ของตัวเองไว้ แต่อีกส่วนหนึ่งก็อยากจะเป็นฝรั่ง

แน่นอนว่าศาสนาพุทธยังคงมีอิทธิพลในเรื่องนี้อยู่มาก เพราะว่าเดิมทีเดียวพระเป็นผู้ปกครองมาจนเมื่อ ๑๐๐ ปีที่แล้วนี่เอง และเวลานี้ในรูปแบบองค์ประมุขหรือสังฆราช ที่นั่นเขาเรียกว่าเจ เกนโป (Je Khenpo) สังฆราชมีสถานะเท่าพระเจ้าแผ่นดิน ฆราวาสในภูฐานมีเพียง ๒ คนที่ใช้คำติดป้ายว่าภูฐาน ไม่มีเลข คับหนึ่งของพระเจ้าแผ่นดิน อีกคับหนึ่งของสังฆราช นอกนั้นมีเลขหมด เลขก็เรียงลงมา พระราชินีเบอร์ ๑ มกุฎราชกุมารเบอร์ ๔ ฯลฯ ฐานะเท่าเทียมกัน ต่างคนต่างฟังซึ่งกันและกัน พระก็มีบทบาท ในคณะร่างรัฐธรรมนูญมีพระเป็นสมาชิก ๓ รูป สังฆราชนี่เขาก็เลือกกันมา มาจากมณฑลต่างๆ ทั้งหมด ๒๐ มณฑล พระยังคงมีบทบาทอยู่มาก

ผมเพิ่งไปภูฐานกลับมาเร็วๆ นี้ (เดือนสิงหาคม) ไปแสดงปาฐกถา หนังสือพิมพ์ก็มาสัมภาษณ์ ผมบอกเขาว่าการเป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตกนะอันตรายมาก จะให้โทษมากกว่าให้คุณ เพราะประชาธิปไตยแบบตะวันตกเน้นที่อัตรา เน้นที่ปัจเจกบุคคล แล้วก็ยกย่องตัวเองกัน เน้นที่การแข่งขัน ทันทีที่แข่งขันกันมุสาวาทยอมเข้ามาเกี่ยวข้อง ยกย่องตัวเอง ของเลวร้ายมาก ยิ่งตอนหลังไปติดต่อกับบรรษัทข้ามชาติต่างประเทศ ก็มีเงินเข้ามาหนุน จะมีผลเสียมากมายเชียว ผมไม่ทราบว่าเขาคำนึงกันถึงเรื่องนี้ขนาดไหนเพียงไร

หมายความว่าเขา ก็ไม่ได้ปฏิเสธอิทธิพลจากต่างประเทศ ในแง่นี้ผมก็เป็นห่วงเหมือนกัน ทุนนิยมเข้ามา มาก แต่เขาก็ระมัดระวัง เช่น ฤงพลาสติก โฟม ไม่มีเลย คนไปตลาดถ้าต้องการฤงพลาสติกต้องซื้อ เขาไม่ให้ ส่วนใหญ่เขาจะมีฤงผ้าพกไปด้วยเอาไว้ใส่ของ แต่ขณะเดียวกันเขาก็ไม่เห็นโทษของโคคา-โคล่า เป๊ปซี่-โคล่า (หัวเราะ) อะไรต่างๆ ก็เข้าไป ซึ่งเรื่องนี้ แต่ก่อนนี่อินเดียยังเห็นโทษอยู่ แต่ทางภูฐานไม่เห็นโทษ หรือไม่รู้ไม่ชี้ก็ตาม อาจเป็นไปได้ว่ามีอิทธิพลมาก ก็น่าเป็นห่วง มีทั้งบวกทั้งลบ

แต่ดูๆ เขาเปิดกว้าง เขารับฟังคำเตือนของเรามาก ผมไปปาฐกถา คนมาฟังเต็มห้องเลยราวๆ ๒๐๐ คน ประธานศาลฎีกา เลขาธิการคณะรัฐมนตรีก็มาฟัง ซึ่งผมไม่เชื่อว่าเมืองไทยจะเป็นอย่างนี้ได้ ที่นั่นประธานศาลฎีกาภูฐานเชิญผมไปที่บ้านแล้ว ออกไปคุยกันต่ออีก รัฐมนตรีมหาดไทยก็เป็นกันเองมาก

เลย รัฐมนตรีมหาดไทยถือว่าเป็นมือขวาพระเจ้าแผ่นดินเลยนะ ก็เหมือนกับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ กับรัชกาลที่ ๕ ในเวลานั้น

แต่ว่าที่น่าเป็นห่วงก็คือ พระเองส่วนใหญ่ก็ปรับตัวกับโลกสันนิบาตสมัยใหม่ไม่ได้ พระสงฆ์องค์เจ้ายังทำพิธีแบบเดิมอยู่ และเด็กสมัยใหม่ก็เริ่มไม่เข้าใจศาสนาพุทธ อันนี้ผมว่าถ้าเขาสามารถปรับตัว ก็จะมีประโยชน์มาก นี่เป็นข้อเสนออันหนึ่งที่ผมเสนอไป อยากจะให้เขาปรับ แล้วเราจะส่งพระของเราไป โดยเฉพาะพระจากสันติอโศกซึ่งในความเห็นของผม เป็นกระบวนการต่อต้านบริโภคนิยมที่ได้ผลที่สุด แล้วผมอยากจะส่งพระจากพม่า ซึ่งเขาสามารถทำอะไรต่ออะไรได้ในการสร้างที่ฝรั่งเรียก Civic Society ในพม่า ประเทศเผด็จการที่เลวร้ายที่สุด พระจากลาวไปเยี่ยมทางโน้นแล้วให้ทางโน้นมาดูทางนี้ เรียนจากกันและกัน ผมว่าเรียนจากกันและกันนั้นได้ผลที่สุด

ผมเห็นว่าภูฐานเขายังมีธรรมะอยู่ ทำอย่างไรจึงจะเอามาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ในทิเบต (เมืองหลวงของภูฐานในปัจจุบัน) ตอนนี้อ่านมหาวิทยาลัยรังสิต มาเรียนเอแบค ต่างๆ เขาก็รู้สึกโก้เก๋มาก คนละโลกกันเลย ไม่รู้เรื่องธรรมะเลย เพราะพวกที่รู้เรื่องธรรมะสวดมนต์วันละ ๓ ชั่วโมง ๔ ชั่วโมง ปฏิบัติธรรมก็ต้องมาปฏิบัติ ๓ ปี ๓ เดือน ๓ สัปดาห์ แยกขาดจากกัน ผมว่าต้องเชื่อมโยงกันเข้ามา แบบเก่าไม่ได้เสียหาย แต่ได้กับคนจำนวนน้อย เอาเนื้อหากลับมาประยุกต์ให้คนรุ่นใหม่เขาฟังบ้าง ผมพยายามแนะนำจะให้ประสานกัน ถ้าประสานกันอย่างนี้ธรรมะของเขาเป็นพุทธแบบวัชรยาน แต่สิ่งที่ผมแนะนำให้ประยุกต์ออกมาเป็นธรรมะที่มุสลิมก็ใช้ได้ คริสต์ก็ใช้ได้ เป็นธรรมะที่ไม่จำเป็นต้องเป็นศาสนาพุทธแต่อย่างเดียว

ทีนี้ในส่วนการปกครองที่เตรียมจะเป็นประชาธิปไตย ตอนนี้องค์กรการร่างรัฐธรรมนูญเขาให้ประธานศาลฎีกาเป็นประธาน แล้วตัวแทนฝ่ายพระเลือกกันมา ตัวแทนฝ่ายขุนนางเลือกกันมา ตัวแทนหมู่บ้านเลือกกันมา ผมว่าเขาเป็นประชาธิปไตย แม้กระทั่งการร่างรัฐธรรมนูญก็เป็นประชาธิปไตย โดยรูปแบบน่าสนใจมาก พระเจ้าแผ่นดินไม่เข้ามาบงการเลย ผิดจากของเรานะ เรามักมองไปที่พระเจ้าแผ่นดินซึ่งผมเห็นว่าของเราก็คืออีกแบบ เพราะพระเจ้าแผ่นดินเข้ามาช่วยให้ไปได้เรียบร้อย ยกตัวอย่างเช่นพวกเขาตินิยมต้องการให้ประกาศศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ในหลวงท่านไม่ทรงเห็นด้วยเลย แล้วท่านสามารถพูดกับสังฆราชได้ว่าศาสนาพุทธไม่จำเป็นต้องเป็นศาสนาประจำชาติหรอก อันนี้ผมว่าหลายอย่างท่านช่วยในทางดี ไม่เสียหายในระบบประชาธิปไตย ตามที่เบกฮอดจ์ บอกเอาไว้ว่าพระเจ้าแผ่นดินมีสิทธิ์ที่จะเตือน มีสิทธิ์ที่จะแนะนำ มีสิทธิ์ที่จะวิพากษ์วิจารณ์ แล้วก็ทำได้แค่หลังจากเงิบๆ อย่างน่าชื่นชม

แต่ผมคิดว่าที่ภูฐาน พระเจ้าแผ่นดินท่านไม่ได้แสดงเลย หรือท่านอาจจะแสดงผ่านรัฐมนตรีมหาดไทยก็ได้นะ เพราะคนนี้เป็นคนสนิทสนมกับท่าน แต่รู้สึกฟังเสียงดุรัฐมนตรีมหาดไทยเขาก็ไม่ค่อยพอใจรัฐธรรมนูญฉบับนี้เท่าไร เขาก็ยังรู้สึกว่าเป็นประชาธิปไตยแบบนี้เขาคงจะต้องลาออก ไม่เกี่ยวข้องต่อไป

พระเจ้าแผ่นดินภูฐานเองท่านอุทิศพระองค์เพื่อบ้านเมืองมาก ส่วนมากอะไรๆ ที่ท่านเปิดเผย สำคัญมาก หนึ่งใน ต้องเปิดเผย อย่างเช่นมีพระมเหสี ๔ องค์ ทรงเปิดเผยเลย เหมือนสมัยรัชกาลที่ ๕ มีพระมเหสีก็องค์ก็เปิดเผย แต่ปัจจุบันนี้เราับอิทธิพลจนเป็นฝรั่งไปหมด คือว่าจะต้องผิวเดียวเมียวเดียว เลยกลายเป็นปัญหา เราจะต้องเปิดเผย

สอง ท่านฟังคน สำคัญมาก มนุษย์เราจะเติบโตต้องฟังคน มีกัลยาณมิตร พระเจ้าแผ่นดินภูฐาน เท่าที่ผมได้ทราบมา ท่านฟังคนมาก มีพระสติปัญญาเฉียบแหลมพอสมควร ฟังผู้ฟังคน เช่น โครงการความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness -GNH) จริงๆ ก็ไม่ใช่พระราชมติหรอก แต่ว่าเป็นของขุนนางที่ใกล้ชิดกับท่านเสนอ แล้วจึงมาเป็นพระราชโองบาย แต่หากท่านไม่อนุมัติก็เป็นไปไม่ได้ เรื่องประชาธิปไตยผมก็เชื่อว่าท่านฟัง อย่างลืมน่าผมบอกแล้วว่าท่านเรียนจากไมเคิล แอริส ซึ่งเป็นคนที่รู้เรื่องทีเบตดีมาก เป็นคนที่ปฏิบัติธรรม อองซาน ซูจีก็ไปอยู่ที่นั่นหลายปี เมื่อตอนที่พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ยังทรงพระชนม์น้อยๆ อยู่ ท่านอ่อนกว่าอองซาน ซูจี ๑๐ ปีพอดี

ในทางระบบ ภูฐานเขาก็พยายามสำรวจตรวจสอบพอสมควร โดยเฉพาะเรื่องความสุขมวลรวมฯ อะไรอย่างนี้ อยากจะให้มีการลงไปทำวิจัยว่าทำได้ผลจริงไหม แต่ว่าคนที่จับงานด้านนี้เป็นคนในแวดวง "ภูฐานคดีศึกษา" คล้ายๆ "ไทยคดีศึกษา" ของเรา ถึงแม้จะไม่ติดต่อกับมหาวิทยาลัยเหมือนอย่างเราของเขาขึ้นอยู่ที่กระทรวงมหาดไทย แต่ลึกๆ เขาก็ยังสนใจเรื่องการวิจัยแบบตะวันตกมากไปหน่อย

ต้องพยายามหาทางให้เขาเข้าหาประชาชนโดยจริงจัง ฟังเสียงประชาชนโดยจริงจัง ก็จะได้ผลนะ ผมว่าโครงการทุกอย่างมีข้อบกพร่องทั้งนั้น ถ้าเราไปมองในแง่ลบอย่างเดียว ว่าเป็นไปเพียงเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ ก็ไม่มีอะไรดี ถ้ามองว่าเขา ก็มีทั้งข้อบกพร่องข้อลบ เราก็จะช่วยพูดกับเขาโดยตรงไปตรงมา อธิบายให้เขาเข้าใจ อะไรคือข้อลบข้อบวก ที่ผมดีใจอย่างหนึ่งคือที่ฐานเขาฟังมาก เขาเปิดกว้าง อันนี้น่าจะต้องชมเขา

และเขาจะให้ผมช่วยจัด งาน Gross National Happiness ระดับนานาชาติครั้งหน้า หรือครั้งที่ ๓ ที่เมืองไทย ผมว่านั่นเป็นเพียงระดับสากล ก็ได้ผลในแบบสากล ให้คนมาเห็นดีเห็นงามมากขึ้น แต่ว่าจะต้องมีอะไรเป็นผลได้ในระดับรากหญ้าด้วย เพราะฉะนั้นในระหว่างนี้ เราควรเรียนจากกันและกันให้จริงจังมากขึ้น

อย่างแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของเรา ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ตินะครับ แต่ก็ เป็นถ้อยคำที่ออกจะกว้างเกินไป เพราะหากคุณมีรถยนต์ ๒๐ คันแต่ใช้ทีละคัน อันนี้ไม่ได้เป็นของจริง หรือคุณมีที่ดินเท่าไรก็ได้ แต่คุณก็ใช้ที่นอนนิตเดียว นี่เรียกว่าพอเพียงรีเปลา

เศรษฐกิจพอเพียง ประการแรกจะต้องปฏิรูปที่ดิน ที่ฐานเขาทำ คนมีที่ดินเกินเท่านั้นเท่านี้ไม่ได้กระจายที่ดินให้เพียงพอ ประการที่สอง ต้องนำหลักศาสนาพุทธมาใช้ คุณไปดูบันทึกฯ สิครับ เมื่ออาจารย์ปรีดี พนมยงค์เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในรัชกาลที่ ๘ ท่านพุทธทาสภิกขุตั้งสวนโมกขพลารามได้เพียงสัก ๑๐ ปี ท่านก็อาราธนาให้ไปคุยกันอยู่ที่ทำเนียบท่าช้าง ทำเนียบผู้สำเร็จฯ ๕ วันติดต่อกัน วันละ ๓ ชั่วโมง อาจารย์ปรีดีบอกว่า... ท่านไม่ใช่ Gross National Happiness ท่านไม่ได้ใช้คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ...แต่ท่านบอกว่า ปัญหาสำคัญคือตัว ดัชนี ดัชนีเป็นต้นตอแห่งความทุกข์ ต้องเอาชนะดัชนีให้ได้ และท่านก็พบว่าเลยว่สันตญฐี หรือสันโดษนี้ สำคัญมากเลย ทำอย่างไรจึงจะเอาสันโดษมาประยุกต์ใช้ให้ได้

ผมจึงเห็น ว่าทั้งเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ก็ดี เรื่อง Gross National Happiness ก็ดี ถ้าไม่จับตัวประเด็นธรรมะให้ชัดเจน ว่าทำอะไรสิ่งใดจึงจะมีความภูมิใจในวิถีชีวิตอันเรียบง่าย เพราะระบบโลกาภิวัตน์เป็นระบบที่ยั่วยุกระตุ้นตัณหา ทั้งทางโลก โภคะ หลง ราคะทั้งหมดเลย แต่ข้อดีของฐานคือ โทระที่ศนเขาให้มีเพียงช่องเดียวของรัฐบาล แต่แน่นอน ก็ยังแอบรับจากอินเดียได้ เหมือนอย่างที่ประเทศลาวแอบรับจากเมืองไทย ผมก็พูดกับเขาชัดเจน น่าจะเอาธรรมะมาประยุกต์ใช้ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เศรษฐกิจพอเพียงก็ดี Gross National Happiness ก็ดี ถ้ามีอันนี้เป็นพื้นฐาน จะไม่ใช่แค่การตีฝิปาก ซึ่งต้องทำให้เกิดขึ้นจริง

อย่างเศรษฐกิจพอเพียงของเรา พระเจ้าอยู่หัวท่านดำรงพระชนม์อย่างเรียบง่ายมาก เป็นแบบอย่าง เพราะแม้กระทั่งมีดโกน ท่านจะใช้จนกระทั่งเกาขึ้นสนิม ฯลฯ แต่ท่านนั้นยังไม่พอครับ เราจะต้องดูตัวโครงสร้าง ตัวค่าใช้จ่ายในราชสำนัก โครงการในพระราชดำริ ฯลฯ ต้องมาพิจารณาดูให้ตลอด จึงจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจริงจัง เช่นเดียวกับโครงการความสุขมวลรวมประชาชาติ จะต้องไม่ใช่แค่นำมาโฆษณาชวนเชื่อในระดับนานาชาติ แต่ทำอะไรจึงจะให้ลงไปในระดับของคนเล็กคนน้อยเลยทีเดียว

ผมเห็นว่าสังคมฐานได้เปรียบตรงนี้ เขายืนอยู่บนขาตัวเองได้มาก ประชาชนส่วนใหญ่ถ้าเราคิดตามเกณฑ์เศรษฐกิจโลกหรือเศรษฐกิจไทยก็นับว่ายังยากจน แต่โดยทั่วไป ใครก็ตามที่ไปสัมผัสศาสนาพุทธเขามีอยู่มาก เขามีความสุข เขาให้มากกว่ารับ เหมือนของเราเมื่อสมัย ๕๐-๖๐ ปีก่อน ของเราอันนี้จางไปเกือบจะหมดแล้ว แต่ของเขายังคงอยู่

และที่น่าชม ซึ่งอันนี้อาจจะเป็นดาบ ๒ คมนะ เขาสอนภาษาอังกฤษพร้อมๆ กับสอนภาษาฐาน เพราะฉะนั้นเด็กตามหมู่บ้านจะพูดภาษาอังกฤษได้ ฟังเสียงเขาพูดกับเรา "ยินดีต้อนรับ" อะไรต่างๆ (หัวเราะ) มีความเปิดเผย โปร่งใส ผมบอกอันนี้ถ้าเขารักษาไว้ได้จะเป็นทุนสำคัญเลย เหมือนอย่างที่ว่า อาจารย์ประเวศ วะสี ท่านพูด เขาก็มีทุนสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องศาสนาพุทธอะไรต่างๆ แต่เรากลับทำลายทุนของเราเกือบหมด หันไปเอาอย่างอื่นเข้ามา ผมว่าเรื่องนี้ฐานเขาสำเหนียกมากกว่าเรา

มองโดยรวมๆ สถาบันกษัตริย์ฐาน ดูจะเห็นว่าประชาธิปไตยเป็นของดี นี่คือนี่ที่แสดงออกมาให้เราเห็น แต่ว่าลึกๆ แล้วดีเพื่อความอยู่รอดของกษัตริย์ หรือว่าดีเพื่อประชาชน เรื่องนี้เราไม่สามารถพูดแทนเขาได้ แต่เรามองจากข้างนอกได้ ซึ่งก็คงจะดีทั้ง ๒ อย่าง จากจิตใจส่วนลึกก็คงอยากจะให้

ระบบกษัตริย์อยู่ได้ และให้ประชาชนมีความสุข โดยเฉพาะภูฏานนี้ชัดเจนทีเดียว ที่เขามาทำเรื่อง Gross National Happiness ประธาณาจะให้มีความสุขในระดับประชาชน กรณีของภูฏานเขาได้เปรียบ ประชากรมีเพียงประมาณกว่า ๖ แสนคนเท่านั้น โดยคนส่วนใหญ่ยังทำอะไรทำนาอยู่ เรื่องนี้ผมนำไปพูด และเขาก็สนใจมาก ถ้าเชื่อว่าสามารถให้ประชาชนมีความสุข มากกว่ามีทรัพย์สิน มีเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยให้ประชาชนภาคภูมิใจในข้อนี้ได้ และเป็นประชาธิปไตยที่ไม่เน้นไปทางฝรั่ง ซึ่งน่าเสียดายมากกว่า

หนึ่ง ประเทศไทยทดลองประชาธิปไตยมาตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ แล้ว แต่ภูฏานไม่รู้เรื่องเลย โดยเราก็ได้รับความสำเร็จมาพอสมควรในช่วง ๑๕ ปีแรกนั้น ทั้งๆ ที่มีเผด็จการมากกว่าเรา เขาน่าจะศึกษาจากเราในเรื่องนี้

สอง ที่เบดที่เป็นประเทศติดกันในตอนนี พัฒนาท้องถิ่นอยู่ที่ธรรมศาลา ไม่ห่างจากภูฏานเท่าไร เขาก็ไม่ได้ศึกษาเท่าที่ควร ผมว่าน่าจะศึกษาพวกนี้มากกว่าไปศึกษาจากตะวันตก แต่เขาจะทำจริงไม่จริงไม่ทราบ แต่ผมเชื่อว่า พระเจ้าแผ่นดินคงต้องการให้ราษฎรมีความสุข และก็ให้สถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ได้

ผมว่าทั่วไปคิดแบบนี้ทั้งนั้น แต่แน่นอนว่าในฐานะมนุษย์ปุถุชน ท่านก็คงมีความเห็นแก่ตัวเป็นธรรมดา รัชกาลที่ ๕ ท่านก็เชื่อว่าท่านต้องการให้ราษฎรสยามมีความสุข แต่ว่าท่านก็ต้องรวมศูนย์อำนาจและเงินตรามากกว่าชาวบ้านธรรมดาทั่วๆ ไป เพราะรัชกาลที่ ๕ เป็นรัชกาลที่ร่ำรวยที่สุดในราชวงศ์จักรี เมื่อมีการเปิดสยามประเทศรับอารยธรรมฝรั่ง

ภูฏานก็เหมือนกันนะครับ เขาเคารพนับถือพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินเสด็จมาเยี่ยมเขาก็ดีใจ แต่เขาไม่ได้หาของถวาย พระเจ้าแผ่นดินเสด็จเอาของไปแจกซึ่งแตกต่างกับของเรานะครับ อาจจะเพราะประชาชนเขามีน้อย ไม่ต้องเตรียมการมาก ท่านออกไปหาราษฎรก็ง่าย แล้วยังถือประเพณีเดิมอยู่ ส่วนของเราประเพณีเดิมหายไปแล้ว ไปไหนพระเจ้าแผ่นดินก็ต้องไปรยทาน พรหมณ์กับกษัตริย์ต่างกัน การรับเงินเป็นเรื่องเฉพาะพรหมณ์ กษัตริย์ต้องไปรยทาน ต้องแจกจ่ายพระราชทรัพย์ ในขณะที่พรหมณ์เขาจะรับ

แต่ถ้าว่ากันตามจริง ส่วนมากคนภูฏานที่อยู่เขาก็รู้เรื่องพระเจ้าแผ่นดินน้อยมาก อย่างผมกลับมา ผมนั่งเครื่องบินมาลำเดียวกับพระพันปีหลวงเลย ท่านก็ทักทายผม ขวนผมนั่งข้างๆ ท่าน ขอคุยไหมหนอยนะ ท่านบอกท่านรู้จักผมมาก่อน เพิ่งเห็นตัวจริงวันนี้ หมายความว่าเขาเปิดกว้าง

ในกรณีของมกุฎราชกุมารจิกมี ท่านรูปหล่อ น่ารัก นี้ข้อที่ ๑ ข้อ ๒ ของเขาเรียบร้อยน่ารัก อันนี้คนไทยพิจารณาแค่นี้ผิวดิน ผมเข้าใจว่าหนุ่มๆ ท่านก็รักสนุก แต่ว่าที่นาสนใจก็คือพระราชบิดาเอามา กวดขัน จนทุกวันนี้ท่านต้องการทุ่มเทเพื่อราษฎร ทุ่มเทเพื่อชีวิตของคนส่วนใหญ่

เท่าที่สังเกตดู ซึ่งก็น่าเป็นห่วง เพราะคณะของมกุฎราชกุมารกับสิงคโปร์ก็ยังมีติดต่อกันอยู่ ไปเรียนรู้จากสิงคโปร์ซึ่งเป็นต้นแบบของระบบทุนนิยมที่เดียว และการเดินทางมาเมืองไทยบ่อยๆ ผมก็ไม่แน่ใจ คนที่ติดต่อทางราชวงศ์ส่วนใหญ่เป็นพวกทุนนิยม หรือว่าพวกที่ใกล้ชิดกับเราก็มักเห็นว่าสถาบันพระมหากษัตริย์วิเศษมหัศจรรย์ หรือเปล่า ถ้าเจ้าชายจิกมีไม่เข้าใจประเด็นนี้ เด็กหนุ่มนะครับ โอกาสหลงใหลก็เป็นไปได้ง่าย แต่เข้าใจว่าจะมีกัลยาณมิตรกลุ่มหนึ่ง เป็นกลุ่ม think tank อยู่ แต่ผมไม่แน่ใจว่ากลุ่ม think tank เหล่านี้เข้าใจศาสนาพุทธลึกซึ้งขนาดไหน เอาไปประยุกต์ใช้ได้ขนาดไหน

ซึ่งในที่สุด เราจะเอาความหวังไปฝากไว้ที่สถาบัน หรือที่ตัวบุคคลอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้ ย้อนกลับมาที่พูดไว้ทั้งหมด เมื่อคนเรามีความภูมิใจในตัวเอง ความรักศักดิ์ศรีของตัวเอง สามารถสร้างกลไกดังที่ผมแสดงเป็น "คำกล่าวปิดการอภิปรายทางวิชาการว่าด้วยพระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ" ที่หอประชุมศรีบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวคือต้องมีกลไกซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยบุคคลที่กล้าหาญ เพื่อทำให้กลไกนั้นเป็นของจริง ล้ำฟ้าสถาบันฯ เดียว คนๆ เดียว "ไม่อาจกระทำได้ เราต้องร่วมแรงร่วมใจกันทั้งหมดเลย สถาบันกษัตริย์ ร่วมกับสถาบันสงฆ์ ร่วมกับสถาบันครอบครัว ทุกสถาบันต้องเห็นโทษของบริโภคนิยม คือต้องเห็นโทษว่าต้นเหตุนั้นเป็นต้นตอแห่งความหายนะ ก็ต้องเปลี่ยนต้นเหตุนั้น ปรับเปลี่ยนตัวกามฉันทะให้เป็นธรรมฉันทะ ซึ่งทำได้ ทุกอย่างอยู่ที่เหตุและปัจจัย トラบใดที่คนไทยยังแหงอยู่ โหยหาอภิรมหาบุรุษมาเป็นผู้นำอยู่ ความเหลวไหลอย่างไรก็เกิดขึ้นได้ ผู้นำจะมีคุณธรรมที่พิเศษได้แค่ไหน อย่างไร ไม่ต้องอะไรมาก คุณธรรมที่พิเศษเท่าในหลวงองค์ปัจจุบันนี้ก็

ยากแล้ว มนุษย์ทุกคนมีข้อบกพร่อง ซึ่งท่านก็เสียสละมาก ทำงานหนักมาก และเป็นคนที่เห็นแก่ตัวน้อย แต่จะบอกว่าไม่เห็นแก่ตัวเลยก็เป็นไปไม่ได้

เพราะฉะนั้น เราจึงต้องกลับมาดูที่ทฤษฎีของอริสโตเติล ผมเห็นว่าจะต้องเปลี่ยน Democracy มาเป็น Polity เพราะ Democracy เรามาแปลว่า ประชาธิปไตย ซึ่งไม่ใช่ Democracy หมายถึง การปกครองโดยคนส่วนใหญ่ Polity แปลว่า การปกครองในระบบซึ่งคนส่วนใหญ่มีคุณธรรม ผมเห็นว่านี่ดีที่สุด เพราะเราไปแสวงหา Monarchy คนดีพิเศษคนหนึ่งไม่มีทางพบหรือ เหมือนกับงมเข็มในมหาสมุทร ถึงแม้คนดีพิเศษคนเดียว ในระบบของอริสโตเติล เป็นรัฐ Polis ซึ่งคนน้อย เหมือนภูฐานเมื่อสมัยก่อนที่มีประชากรน้อย แต่ถ้าคนมากแล้วทำไม่ได้หรือ พระมหากษัตริย์ก็จำเป็นจะต้องสดับฟังคนโน้นฟังคนนี้ ควรจะฟังประชาชน ควรจะฟังขุนนางข้าราชการ ควรจะฟังคณะสงฆ์ และที่สำคัญที่สุดคือควรฟังคนรุ่นใหม่ รวมความว่าเป็น โปรโตโซส หรือกัลยาณมิตรต่างๆ ผมยังเห็นว่าจำเป็นจะต้องยืนยันในสิ่งนี้ หากสามารถกระทำเช่นที่ว่ามานี้ ทุกอย่างก็จะไปได้สวย.